3 1761 07920439 2

DB
932
.5
K3

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/rkcziemigr00kar

A RÁKÓCZI-EMIGRÁCZIÓ
TÖRÖK OKMÁNYAI.
1717—1803.

A KONSTANTINÁPOLYI LEVÉLTÁRAKBÓL ÖSSZEGYÜJTÖTTE
ÉS FORDÍTOTTA
DR. KARÁCSON IMRE.

AZ ELŐSZÓT ÍRTA
DR. THALLÓCZY LAJOS.

— FERIDUN BEJ ALAPÍTVÁNYÁBÓL. —

BUDAPEST, 1911.
KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

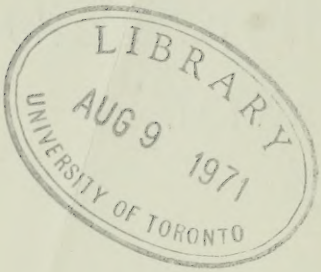

DB
932
.5
K3

Hornyánszky Viktor cs. és kir. udv. könyvnyomdája Budapesten. 50185

ELOSZÓ.

„Áldom az isteni gondviselést, hogy az, amiről ifjúkoromban álmodoztam s aminek előkészítésére férfikoromban évtizedekig dolgoztam, most öreg koromban az Ő kegyelme által megvalósulhatott. Most már én, öreg szolgája a Rákóczi-kultusznak, befejeztem feladatomat.“

E szavak kíséretében adta át néhai Thaly Kálmán 1906. október 27-én II. Rákóczi Ferenc fejedelem és bujdosó társainak hamvait az ország határán, Orsován, a magyar kormánynak.

Azóta a „Rákóczi leghűségesebb íródeákjának“ hamvai is porladnak a pozsonyi temetőben. Feladatát, amelyet 1889. október 7-én kezdeményezett, midőn Fraknói Vilmossal a galatai St. Benoit-templomban felásta II. Rákóczi Ferencnek és anyjának Zrinyi Ilonának sírját,[1] s a nemzet egyetemes részvéte mellett a hazai földbe elhelyezte e hamvakat, valójában befejezte.

Legyen e könyv Thaly Kálmán emlékezetének szentelve, melyet a magyar tudományos akadémia, történeti bizottsága fáradhatatlan elnöke s a magyar történetírás újkori leglelkesebb agitátora érdemeinek elismeréseképen terjeszt a közönség elé. Mert ez a munka az ő nevéhez fűződik, ezen csüggött élte utolsó két évében s ha megéri, öröm és büszkeség fogta volna el.

[1] Rákóczi emlékek Törökországban; II. Rákóczi Ferenc fejedelem hamvainak feltalálása. Budapest, 1893. Athenaeum.

Élek az alkalommal és elmondok egyetmást, hogy mikép jött létre e munka.

Midőn Ő császári és apostoli királyi Felsége gróf Tisza István akkori miniszterelnök előterjesztésére 1904. április 18-án kelt legfelső elhatározásával utasította a magyar kormányt, hogy II. Rákóczi Ferenc hamvai hazaszállításának kérdésével foglalkozzék, a helyrajzi megállapítás és a kiadatási eljárás körülményeit illetőleg 1904. végén már megtörténtek az előkészületek, úgy hogy 1906-ban csak a hamvak hazahozatalának technikuma volt megállapítandó. Úgy az előtanulmányok folyamán, mint a hazaszállítás alkalmából Thaly Kálmán volt a kormánynak tanácsadója s a legapróbb részletek megállapításánál döntő szakértője. E sok utánjárást igénylő munkálatoknak kettős céljuk volt, egyfelől bizton, a történeti hitelességnek megfelelőleg megállapítani a fejedelem és bujdosó társainak halála, az eltemettetés s a maradványok antropometriai körülményeit, másfelől pedig a hazaszállítás zavartalan menetét biztosítani.

E munkálatok folyamán számos történeti kérdés vetődött fel. Újból fölmerült, hogy a törökországi, jelesül a konstantinápolyi levéltárakban bizonyosan lenni kell erre a korszakra vonatkozólag számos még fennmaradt anyagnak. Hisz Mikes Kelemen leveleiből is föltetszik, hogy II. Rákóczi Ferenc rodostói udvara élénk hivatalos és írásbeli összeköttetésben állott a portával. Bár ez az udvartartás, 1718-tól 1735-ig csak olyan Damokles-kardjaként szerepelt, mely sohasem esett le, mindamellett oly tényező volt, melyről azoknak, akiket a porta politikája közelebbről érdekelt, tudomást kellett szerezniök. Ezért Thaly Kálmán, kapcsolatban a kegyeletes aktussal, széleskörű tanulmányokat indított meg az összes európai levéltárakban s a konstantinápolyi francia követségnek Párisba szállított erre vonatkozó levelezéseit is leiratta. Az európai anyag folyton gyűlt és nyilvánvaló lett, hogy a Rákóczi-emigrációnak újabb és imeretlen részletei megérdemlik a velük való tüzetesebb foglalkozást. Csak maga a törökországi portai anyag hiányzott. Ekkor merült föl az eszme, hogy nem lehetne-e II. Abdul Hamid szultán 1904-iki, főleg Kolossa konstantinápolyi követségi

tanácsos hazánkfia közbenjárásával kieszközölt Irádéjának azon pontját megvalósítani, amely megengedi, hogy a Rákóczi-emigrációra vonatkozó törökországi irományok kutatására megadassék a legfelső engedély.

Midőn azután 1906. október 18-án a magyar országgyűlés kiküldte országos bizottság az akkori nagyvezérnél, Ferid pasánál tisztelgett, ez a kérdés is szóba került és ő, valamint az akkori külügyminiszter, Tevfik pasa is megígérték támogatásukat és az ügy iránt melegen érdeklődtek.

Török földön járván, kivált az akkori viszonyok között, amidőn minden eszme és szándék csak a legnagyobb türelemmel volt megvalósítható, az országos bizottság eleve is tudta, hogy a hamvak hazaszállítása után ez az akadémikus engedély sohasem fog valóra válni, ha az akkor fölkeltett lelkesedés hatása alatt beérjük tisztán az engedelemmel. Élni is kellett vele. Ezért s mert a kérdés fontosságát illetőleg minden tényező egy nézetet vallott, az akkori magyar királyi kormány pedig beleegyezett, az országos bizottságnak egyik tagja már október 27-én, nyomban a hamvak átadása után visszautazott Konstantinápolyba s a nagyvezérnél október 31-én az országos bizottság nevében beadott egy emlékiratot, amelyben a szultán engedélyének megvalósítása érdekében a tényleges kutatások eszközlését kérelmezte. Ferid pasa beváltotta igéretét s egy külön kimerítő engedély utasította a török irattárak főnökeit, hogy a magyar királyi kormány rendelkezésére bocsássák az általa kijelölendő iratokat. Immár csak annak a szakférfiúnak kijelölése volt hátra, akire e sok türelmet, nagy szakértelmet és alapos török nyelv és irodalmi tudást igényelő feladatot bízni lehessen. E szakembert szerencsénk volt megtalálni dr. Karácson Imre, a győri kisszeminárium igazgatója személyében. Karácson Imre már addig is feltünt a török történetírók fordításával és török irodalmi tanulmányaival. Készséggel vállalkozott tehát a feladatra és gróf Széchényi Miklós győri püspök a hazafias és tudományos célra való tekintettel megadta az engedélyt, hogy Törökországban levéltári kutatásokat végezhessen, amivel a magyar történeti tudományt hálára kötelezte.

Immár négy esztendeje, hogy dr. Karácson Imre lankadatlan szorgalommal búvárkodik s legyőzve a keleti vis inertiae következtében minden lépten-nyomon felmerülő akadályokat, a leírhatatlan rendetlenségben levő iratok között megtalálta a Rákóczi-emigrációra vonatkozó portai leveleket. Nem egyszerű lelkesedés vezette Karácsont, hanem a cél eléréséhez kívántató fanatikus önbizalom, mely nem riadt vissza betegségtől, penésztől, várakozástól, tízszeres visszautasítástól. Ennek az erős akaratnak győznie kellett és a történetbúvároknak nagy segítőtársa, a véletlen, segedelmére jött, amidőn ezernyi lom között éppen e csomókhoz nyúlt. Ennek köszönheti a magyar történetírás, hogy most már a Rákóczi-emigráció történetének egyik eredeti forrását kapja ebben az érdekes kötetben. Ha Thaly Kálmán megérte volna e kötetet, bizonyára reá várakozott volna az a kedves kötelesség, hogy avatott kézzel feldogozza ezt a „szűz anyagot". Így csak az ő emlékéhez fűződik, ő kezdeményezte, a hű tanítvány végrehajtotta és a szerencsés kezű derék kutató, ki előszavában maga számol be az iratokról, érdemteljesen befejezte a munkát.

De nemcsak a történetírás veszi majd hasznát e leveleknek, hanem mindenki, akiben van történeti érzés, érdeklődéssel fogja megtapasztalni ennek a különös török világnak az eszejárását, amely e levelekben megnyilatkozik és ha érdekli, sokat megért azoknak a gondolatvilágából, akiknek haló porai immár a hazában nyugosznak.

* * *

Éppen végére értem az előszónak, melynek megírására Karácson kért föl, midőn máj. 4-én halálhíre érkezett Konstantinápolyból. Nagy remények fűződtek e páratlan szorgalmú búvárunk működéséhez. Szétfoszlott, akár a délibáb, az a kép, melyet magunk elé varázsoltunk, hogy íme megtaláltuk a magyar-török vonatkozások történetíróját. Szívetfacsaró érzés fog el, meggondolván, hogy mindazon becses személyes összeköttetés, az a helyi ismeret, melyet ez a szelíd lelkű magyar tudós pap a török irodalmi körökben szerzett, veszendőbe ment.

Mondják, hogy mindenkit lehet pótolni. Statistice igen, genetice nem. Mert Karácson az egyetlen tudós, — európaiakat és törököket egyaránt értve — aki a török levéltárakat ismerte. Az ő tanácsát kérték ki a török hivatalos és tudományos körök, ha forrásaikról tájékozódni akartak. Nincs, aki ürült nyomába lépjen.

Ősrégi keleti monda, hogy nagy épületek csak úgy létesülhetnek, ha eleven emberáldozattal engeszteli meg a mester a sötét szellemeket; ilyen áldozat, melyet a tudásvágy követelt: a mi hős Karácsonunk. Mert a szó szoros értelmében hős volt, aki a csatatéren halt meg. Százados penész borította aktahalmazon ülve, meggémberedett ujjal írt és másolt félhomályban, nem kímélve testét, lelkét. Egy kis sebet vőn nem rég, melyre nem ügyelt. Vérmérgezés állott elő. Félholtra válva, titkolva baját, nehogy forrásait elzárják, tovább dolgozott. A halál törhette meg csak ezt a fanatikus idealistát, akit bátran odaállíthatunk Körösi Csoma Sándor mellé. A Gondviselés úgy rendelkezett a maga kifürkészhetlen bölcseségében, hogy elvette őt tőlünk s ez az ő kedves, nagy buzgalommal készült, történeti csemegének szánt munkája — az utolsó betűig tőle javítva — nélküle lásson napvilágot.

Sine me ibit liber in urbem. Fiat voluntas Tua.

Budapesten, 1911 május hó 5-én.

Thallóczy Lajos.

BEVEZETÉS.

A Rákóczi-emigráció törökországi történetét, a száműzött fejedelemnek s a vele együtt hontalanná vált magyar bujdosóknak küzdelmeit, hányt-vetett életét foglalják magukban ezek az időrendbe szedett okiratok, melyeket a konstantinápolyi levéltárakban találtam.

Az utolsó magyar fejedelemnek s vele kibujdosott híveinek számüzetésben töltött éveiről sokféle közlemény és tanulmány jelent meg ez ideig is. Első sorban magának Rákóczi fejedelemnek vallomásai[1] számos részletet elmondanak az emigrációról; azután Thaly Kálmánnak sok közleménye és műve, különösen a *Rákóczi-emlékek Törökországban*[2] című könyve szólnak a fejedelem és hívei törökországi életéről. Ezeken kívül Arnethnek Savoyai Eugenről irt terjedelmes könyvében, Hormuzaki nagy okmánytárában, Fiedler okmánygyűjteményében, Horn Emilnek Rákócziról irt szép könyvében és más történetíróknak kisebb-nagyobb közleményeiben[3] találunk adatokat a Rákóczi-emigráció törökországi történetéről. Ezek a közlemények és művek azonban, néhány kivételével, leginkább az emigráció külső történetére, Rákóczi diplomáciai munkásságára vonatkoznak.

[1] Rákóczi vallomásainak könyve magyar fordításban ily cím alatt jelent meg: II. Rákóczi Ferenc önéletrajza és egy keresztény fejedelem áhításai. Budapest, 1876. Magyar Tud. Akadémia kiadásában.

[2] Thaly Kálmán: Rákóczi-emlékek Törökországban és II. Rákóczi Ferenc fejedelem hamvainak feltalálása. Budapest, 1893.

[3] A Rákóczi-emigrációra vonatkozó fentebb jelzett műveknek és kisebb-nagyobb közleményeknek címeit sorrendben e kötet végén közlöm.

A Rákóczi-emigráció belső történetére nézve eddigelé Mikes Kelemen *Törökországi leveleiben* találta az olvasó legbővebben az adatokat. Ezen levelekhez járult De Saussure Cézárnak, Rákóczi udvari nemesének, újabban nyilvánosságra jutott francia munkája,[1] mely azonban főleg csak a fejedelem utolsó éveire vonatkozólag hozott felszínre újabb részleteket.[2]

Az itt közölt török okiratok nemcsak az említett két író munkáinak egyes helyeit, egy-egy homályosabb megjegyzését magyarázzák meg, hanem feltárják a bujdosók valódi történetét, a nekik menedéket adó török kormányhoz való viszonyukat kezdettől fogva egész végig, amíg csak magyarok éltek török földön. Mikor ez okmányok közül az utolsót írták Törökországban, akkor Magyarországon sokan már majdnem el is feledték a régen sírjában nyugovó Rákóczit, noha ugyanakkor Rodostóban még mindig Rákóczi nevéből és emlékéből éldegélt a szegény bujdosók egy-két magyar leszármazottja.

Végre a magyar emigráció eltünik szem elől Rodostón s a feledés fátyola borult török földön Rákóczi emlékére. Ámde Magyarországon az ébredező honfiúi kegyelet mindinkább nagyobb érdeklődéssel fordult a bujdosók emléke felé s ez a kegyelet és érdeklődés végre általánossá lett a nemzetnél s a hontalanná vált fejedelemnek és bujdosó híveinek hamvait visszavitte honi földbe.

[1] Az eredeti francia szöveg magyar fordítással együtt megjelent Budapesten 1909-ben a Magy. Tud. Akad. kiadásában a következő cím alatt: De Saussure Cézárnak, II. Rákóczi Ferenc fejedelem udvari nemesének törökországi levelei 1730—39-ből és feljegyzései 1740-ből a fejedelem utolsó éveiről, haláláról, végrendeletéről és emlékiratairól eredeti francia szövegben és magyar fordításban, bevezetéssel, magyarázatokkal és történelmi jegyzetekkel kísérve közli Thaly Kálmán.

[2] A francia író feljegyzései nem minden részletben megbízhatók. Így a többi között Rákóczi állítólagos konstantinápolyi lakására vonatkozólag a Századok 1910. évi 402—405. lapjain mutattam ki egyik tévedését. Téves állítás az is, midőn Ibráhim efendiről, a török nyomda magyar származású megalapítójáról azt írja, hogy 1738-ban halt meg, holott a sírköve mai nap is megvan Konstantinápolyban a kászim-pasai muszulmán temetőben s világosan olvasható rajta, hogy a hidsre 1160. évében halt meg, a mi időszámításunk szerint megfelel az 1147. évnek.

Nekem az a feladat jutott, hogy felkutassam s összeszedjem Törökországban azokat az írott emlékeket, okmányokat, melyek a bujdosó magyarokról a törököknél esetleg fenmaradtak. Sztámbul levéltáraiban, különösen a régi Szeráj levéltárában ezrekre menő, össze-vissza hányt, porlepte iratok között, melyek defterekben és zsákokban minden rend nélkül összegyömöszölten hevertek, lassú, fárasztó munkával sikerült felfedezni az itt közölt okiratokat, melyek az 1717. évtől 1803-ig terjednek.

A magyar közönség előtt ismeretesek azok az okok és körülmények, melyek Rákóczi Ferencet és a többi magyar bujdosókat Törökországba vezették. Az 1716—1718. évi háború alatt a Rákóczi-mozgalom főbb szereplői, kik idegen országokban bujdostak, a török fegyverek szerencséjétől várták Magyarország sorsának jobbrafordulását s az 1716. évben, a háború kitörésekor gyülekeztek Törökországba,[1] hová az 1717. évben III. Áhmed szultán meghívására és a bujdosók sürgetésére Rákóczi is megérkezett Franciaországból.

Ez esemény leírásával kezdi el Mikes *Törökországi leveleit.* Ugyanezen évvel kezdődik el ez okmányok sorozata is, de ezekből megismerjük a fejedelem megérkezése előtt már Törökországban időző magyarok tevékenységét s a háborúhoz való készülődéseit is, különösen a magyar csapatok toborzását, szervezetét, beosztását, továbbá a tiszteknek és a legénységnek felszerelését, zsoldját, élelmezését. E hadi készülődésekben ez okiratok szerint a főszereplő volt Bercsényi gróf, kit a török okmányok *„Rákóczi király főminisztere“* néven említenek.

Ezek az okmányok az 1717. évi október hónaptól, vagyis Rákóczinak Törökországba való megérkezésétől kezdve párhuzamosan haladnak Mikes leveleivel. Ámde

[1] Ezek a magyar bujdosók részint Khotinban, részint Belgrádban gyülekeztek össze. A Szeráj levéltárában az 1716. évi számadások között ilyen feljegyzést találtam: „Az 1128. évi Zilkáde hó 8-ik napjától kezdve Ibráhim agának, *ki Belgrádba küldetett a magyarokhoz,* napi 60 ákcse utalványoztatott“. Az 1128. évi Zikáde hó 8-nak megfelel az 1716. évi október 24. napja.

Mikes inkább szépirodalmi író, ki leveleiben a maga egyéni érzelmeit, gondolatait és eseményeit írja le s azok közé szövi be a fejedelem életéről s a bujdosók egyik-másikáról tett feljegyzéseit és így e leveleknek csak a háttere történelmi: addig ez okmányokban török hivatalos irállyal megfogalmazott szultáni fermánok, továbbá hivatalos előterjesztések, magánjellegű kérvények, rendeletek vonulnak el az olvasó előtt s feltárják nemcsak a fejedelemnek, hanem a bujdosók egész seregének mindennapi életét, ügyes-bajos dolgait, viszontagságait úgy, amiként hányt-vetett életük a maga valóságában lefolyt.

Mikes levelei könnyed, szórakoztató olvasmányok, ez okmánygyűjtemény pedig csupa komoly történet.

Mikes nem akarta a bujdosók történetét megírni s azért nem is igen beszél az emigráció egyik legfontosabb ügyéről, az anyagi dolgokról, hanem csupán azt mondja egyik levelében: „Itt az urunk nagy becsületben vagyon, pénzt elegendőt adnak és annyit, hogy Franciaországban hat esztendeig sem adtak annyit, mint itt esztendőre adnak".[1] Ellenben ez okmányokban nagyon is előtérbe jönnek az anyagi ügyek, mert megtaláljuk a szultán rendeleteit a fejedelemnek és a bujdosóknak tartásdíjáról, sőt nagyobb hitelesség kedvéért itt olvasható a fejedelem néhány nyugtája is.[2]

A Porta attól az időtől fogva, mikor Rákóczit meghívta Törökországba és a bujdosó magyarokat oltalmába fogadta, egész emberöltőn, majdnem egy századon át, hol nagyobb, hol kisebb előzékenységgel, gondoskodott a bujdosó magyarok ellátásáról. Minderről Mikes csupán általánosságban beszél,[3] ez okmányokban pedig pontos számadatok részletesen igazolják Mikesnek általánosságban tett megjegyzését.

[1] 1718 jún. 6. kelt levél.

[2] Az 1719 január 21. kelt nyugtát maga a fejedelem írta alá, az 1770 április 9. nyugtát pedig Sibrik főudvarmester. Mindegyik nyugtán rajta a fejedelem pecsétje. Rodostón már közös nyugtát állít ki a kapitiha a fejedelem és a tábornokok tartásdíjáról.

[3] Csak a fejedelem halála után, az 1735 szept. 15. kelt levélben ír a fejedelem tartásdíjáról, de az a feljegyzése sem pontos.

A komoly, hivatalos jellegű okiratokból is feltünik Rákóczi nemes lelkülete, különösen midőn Eszterházy és Bercsényi grófok elhunytával azok hozzátartozóiról gondoskodik.

Mikes is felemlíti Eszterházy elhunytát, de nem beszél róla, hogy mi történt hozzátartozóival. A folytatása ez okmányokban van, midőn az 1722 szept. 10. szultáni rendelet a fejedelem közbenjárására intézkedik, hogy az özvegy kellő anyagi eszközök birtokában Lengyelországba mehessen. Hasonló rendelkezést foglal magában az 1726 febr. 5. kelt fermán Bercsényi halála után. Mikes is beszél ugyan az előtte nagyon rokonszenves Kőszegi Zsuzsi távozásáról, de nem említi fel, hogy magának Rákóczinak beleegyezésével negyvenhárman távoztak el ugyanakkor a fejedelem mellől, a számüzetés helyéről.

Rákóczi Ferenc halála körülményeit és eltemetését részletesen leírják Mikes és Saussure. Természetes dolog, hogy hivatalos okmányokban ezek az intim részletek nem fordulnak elő. A fejedelem haláláról azonban egymás után következő több okmányból értesülünk, mert két napra a fejedelem halála után már rendelkezett a szultán, hogy a janicsár díszőrség, mely azontúl már feleslegessé vált, visszatérjen Rodostóból Konstantinápolyba. A fejedelem halálára hivatkozva két fermánban is olvashatók intézkedések arra nézve, hogy a fejedelem környezetéhez tartozó egyének ellátásukat és lakásukat megkapják. Sőt az 1735 júl. 13. kelt fermán arról is rendelkezett, hogy azokat az adósságokat, melyek a fejedelem halála után maradtak, mivel ő „*a magas birodalom vendége volt*“, a kincstár fizesse.

Rákóczi Ferenc halála után fia, Rákóczi József, kit a török okmányok *királyfi* néven említenek, vette át a kibujdosott magyarok vezérletét. Arról a rövid s nem is éppen dicsőséges szereplésről, melybe őt az 1737—1738. háború alatt az események belevitték, Mikes is elég bőven ir s aránylag számos okirat van e gyűjteményben is.

Ezek az okmányok azonban nemcsak Rákóczi személyével foglalkoznak, hanem elég hosszú sora jön elő azokban az egyéneknek, eseményeknek, melyekről sem Mikes,

sem más nem beszél. Ez események között különösen feltünik Eszterházy gróf sok viszontagsága, hányattatása Moldvában, Beszarabiában, Oláhországban, Pasa szandsákban,[1] mig végre ő is Rodostóba jutott a többi bujdosók közé.

Mellette különösen sokat foglalkoznak ez okmányok Csáky Mihály gróffal, aki Rákóczi József halála után a Törökországban maradt bujdosó magyarok feje, básbugja lett. Sőt magáról a *Törökországi levelek* irójáról, Mikes Kelemenről is ez okmányokból tudunk meg több dolgot, amiről ő említést nem tesz.

Ez okmányokból tünik ki, hogy miféle kis ingatlan birtoka volt a fejedelemnek Rodostón s körülbelül mikép kallódott az el.

A történelemben ismeretes neveken kívül ez okmányokban számosan lépnek elő az ismeretlenség homályából kisebbrendű alakok, férfiak és nők, kik nem foglaltak el ugyan magas állásokat, de azért kegyelet illeti azok emlékét is, mert ők is ugyanazon hazáért szenvedték a száműzetés keserveit, mint a nagyok, ők is ugyanazon ügynek lettek áldozatai, mint amazok s ma Mikes Kelemennel együtt török földben pihennek jeltelen sírjaikban.

Ez okmányok tovább folytatódnak, mint Mikes levelei, mert Mikes halála után még többen is következtek Rodostón a básbugi hivatalban, mígnem 1803-ban, illetve 1811-ben az utolsó magyar básbug is eltünik szem elől s ezzel a Rákóczi-emigráció befejeződik.

Bármennyire helyén volna is, nem bocsátkozom ez alkalommal annak leírásába, hogy minő állapotban találtam a török levéltárakat s mikép keresgéltem össze ez okmányokat, melyeknek létezését csak sejtettük, de senki sem tudott bizonyosat mondani, hogy megvannak-e azok, még kevésbé tudott útbaigazítást adni arról, hogy hol lappanganak; nem szólok azokról az akadékoskodásokról sem, melyeket egyes török hatósági közegek hosszú időn át munkálkodásom elé gördítettek.

[1] Pasa szandsák, a mai Bulgária északnyugoti részében volt.

Ez okmányok fordítására nézve megjegyzem, hogy amennyire csak a magyar nyelv természete megengedte, lehetőleg szó szerint fordítottam le a sokszor igazán fáradsággal kibetűzhető török szöveget, hogy így az eredeti okiratok gyanánt lássa maga előtt azokat az olvasó.

Konstantinápoly, 1910 december 12.

Dr. Karácson Imre.

A Rákóczi-emigráció török okmányai.

I.

[Rákóczi kapu-ketkhudájának, vagyis politikai ügyvivőjének, Horváth Ferencnek kérvénye a szultánhoz Szafár hónapra esedékes ellátásának kiutalványozásáért.]

Felséges és hatalmas Szultánom egészséges legyen![1] Én magyar szolgája Rákóczi Ferenc királynak[2] kapu-ketkhudája[3] vagyok s napi ellátásomra a kincstárból kiutal-

[1] E kérvényt Rákóczinak egyik diplomatája, ládonyi Horváth Ferenc írta. Az 1716. évben, midőn a császár és III. Áhmed szultán között a háború kitört, a szultán, hogy közelebb legyen a háború színhelyéhez, Drinápolyba ment s ott tartózkodott mellette Horváth Ferenc is, ki ekkor Rákóczinak a Portánál megbízott politikai ügyvivője volt. Diplomáciai ügyvivőre annál inkább szükség volt, mivel a bujdosó magyarok mindjárt az 1716—1718. háború kitörésekor tömegesen gyülekeztek Törökországba, noha Rákóczi még ekkor Franciaországban időzött s egyelőre csupán tárgyalásokat folytatott a Portával, hogy mily feltételek mellett hajlandó Törökországba menni és a törökökkel szövetkezni.

Horváth Ferencről dicsérettel emlékezik meg Mikes Kelemen is *Törökországi leveleiben* s őt „emberséges" embernek nevezi, „aki még hatvankilenc esztendős korában is igen frissen birta magát és mindenkor jó kedvű volt" (XLVII. levél).

[2] A törökök Rákóczit állandóan királynak címezték, ezért írta Horváth Ferenc is a törökök szokása szerint őt királynak.

[3] *Kapu-ketkhuda* vagy másképp *kapu-kehája*, amit az egykorú magyar írók *kapitihának* neveztek, hatáskörére nézve ugyanaz volt, mint mai nap a chargé d'affaires, vagyis diplomáciai ügyvivő. A törökök a hűbéres országoknak, mint Erdélynek, Oláhországnak, Moldvának portai követeit *kapu-kehájának* címezték.

ványozott összeg Mohárrem hó 15-től az említett hó végeig[1] kegyesen megadatott s most Felségedhez azért folyamodom, hogy a Száfár hó[2] elejétől végeig esedékes összeg is kellőkép beiktatva kiutalványoztassék.[3] A parancs és kegyelem mindenkor felséges és hatalmas Szultánomat illeti.

Szolgája

Horváth Ferenc
magyar kapu-ketkhuda.

Alázatos előterjesztésem a következő:[4]

A Drinápolyban tartózkodó magyar kapu-ketkhudának napi ellátására ezerkilenczszáztizenhat ákcse[5] rendeltetett és ez Mohárrem hó végeig megadatott. Mint Felségednek tudomása van róla, most Száfár hónapi díjának megadatását kérelmezi s a tezkere[6] kiadatása ügyében a fermán[7] felséges, hatalmas Szultánomat illeti.

(Olvashatatlan aláírás.)

A jelentés értelmében a tezkere kiadassék.
1129. Száfár 4. (1717. január 17.)

(Szultáni kézjegy.)

A tezkere kiadatott 1129. Száfár hó 9-én. (1717. jan. 22.)

(Szeráj levéltára.)

[1] Az 1129. évi Mohárrem 15-től ugyanazon hó végéig terjedő időnek megfelel a keresztény időszámítás szerint az 1716. dec. 30-tól 1717. január 13-ig terjedő idő.

[2] Száfár hó a muszulmán holdesztendő második hónapja.

[3] Ekkoriban az a szokás volt, hogy a Porta mellett alkalmazott külföldi követek élelmezéséről a török kormány gondoskodott.

[4] Ezt az előterjesztést a defterdár, vagyis pénzügyi számvevő írta rá Horváth Ferenc kérvényére.

[5] Ákcse, a török pénzegység alapja, kis ezüstpénz volt, melyből Rákóczi idejében 120 ákcse volt egy aranygurusban, vagyis aranypiaszterben.

[6] Tezkere, emlékeztető irat. Így nevezik a hatósági végzésekről kiadott hivatalos iratokat, rendeleteket.

[7] Fermán, szultáni rendelet.

II.

[Bercsényi memoranduma a kuruc csapatok szervezéséről. Ez a törökül írt emlékirat, úgy látszik, valamely részletesebb magyar vagy francia emlékiratnak kivonata.]

Rákóczi Ferenc király főminiszterének,[1] Bercsényi Miklós tábornoknak jelentése értelmében katonáiknak az ő szokásaik és szabályaik szerint való beosztásáról szóló defter.

Ezek katonasága három osztályból áll s mindegyik osztályt *regiment*[2] néven nevezik s ezek egy-egy főtiszt alatt vannak. Katonaságuk két osztálya lovas, egy osztálya gyalogos. Ezer katona közül kilencven a tisztek közé tartozik. Mikor ezek összeiratnak, hadi eszközeik, ruhájuk és lovaik maguknak nem levén, mind a kincstártól adatnak meg nekik s amikor már nem szükségesek, mivel szabadságoltatnak, ismét visszavétetnek tőlük.

Az első osztályba tartozik a *dragonyosnak* nevezett lovasság, mely ezer emberből áll s ezek közül kilencven tiszt van. Ezek a maguk idején lovas harczot végeznek, azonban ha a szükség úgy hozza magával, a lóról leszállva a gyalogosokkal együtt harcolnak. A hadi eszköz, ló és ruha ára mindegyik katonánál hatvan *zolta*,[3] zsoldjuk havonként négy *zolta*

[1] Bercsényi grófot a török okmányok állandóan „*Rákóczi király főminisztere*“ (bás vekili) néven említik. Bercsényi Miklós grófnak a Rákóczi-mozgalmakban való szereplése Magyarországon ismeretes minden magyar előtt. A szatmári békekötés után hontalanná vált ő is és néhány évig Lengyelországban tartózkodott, honnan 1716-ban Khotinba ment. Az 1716-iki háború kitörésekor telve volt reményekkel, hogy török segítséggel visszatérhetnek a számüzöttek Magyarországba és visszaállíthatják az önálló Magyarországot. Ő sürgette legjobban Rákóczit, hogy jöjjön Törökországba, ő készítette eló legnagyobb hévvel a török szövetséget s ő szervezte menekült magyarokból és másokból Törökországban a kuruc csapatokat. Az itt közölt memorandum szerint három magyar ezredet kívánt szervezni, melyekben összesen 3500 ember lett volna. Az alábbi okmányok azt sejtetik, hogy ezeknek az ezredeknek tervezett létszáma nem volt meg teljesen.

[2] A török szövegben is e szó van: وكمنه (regiment).

[3] *Zolta*, az olasz *soldo* törökös kiejtése. Régi ismeretes pénz volt Európában.

A *katona*[1] néven jelzett csapat szintén lovasság, mely őrszolgálatra és portyázásra van. Ez is ezer emberből áll s köztük kilencven tiszt. Ezeknél a hadi eszköz, ló és ruha ára mindegyik katonánál harminczhét és fél *zolta*, zsoldjuk havonként három *zolta*.

Az *infanterie*[2] nevű gyalogos katonaságuk ezerötszáz emberből áll s ezek közül háromszáz tiszt. Ezeknél a hadi eszköz és ruha ára mindegyik katonánál tizennyolc *zolta*, zsoldjuk havonként három *zolta*.

Ellátásuk télen és nyáron egyforma. Mindegyik legénynek jár százharminczhárom dirhem[3] marhahus és kétszázhatvanhét dirhem kenyér. A lovasnak csak hadjárat alatt nem adatik abrak, mikor kaszárnyában vannak, fél abrakot és négy oka szénát kapnak. Az összes tisztek és némely kézművesek személyzete külön rendezés szerint van. Ezeknek, amíg csak nem szabadságoltatnak, zsoldjuk és ellátásuk megadatik és a zsoldos katonaság gyanánt télen-nyáron együtt vannak; azonban bármennyi esztendeig szolgálnak is, zsoldjukon és ellátásukon kívül mást nem kapnak.

Háború közben ha valamelyik katonának fegyvere eltörik vagy lova elvész, a kincstár ad neki újat. Ezenkívül hadjáratra menetelkor minden négy katonának egy podgyászos ló és minden zászlóalj lovasságnak három kocsi, minden zászlóalj gyalogságnak két-két kocsi adatik.

Parancsnokaik, a tábornokok ellátása is elrendeztetett. Tüzérségük a szükségnek megfelelően megadatik. Abban az időben majd tüzérekre, dsebedsikre[4] és gránátosokra is szükség lesz.

Az 1129. évi Száfár hó 25-én. (1717. február 7.)

(Szeráj levéltára.)

[1] Törökül is: قطنه (katona).

[2] Törökül: انفانتره (infantere) francia szót használja.

[3] *Dirhem*, török súlymérték, egy okának (1·283 kg) $^{4}/_{100}$-ad része.

[4] *Dsebedsi*, külön csapat volt a janicsároknál. A dsebedsik fegyverkészítők voltak s ők alkották a műszaki csapatokat is.

III.

[A kuruc csapatok élelmezéséről, továbbá fegyverekkel és ruhákkal való ellátásukról rendelkezés.]

Rákóczi Ferenc király főminisztere Bercsényi Miklós, ki Lengyelországból ennekelőtte Khotinba jött, Khotinból pedig Drinápolyba hozatott s a magas fermán értelmében katonaságuk szervezése ügyéről kikérdeztetett.

Először Ruszcsukba menvén, a Duna partjain és Oláhországban három osztálybeli katonaságból egy-egy regiment összeírásához megbizottul egy biztos küldetése volt szükséges. A defter[1] értelmében a fegyverek-, lovak- és ruhákért nyolcvanháromezer gurus,[2] hat hónapi zsoldra hatvannyolcezer négyszáz és hat hónapi élelemre harminchatezer kétszáznyolcvannégy gurus, vagyis összesen száznyolcvanhétezer hatszáznyolcvannégy gurus kell. Ezenkívül az említett katonaság működtetése végett a föléjük rendelt parancsnokló tábornok és tisztjei hat hónapi ellátására külön tizenháromezer hétszázhetvenöt gurus.

Az említett nép összeírása közben a fegyverek, ruhák és lovak megvásárlása, összeiratásuk után pedig zsoldjuk megfizetése és mindezeknek feljegyzése és defterbe vétele, valamint a szükséges élelmiszerek beszerzése és más ügyek elintézése végett egy megbízható ember kirendelése szükséges és erre a czélra az előbbi nagyvezir, a néhai Sehid[3] Ali pasa agái[4] közül Abdi efendi rendeltetik ki s melléje egy számadási titkár adatik.

Mivel pedig az összeszámítás szerint csupán ötvenezer gurus áll készen, a szükséges rendeletek megiratására előterjesztés történt s a kibocsátott magas császári irat értel-

[1] *Defter*, számadási könyv, lajstrom, kimutatás, jegyzőkönyv.

[2] *Gurus*, másképp *piaszter*, jelenleg kis ezüstpénz 22 fillér értékben. Rákóczi idejében még aranygurus volt, mely $24^3/_4$ gramm ezüst értékének felelt meg.

[3] Sehid = vértanu. Ali pasa nagyvezirt nevezik így, mert az 1716 aug. 5. pétervaradi ütközetben elesett.

[4] Aga, tulajdonkép a janicsárok főparancsnoka volt, de ugyanezt a címet viselték némely udvari tisztviselők is.

mében az említettek kineveztetnek és az ötvenezer gurusról a tezkere és a továbbiakra a szükséges rendeletek megiratása megparancsoltatott és ezeknek egy példánya s az ötvenezer gurusról a tezkere kiadatott. Kelt az 1129. évi Száfár hó 25-én. (1717. február 7.)

(Szeráj levéltára.)

IV.

[Az előbbi okmányban említett Adi aga számára adott utasítás a magyar csapatok költségeinek fedezéséről.]

Abdi agához rendelet.

Bercsényi tábornok Erdélybe, Lengyelországba és a kozákokhoz katonák toborzása végett embereket küld s ezek számára bizonyos mennyiségű pénzt és útiköltséget kívánt. Szükséges, hogy elegendő mennyiségű pénz adassék nekik, azért a fontosabb helyekre menő embereknek kellő módon elegendő mennyiségű pénzt adj át, a pazarlást okozó eljárástól azonban nagyon óvakodjál és amennyi pénzt átadsz, arról nyugtát végy és azt megőrizd.

Ruszcsuk környékén a magyarok összeírásával megbízott Bercsényi mellé az ellátási díjak kiosztására rendelt Abdi agához intézve e legfelsőbb parancsolat adatott.

Kelt az 1129. évi Dsemázi-ül-evvel hó 5-én. (1717. április 16.)

(Szeráj levéltára.)

V.

[E hosszú fermánban terveket és híreket ír a szultán a boszniai csapatok vezéréhez.]

Rendelet Numán pasa előbbi nagyveziremhez, mint Bosznia és Kibrisz ejáletek[1] muteszárrifjához[2] és a Bosznia oltalmazására küldött győzelmes iszlám csapatok vezéréhez.

[1] *Ejálet* vagy *vilájet* a török közigazgatási beosztás szerint egy nagyobb kerület, tartomány, melynek élén egy váli áll, mint főkormányzó.

[2] *Müteszárrif*, főkormányzó egy vilájetben, ma *vali*nak nevezik.

Te, aki a nevezett vezirem vagy, mivel nagy vezireim és jeles helytartóim között hasznavehető, buzgó, hírneves és az ügyek vezetésében jártas vitéz vagy, azért az igaz hit és győzelmes császári személyem javára tőled mindenféle szolgálatot és császári akaratommal megegyező cselekedeteket remélni padisáhi örömöm telik. Ezért is a boszniai ejáletnek Isten segítségével megoltalmazása és őrzése s a magas birodalmam ellen támadó német és velencei nép kártételeinek és rombolásainak megakadályozása s azon határszél mindenféle ügyeinek intézése és rendezése részletes magas parancsommal a te fényes elmédre és helyes véleményedre bizatott.

Jelenleg a királyok Istenében bízva, az ellenségen való bosszúállás céljából ebben a szerencsés esztendőben khalifasággal ékes magas személyemben én is elindultam és jól őrzött birodalmamban győzelmes csapatokat szereltem fel s mind Belgrádnak és a boszniai ejáletnek megőrzésére, mind pedig az oláhországi, moldvai és lengyel határok közelében fekvő helyekről Erdélybe való bevonulásra fényes gondoskodásomat fordítottam s ezen célból a hitharcban félelmes és győzelmes iszlám seregeim a győzelem és szerencse házánál, a jól őrzött Drinápoly mezején már összegyűltek s a hitharc háza Belgrád felé hullámzó tenger gyanánt egymásután már elküldettek s a Duna partján levő Orsova vár őrzésére is temérdek katonaság vonult.

Azonkívül győzelmes vezirem, dicső müsirem, a világ rendje, Rumilia válija Ali pasa — Allah tegye tartóssá a méltóságát! — a rumiliai ejálet katonaságával és a számszundsi-basi[1] is magas Portám janicsárjai közül harminc *oda*[2] janicsárral, tíz *oda* dsebedsivel és néhány *oda* tüzérséggel, háromezernél több szipáhival[3] és szilahdár szerdengecsdivel,[4] továbbá a rumiliai pasák közül Dukákin, Okhri

[1] *Számszundsi-basi*, a janicsárok közé tartozó vadászezred főparancsnoka.

[2] *Oda*, a janicsárezredek voltak *odákra* felosztva. Egy *oda* 200 – 300, sőt több embert is foglalt magában.

[3] *Szipáhi*, lovas.

[4] *Szerdengecsdi*, a zsoldos katonaság egy külön csapata, melyet a legnehezebb feladatokra használtak.

és Elbászán szandsákok müteszárrifjai csapataikkal sietve elindultak és már Ihrám palánka mezejére érkeztek.

A nagy szultánok utódja Hálim Geráj szultán — legyen tartós a dicsősége! — is tízezer tatár katonával az említett rumiliai vezir mellé ment. Az említett rumiliai váli segítségére rendelt hadi nép básbugjává jeles vezirem, dicső müsirem, a világ rendje, Diárbekir válija, Redseb pasa vezirem — Allah tegye tartóssá méltóságát! — rendeltetett s ő húsz-harmincezer főnyi győzelmes katonasággal az őrségi szolgálatra készen áll s a környékre szemfülesen vigyáz s szükség esetén a Duna két partján is őrködik, hogy magas birodalmam ellenségeinek kárt okozzon s ennekelőtte az iszlám tartományokhoz tartozó Erdélyországot Isten kegyelmével elfoglalja és jól őrzött országaim közé visszakapcsolja.

Az említett vezir jól rendezett csapataival, válogatott katonaságával, továbbá Diárbekir ejáletjének kormányzói, bégjei, alajbégjei, az összes ziámet- és timárbirtokosok[1] és magas Portám janicsárjainak dsebedsiei, topcsiai[2] s a Balkán hegység túlsó oldalán tartózkodó összes szipáhiai, szilahdárjai,[3] négy hadosztály katonaság, továbbá a hitnek fénye, Adil Geráj szultán — legyen tartós a dicsősége! — csillagsokaságú ellenségtörő tatárral, teljes hadi felszereléssel, ágyukkal, továbbá *a Jézus vallásán levő nagy fejedelmek dicsősége, Rákóczi Ferenc királynak - legyen neki jó vége! — főminisztere Bercsényi tábornok*, aki mostanában oltalmam alá menekült, az általa összegyűjtött muszulmán és magyar katonasággal, továbbá a nikápolyi szandsák összes önkéntesei, mindannyian kirendeltettek, hogy Tergovist szoroson át Erdélybe menjenek s az említett diárbekiri váli ennek a hangya-sokaságú katonaságnak győzelmes szerdárjává[4] tétetett.

A moldvai határhoz közel eső Tatros szoroson át és

[1] *Ziámet-* és *timárbirtokos* volt, aki hadi szolgálat kötelezettségével nagyobb vagy kisebb hűbérbirtokot kapott.

[2] *Topcsi* = tüzér.

[3] *Szilahdár*, a zsoldos lovasság egyik hadosztálya.

[4] Főparancsnok a hadjáratban.

a lengyel határ közelében levő .... i szoroson át Erdélybe való menetelre Khotin vár parancsnoka, jeles vezirem, dicső müsirem, a világ rendje, Musztafa pasa vezirem — Allah tegye tartóssá dicsőségét! — rendeltetett ki mint szerászker teljesen felszerelt kapu-khalkjával[1] és vilájetje katonaságával s melléje rendeltettek Kipcsak, Ulu-nogáj és Cserkeszföld harczosainak megszámlálhatatlan vitézeivel a nagy szultánok utódja Nedset-Géráj szultán, — legyen tartós a dicsősége! — továbbá a Khotin vidékén tartózkodó és magas birodalmam szolgálatára készen álló *magyarok*, továbbá a Duna túlsó oldalán Akkermánból Ibrailába jövő katonaság és hadakozásra alkalmas más népek.

Császári hadseregem is Drinápoly mezejéről legközelebb kiindul s rendeletet adtam, hogy egyik vitéz szultán[2] az ellenségtörő tatárokkal sietve menjen a boszniai határokra őrségi szolgálatra s az ellenség országának pusztítása és feldulása végett Isten segítségével ők legközelebb meg is érkeznek. Mivel pedig a boszniai harcosok régi időtől fogva az igaz vallás útján iszlám bátorsággal, éjjel-nappal győzelmes vitézséggel harczoltak: ennélfogva az igaz vallásért, a szent *szünnetért*[3] azokon a határokon levő győzelmes harcosaimtól, összes katonaságomtól és a hadakozásban jártas embereimtől a boszniai határok közelében levő német és velencei tartományok megtámadásában, feldulásában és pusztításában oroszláni bátorságot és harciasságot méltán reménylek.

Ezért Te, aki vezirem és győzelmes szerdárom vagy, mihelyt engedelmességet kívánó eme magas parancsolatom megérkezik, a boszniai ejálet harcosait, hadviselésben jártas vitézeit, összes zsoldos gyalogságát és a hadakozásra alkalmas egyéb népeit felbuzdítsd, fellelkesítsd és nagy sokasággal, erős felkészülődéssel, teljes egyértelműséggel a német és velencei nép országait támadd meg, a férfiakat öljétek

[1] A tartományi kormányzók katonasága.

[2] A tatár kháni család tagjai szultán címet viseltek. Olyan cím volt, mint nálunk a főherceg.

[3] *Szünnet* vagyis *Szunna*, a próféta hagyományainak összege. Jelenti általán az iszlám vallást.

meg, az asszonyokat és gyermekeket fogjátok el, vagyonukat raboljátok és pusztítsátok s a pusztításban és országaik rombolásában oroszlán módjára hősiesen mutassátok meg az iszlám vitézséget és a hitharcban szívvel-lélekkel fejtsétek ki erőtöket. Tőled különösen várom és reménylem, hogy ezen szolgálatban teljes igyekezetedet és gondoskodásodat mutasd meg. Ezért adatott ki e magas fermánom. Kelt az 1129. évi Dsemázi-ül-ákhir hó elején. (1717. máj. 15.)

(Diván-i humájun levéltára.)

VI.

[Az erdélyi határokon való bevoulásra adott szultáni rendelet, melyben Eszterházy Antal gróf közreműködésére is számit a szultán.]

Rendelet Musztafa pasa vezér, khotini parancsnokhoz.[1]

Az Erdélyországban tartózkodó ellenség megsemmisítése, elpusztítása és szétszórása magas birodalmam fontos ügyei közé tartozik, mivel ez az ország azelőtt birodalmam kiegészítő részét képezte, de azután a magas birodalmam ellen támadó német nép ellenséges kezébe került.

Ezért Te, aki a fennebb nevezett vezir vagy, mihelyest engedelmességet kívánó eme magas parancsolatom megérkezik, miként azelőtt tudomásul adatott, Máden felől vagy esetleg az idő és helyzet követelménye szerint más szoroson át, egyszóval amelyik szoroson át az említett országba bevonulni alkalmasnak és előnyösnek látszik. az ott levő ellenség megkárosítása, kiirtása és megsemmisítése végett vonulj be s veled együtt a messiási nemzet hatal-

[1] Ezt a rendeletet akkor adta ki a szultán, mikor Savoyai Eugen a császári sereggel Belgrád várát ostromolta. Azt remélte a szultán, hogy az erdélyi határok megtámadásával majd rákényszeríti a császári sereget Belgrád ostromának abbanhagyására. A rendelet értelmében a török, tatár, kuruc és moldvai csapatok 1717. augusztus 20-án csakugyan be is törtek Erdélybe s a Szamos és Maros mellékét feldúlták, mivel a kormány a keleti határok védelméről nem gondoskodott.

masa, Eszterházy Antal tábornok[1] — legyen neki jó vége! — az általa felszerelt katonasággal s Kolcsak Eliász bég is katonaságával és a khotini lovasságból a nélkülözhető lovasság és a Maitin-Csudsura határában levő Ázmet Géráj szultán, a nagy szultánok helytartója — legyen tartós a dicsősége! — a mellette levő ellenségtörő tatár sereggel az általatok szép módon, szép meggondoltsággal kiválasztott s alkalmasnak és czélszerűnek látszó szoroson vonuljanak be s azokat, akik magas birodalmam iránt engedelmességre hajlanak, kíméljétek meg, a németek pártján levőknek pedig megtörése, megsemmisítése, szétszórása, kiirtása, házuk és országuk feldúlása, lerombolása, kirablása és elpusztítása végett Isten segítségével teljes igyekezetet fejtsetek ki s gondoskodjál róla, hogy egy nappal, egy órával előbb elinduljatok.

Igen helyes dolog lesz, ha a messiási nemzet fejedelmeinek példányképe, Moldva vajdája, Mihály vajda[2] is társaságtokban lesz, de értekezzetek azon vidékre küldött hadi népek győzelmes szerdárjával, jeles vezirem, dicső müsirem, a világ rendje, Diárbekir válija, Redseb pasa veziremmel is — a felséges Isten tegye tartóssá dicsőségét! — s az ő alapos véleménye hozzávetésével a vallás és a magas birodalom méltóságával, a magas szultánság becsületével és tekintélyével egyező szolgálatok létrehozása ügyében, miként azelőtt, most is teljes szorgoskodással és igyekezettel légy. Ezért adtam ki e rendeletemet. Kelt az 1129. évi Redseb hó végén. (1717. július 9.)

(Diván-i humájun levéltára.)

[1] Esterházy Antal gróf, Esterházy Pál nádor unokája, a Rákóczi-mozgalom kezdetén a császári seregben ezredes volt s 1704-ben csatlakozott Rákóczihoz. Végig küzdötte a Rákóczi-féle szabadságharcot s a fejedelemmel együtt ő is számkivetésbe jutott. Az 1716. évben ő is Khotinban volt s a török és tatár csapatokkal 1717-ben az erdélyi határokhoz jött. Törökországi hányt-vetett életéről, viszontagságairól az alább következő okmányok adnak felvilágositást.

[2] Rakovicza Mihály moldvai vajda ekkor másodízben viselte a vajdai hivatalt. A moldvai sereggel ő is bement Erdélybe.

VII.

[Máriássy tábornok kuruc lovasságának számáról és ellátásáról.]

Jelenleg Szemendreben Hálim Gerájjal[1] együtt szolgálatban álló és a szultáni sereggel menni készülő Máriássy[2] magyar főkapitánynak száznyolcvan lovas katonája és kétszáz lova van s ezek számára a napi ellátás megadása végett a fermán értelmében e tezkere kiadatott. Kelt az 1129. évi Sábán hó 28-án. (1717. augusztus 6.)

(Szeráj levéltára.)

VIII.

[Csáky gróf készpénzben kéri az ellátást a török kormánytól.]

Csáky tábornok[3] kérte, hogy az ellátás készpénzben adassék ki neki, mivel, úgymond: „Némely napokon bőjtünk van". Sevvál hó 23-tól ugyanazon hó végéig a hét napra esedékes összeg tehát kiszámíttatott és a császári kincstárhoz a tezkere ügyében ez irat kiadatott. Kelt az 1129. évi Sevvál hó 21-én. (1717. szeptember 27.)

(Szeráj levéltára.)

[1] Hálim Geráj, a krimi khán családjából való herceg volt. A kháni család hercegei, vagy mint ők nevezték, szultánjai, az 1716—18. háborúban mind részt vettek.

[2] A török okmányokban mindenütt صابياش (Máriás) alakban fordul elő, a fordításban azonban a helyes kiejtésnek megfelelően írtam át. Márkusfalvi Máriássy Ádám ezredes a Rákóczi-mozgalmak lezajlása után egy ideig Lengyelországban tartózkodott s az 1716. török háború kitörésekor ő is Törökországba sietett s azontúl a Rákóczi-emigráció egyik kiváló embere volt. Az emigráció alatt végzett tevékenysége az alább következő okmányokból derül ki.

[3] Csáky Mihály tábornok, Bercsényi Miklós grófnak sógora; a szatmári békekötés után ő is számüzetésbe vonult s az 1716. évi háború kezdetén már Törökországban volt. Az emigránsok között, különösen Rákóczi Ferencnek és fiának Rákóczi Józsefnek halála után, igen előkelő szerepet vitt. Az itt közölt okmány erősen vallásos lelkületéről tesz bizonyságot.

IX.

[A magyarok közül Belgrádba rendelt tisztek és azok ellátása.]

Annakelőtte három magyar regiment iratott össze és zsoldjuk is elrendeztetett s a magyarok közül egy ezredes, négy tiszt és három katona Belgrádba rendeltettek s a korábbi rendezés értelmében ezeknek egy hónapi zsoldjuk 213 és egy harmad gurus, valamint Drinápolyból Belgrádba menésig huszonöt napi ellátásuk ára 86 és egy negyed gurus, ami összesen 299 és fél gurusra megy. Erről a tezkerenek és Belgrádba érkezésük alkalmával napi ellátásuknak megadása végett magas parancsom kibocsátására nézve előterjesztés tétetett s elrendelem eme parancsolatom megiratását. Kelt az 1129. évi Zilkáde hó 12-én. (1717. okt. 14.)

(Szeráj levéltára.)

X.

[A szultán rendelkezése Rákóczinak Gallipoliból Drinápolyba utazásáról.]

Rendelet a gallipolii kadihoz, a janicsár szerdárhoz és a gallipolii vámfelügyelőhöz.

Igen fontos és szükséges, hogy a Gallipoliba megérkezett Rákóczi magyar király[1] Gallipoliból minél előbb dicsőséges császári trónom elé jöjjön,[2] azért Te, aki a vámfelügyelő vagy, eme legfelsőbb parancsolatom meg-

[1] A török okmányok Rákóczit többnyire *erdélyi királynak*, de nagyon sokszor *magyar királynak* írják, mint a jelen okmány is, mely törökül így kezdődik: كل يولى يه داخل اولان فجر قرالى راقوچى.

[2] Rákóczi a szatmári békekötés után Lengyelországba ment, onnan pedig 1713-ban Franciaországba költözött s ott tartózkodott 1717-ig. Ekkor III. Áhmed török szultán meghívására s a hozzá hűséges bujdosó magyarok sürgetésére Törökországba utazott s 1717. évi október 10-én érkezett meg Gallipoliba. E naptól kezdődnek el Mikes Kelemen *Törökországi levelei*. A fejedelemnek Gallipoliból Drinápolyba utazását leírja Mikes is II. levelében. Erről az utazásról részletes felvilágosítást ad az itt közölt, valamint az utána következő török okmány.

érkezésekor a nevezett király podgyászának elszállítására és lovaglásra alkalmas erős lovak közül sietve ötven paripát végy bérbe és Drinápolyba érkezéskor szokás szerint mindegyik után a két és fél gurus költséget, ezenkívül az említett király nehéz podgyászának elszállítására húsz darab ökörszekeret is készíttess elő s a szükséges költségeket szokás szerint a rád bízott vámpénztárból fizesd ki és elszámolás végett eme legfelsőbb rendeletem hátsó lapjára jegyezd fel és ezt megőrizd.

Ha az említett ötven paripát össze nem szeded és ezáltal a nevezett király késedelmének okozója lész, tudd meg, hogy semmiféle mentegetőzésedet és kifogásodat meg nem hallgatom, hanem felelősségre vonatásod és megdorgáltatásod bizonyos; ehhez képest tehát azokat az átvétellel megbízott emberemnek átadd. Erre vonatkozólag eme legfelsőbb parancsom kiadatása végett e tezkere iratott. Kelt az 1129. évi Zilkáde 10-én. (1717. október 15.)

(Szeráj levéltára.)

XI.

[Ez okmány is Rákóczinak Drinápolyba utazásáról intézkedik.]

Rendelet a gallipolii kádihoz s Gallipoliból Drinápolyba menet az útba eső kádikhoz és a vilájet alkormányzójához.

A Gallipoliba érkezett Rákóczi magyar királynak az említett helyről Drinápolyba jövetelekor gondoskodni kell, hogy azon állomáshelyeken, ahol megszállani fog, a szükséges dolgok s magában Gallipoliban is a szükséges tárgyak meglegyenek s e célból jelenleg császári felségem által magas udvarom gedeklüjei[1] közül . . . . t — növekedjék a méltósága! — kirendeltem. Eme legfelsőbb parancsolatom megérkezésekor tehát a nevezett király számára a szükséges kellékeket a már korábban hozzá küldött kapudsibasi[2] . . . . — legyen tartós a dicsősége! — segítsége és

[1] *Gedeklü*, a szultáni udvarnál egy-egy szolgálati ügykörbe tartozó személyzet főnöke.

[2] *Kapudsi-basi*, politikai küldetésekre alkalmazott udvari hivatalnok.

utasítása szerint Gallipoliban előkészítsétek és azok árát a mostani alkalomra kirendelt, fennemlített megbizottam kezéből a tulajdonosoknak készpénzben megadassátok és insallah![1] Gallipoliból távozáskor bármelyiteknek járásába érkezik, ott a szükséges napi élelmet és a szükséges dolgokat előkészítsétek és azoknak is a követelt árát az említett megbizottam kezéből készpénzben a tulajdonosoknak megadassátok és azon állomáshelyeken, ahol megszáll, neki és kíséretének elegendő számú lakást készítsetek elő s mindezeket már megérkezése előtt elrendezzétek és előkészítsétek és nagy gondot fordítsatok arra, hogy semmiféle fogyatkozást és hiányt ne szenvedjen.

Evégett egymást Isten segítségével idejében és pontosan értesítsétek s nagyon iparkodjatok, hogy kellő módon elszállásoljátok és gondját viseljétek. Nagyon tartózkodjatok azonban attól, hogy kapzsiságból most ezen ürügy alatt a szegény rájákat zaklassátok és sanyargassátok.

Erre vonatkozólag az előadott módon magas parancsomat kibocsátva, legfelsőbb rendeletem kiadatása végett eme tezkere iratott. Kelt az 1129. évi Zilkáde 10 én. (1717. október 15.)

(Szeráj levéltára.)

XII.

[Bercsényi kuruc csapatainak felszereléséről és élelmezéséről szóló rendelet.]

Ali pénzügyi tezkeredsihez.

Rákóczi királynak főminisztere, a Lengyelországból Khotinba jött Bercsényi Miklós tábornok által Ruszcsukban és a Duna partjain, ahol tartózkodik, a rendelet folytán összeirandó katonái számára a jegyzékben foglalt feltételek szerint a kincstárból neked átadott pénzből a hadi eszközök és ruha árának, a zsold- és élelmezésnek kifizetésére Te rendeltettél ki és a kezedbe adott pecsételt és aláírt defter

[1] *Insallah*, igen gyakran használt török kifejezés, mely azt jelenti: Ha Isten engedi, Isten segítségével.

értelmében, mihelyt az említett nép összeírva lesz, parancsnokuk, a nevezett tábornok közvetítésével őket a kellő adatokkal együtt névszerint feljegyezd s a hadi eszközök és ruha árát és zsoldjukat is a nevezett tábornok közvetítésével add meg és mihelyt megadtad, azt kellőkép feljegyezd. A kenyér- és húsjárandóságot is jegyzékbe foglald és minden *oka*[1] kenyeret hat ákcsen[2] és minden oka húst is hat ákcsen végy és az összeírt magyarok közül, akik a szükséges ellátás árát pénzben kívánják, ezen számítás szerint pénzben add meg, akik pedig természetben kívánják, azok számára a szükséges élelmiszert megvásárolva és előkészítve add meg s az átadott hadi eszközök és ruha áráról és az ellátásról a keltezés feljegyzésével a nevezett tábornoktól nyugtát végy és számadásodba való beszámítás végett őrizd meg s hogy az említett nép számára szükséges hadi eszközök, ruha és lovak vásárlásában senki ne akadékoskodjék, evégett a kádikhoz és muteszellimekhez külön rendelet fog küldetni s neked ott, ahol vagy, gondod legyen a kellő bevásárlásra és beszerzésre.

Ali pénzügyi tezkeredsihez — nagyobbodjék a dicsősége! — intézve e magas rendelet adatott. Kelt az 1129. évi Zilkáde 11-én. (1717. október 16.)

(Szeráj levéltára.)

XIII.

[Bercsényi családjának, továbbá Csáky és Forgács grófoknak Khotinból való elutazására nézve kiadott rendelet.]

A khotini parancsnokhoz és defterdárhoz.[3]

A Lengyelországból érkezett magyar tábornokok közül Rákóczi királynak főminisztere Bercsényi, továbbá Eszter-

[1] Egy *oka* = 1·283 kg.

[2] Egy *ákcse* a gurusnak, vagyis piaszternek százhuszad része.

[3] *Defterdár*, pénzügyigazgató, ki felügyelt egy-egy tartományban az egész vagyonkezelésre, a bevételekre, kiadásokra, adókra.

házy, Forgács[1] és Csáky Mihály nevű négy tábornok Khotinban tartózkodnak s az említett Bercsényi főminiszter császári trónom elé hozatott s megbizatott, hogy Ruszcsukban és azon a vidéken katonaságot toborozzon.

Mivel pedig felesége és házi népe Khotinban maradtak, azért magas rendeletemet kérte arra nézve, hogy Eszterházy tábornok kivételével az említett Forgács és Csáky Mihály nevű két tábornokkal együtt családja Iszákdsiba és Babadágba hozassék és evégett külön megbizott rendeltessék ki s Khotinból elegendő számú kalauz adassék mellékük s podgyászuk elszállítására a szükséges ökörszekerek kirendeltessenek s útközben a szükséges napi ellátásuk ára megadassék s Iszákdsiban és Babadágban[2] lakjanak.

Eszterházy tábornok tehát az eddigi módon Khotinban tartózkodjék s az átelleni és egyéb helyekről érkező s a katonasághoz beiratkozni kívánó embereket maga mellé gyűjtse és azokat egymásután arra a helyre küldeni szorgoskodjék, ahol Bercsényi van. Hogy pedig a Bercsényi tábornok családjával együtt jövő Forgács és Csáky tábornokok Khotinból való elindulásuk után a maguk helyére megérkezzenek, azért a jelenlegi helyükön megadatni szokott és megállapított ellátásuknak negyven napra járó összegét s podgyászuk elszállítására a szükséges ökörszekereket kirendelve, azoknak költségeit Te, aki a defterdár vagy, megadd és a legkönnyebben járható utakon vezetve kellő őrizetük- és oltalmazásukra és az általuk választott Iszákdsiban és Babadágban az előkészített lakásaikba való beszállásolásuk végett Konstantinápolyból magas Portám csausai közül ..... csaus[3] kirendeltetett s onnan is a

[1] Gróf Forgács Simon a császári hadseregben ezredes volt s 1704-ben csatlakozott Rákóczihoz. Egyike volt a Rákóczi-mozgalom legképzettebb, a hadvezetésben azonban éppen nem szerencsés főtisztjeinek. A szatmári békekötés után ő is künn rekedt az országból és száműzött lett. Törökországi szerepléséről ez okmányokban van szó. Mikes Kelemen többszörönként tréfásan emlékezik meg róla leveleiben (l. a XXXI. levél).

[2] Romániában, a dobrudsai kerületben.

[3] *Csaus*, sokféle hivatalra alkalmazott név volt. Az udvarnál levő csausokat többnyire politikai vagy hasonló természetű megbizatásokra alkalmazták.

khotini lovasság első agáját, Jahja agát vele együtt kirendeljétek.

A podgyász elszállítása végett elegendő számú ökörszekérnek kirendelése, a fuvarköltség és negyven napra járó élelmezési összegnek megadása végett, hogy a könnyebben járható utakon biztonságban és békében vezetve és megoltalmazva Iszákdsiba és Babadágba küldessenek és hogy az ott maradt Eszterházy tábornoknak és családjának elegendő ellátásuk megadassék, e czélból a khotini parancsnok pasához és defterdárjához intézve eme legfelsőbb rendelet adatott. Kelt az 1129. évi Zilkáde 11-én. (1717. október 16.)

(Szeráj levéltára.)

XIV.

[Újabb rendelet Bercsényi magyar katonaságának felszereléséről.]

A ruszcsuki kádihoz,[1] vajdákhoz és kikötőfelügyelőkhöz.

Rákóczi Ferenc király főminisztere Bercsényi Miklós által Ruszcsukban és a Duna partjain összegyűjtendő katonaság számára a szükséges hadi eszközök, ruhák és lovak megvásárlására mindegyiteknek gondja legyen és azon feltétel alatt, hogy az általuk kívánt hadi eszközök, ruhák és lovak ára a tulajdonosoknak készpénzben megadassék, bárhol is vannak, a vásárlásban senkit ne akadályozzatok, azok ellen pedig, kik a rendes áraknál többet kívánnak, erőszakoskodás ne történjék.

Ez ügyben a ruszcsuki kádihoz, vajdákhoz és kikötőfelügyelőkhöz intézve e magas rendelet adatott. Kelt az 1129. évi Zilkáde hó 11-én. (1717. október 16.)

(Szeráj levéltára.)

[1] *Kádi*, biró.

XV.

[Rendelet a Duna mentén összetoborzott magyar csapatok élelmezéséről.]

A ruszcsuki, a ..... i, a ..... i[1] kádikhoz, kikötő-felügyelőkhöz, vajdákhoz, bevásárlókhoz, a vilájet alkormányzójához és az ügyek intézőihez.

Rákóczi Ferenc király főminisztere Bercsényi Miklós tábornok által Ruszcsukban és a Duna partjain összeirandó magyarok számára naponkénti ellátásul kenyér és marhahús bevásárlása szükséges és az említett nép zsoldjának és ellátásának megadására az előbbi pénzügyi tezkeredsi Ali — nagyobbodjék a dicsősége! — rendeltetett ki s mihelyest azon a környéken a nevezett tábornok által a magyarok összeiratnak, gondoskodjatok, hogy a szükséges marhahús és egyéb ellátás, melyeknek ára a nevezett által fog megadatni, bevásároltassanak, előkészíttessenek és átadassanak. Kenyérjárandóság végett az ottani kikötőkben levő kincstári lisztből kell a szükséges mennyiségű lisztet megadni s amennyi lisztet adtok, arról pecsétes nyugtát vegyetek s a kenyérsütés végett szükséges sütőkemencék is azon kikötői városokban, ahol tartózkodnak, rendeltessenek meg és a sütés díját ti, akik a bevásárlók vagytok, megadjátok s a szükséges mennyiségű kenyeret megsüttetvén, az említett nép között a nevezett Ali által — nagyobbodjék a dicsősége! — szétosztassátok és az átadásról nyugtát vevén, gondoskodjatok, hogy szükséget és nyomorúságot ne szenvedjenek. Kelt az 1129. évi Zilkáde 11-én. (1717. okt. 16.)

(Szeráj levéltára.)

XVI.

[A magyar csapatok számára küldött pénz megőrzéséről.]

Drinápolytól Ruszcsukig az útban levő kádikhoz, alkormányzókhoz, ketkhudákhoz és janicsár-szerdárokhoz.

A parancsolatom értelmében Ruszcsukban összeírt és összegyűjtött magyarok ellátásáról való gondoskodás végett

[1] Olvashatatlan helynév.

kirendelt pénzügyi tezkeredsi Ali által — növekedjék a dicsősége! — elküldött összegnek az úton megőrzése és kellőkép biztosítása igen fontos és szükséges, ezért bármelyiteknek járásába érkezik, megfelelő és biztos helyen őrizzétek, melléje embereket adjatok és biztonságban juttassátok el egyitek a másikhoz s nehogy, amitől Isten óvjon! valami kár érje őt, azért elegendő számú embert adjatok melléje s gondoskodjatok róla, hogy egyiktől a másikhoz baj nélkül eljusson. Kelt az 1129. évi Zilkáde 12-én. (1717. okt. 17.)

(Szeráj levéltára.)

XVII.

[A magyar katonák számára téli szállás rendelése.]

A ruszcsuki kádihoz és a vilájet ügyeinek intézőihez.

Az előbbi pénzügyi tezkeredsi Ali — nagyobbodjék a dicsősége! — közvetítésével a parancsom folytán Ruszcsukban összeírt és összegyült magyarok lakásbére a nevezett által fog megadatni s parancsolom, hogy a téli időre lakásul alkalmas házak és hánok[1] üresíttessenek ki s a magyarok számára lakásul rendeltessenek s ahány ház és hán bérbe vétetik és ahány napig azokban laknak, a szükséges bérösszeg törvényes módon megállapíttassék s az a nevezett által fog megadatni, ezért a szükséges lakások és hánok előkészítéséről gondoskodjatok. Kelt az 1129. évi Zilkáde 12-én. (1717. október 17.)

(Szeráj levéltára.)

XVIII.

[A magyar csapatok zsoldjának kifizetésére vonatkozólag adott utasítások.]

A magyarok összeírásával megbizott Alihoz
— nagyobbodjék a dicsősége! —

Úgy rendelkeztem, hogy a Ruszcsuk környékén összeírt magyarok zsoldját és ellátását Te add meg s a defter

[1] *Hán*, nagyobb szállóház. Jelenleg a nagyobb bérházakat nevezik így Konstantinápolyban.

másolata kezedbe adassék. Ezért Te, aki a jelzett Ali vagy, — nagyobbodjék a dicsőséged! — mihelyest az említett katonák összeirattak, a defter szerint zsoldjukat add meg, aki pedig a defterben nincs benne, annak semmit ne adj s a kincstári vagyon elpazarlásától és elvesztegetésétől nagyon óvakodjál.

Az előbbi pénzügyi tezkeredsihez, Alihoz, aki jelenleg Ruszcsuk környékén a magyarok összeírásával bizatott meg, e magas rendelet adatott. Kelt az 1129. évi Zilkáde 12-én. (1717. október 17.)

(Szeráj levéltára.)

XIX.

[A szultán kimutatást kér a magyar csapatokról s azok zsoldjának kifizetéséről. A kuruc csapatokat, mint ez okmányból kitünik, három helyen toborozták össze: Ruszcsukban, Belgrádban és Khotinban.]

Musztafa pasa khotini parancsnokhoz és a defterdárhoz.

Rákóczi Ferenc király főminisztere, a Lengyelországból annakelőtte Khotinba jött Bercsényi Miklós tábornok által Ruszcsukban és környékén, a Duna partjain fekvő helyeken magyar katonaság összeírása s Belgrád környékén is szintén a nevezett tábornok intézkedésével magyar katonák összeírása, azok zsoldja, ellátása és egyéb költségeinek megfizetése végett császári kincstáramból tizezer gurus küldetett. Azonkivül Khotin környékén is szintén a nevezett tábornok intézkedésével a magyarok összeírására, zsoldjuk, ellátásuk és egyéb költségeik kifizetésére . . . . .[1] megbizott által császári kincstáramból a jelen alkalommal szintén tizezer gurus küldetik. Insallah! mihelyt az említett összeg megérkezik, azt átvegyétek és Khotin várába vitessétek s az említett tábornok katonáinak zsoldja, ellátása, hadi eszközei és szükségletei kifizetésére fordítsátok s a három osztálybeli katonaságról felvett defter eredetijét, valamint pecsételt és aláírt másolatát elküldjétek s az említett nép fölé parancs-

[1] Olvashatatlan név.

nokul rendelt tisztek által kor- és névszerinti kimutatást készíttessetek s a hadi felszerelések és ruhák árát, a zsoldot és ellátást megadván, ahogyan megadtátok, kellőkép feljegyezzétek. A hús- és kenyérellátásról is deftert és másolatot írjatok s minden *oka* húst hat akcsén s minden *oka* kenyeret is hat akcsén vegyetek s az összeírt magyarok közül, akik az ellátás árát kívánják, azoknak eme számítás szerint az árát, akik pedig a kenyeret és marhahúst természetben kívánják, azoknak a szükséges marhahúst megvásároltassátok, s a kenyeret is megsüttetvén, természetben adjátok meg.

Az átadott hadi eszközök és ruhák áráról, a zsoldról és ellátásról a keltezéssel ellátott nyugtát vegyetek a tisztektől és azt megőrizzétek. Az említett nép számára szükséges hadi eszközök, ruha és lovak vásárlásában és beszerzésében senkit ne akadályozzatok s azok ellen, kik az értékénél többet kívánnak, erőszakoskodás és zaklatás ne történjék. Ez ügyben Musztafa pasa khotini parancsnokhoz és defterdárjához intézve e magas rendelet adatott. Kelt az 1129. évi Zilkáde 14-én. (1717. október 19.)

(Szeráj levéltára.)

XX.

[Bercsényi útiköltségei Drinápolyból Ruszcsukba. A szultán az 1716—1718. háború alatt állandóan Drinápolyban tartózkodott, ezért jött Bercsényi is oda a magyar csapatok toborzásának ügyét megbeszélni.]

Jelenleg Drinápolyból Ruszcsukba utazó Bercsényi magyar tábornok napi tartásdíjának deftere.[1]

A defterbe történt bejegyzés szerint a tartásdíj 3112 akcse, ámde idejövetele óta azt jelentették, hogy már ötvenkét embere és hetvenegy lova van s így a kiadása is több, ezért a megállapított árpa, hús, kenyér s egyéb élelmiszerek- és italokhoz még 1288 akcse hozzáadatott s így naponként összesen 4000 akcse lesz a tartásdíj.

[1] Ez okmányokból az tünik ki, hogy Rákóczinak Drinápolyba érkezésekor Bercsényi is ott volt, mert Rákóczi okt. 29-én érkezett Drinápolyba, ez okmány pedig nov. 2-án kelt.

Kívánja még, hogy Drinápolyból Ruszcsukig tizenkét napi költségét az említett számításhoz hozzáadva, a kirendelt Szálih efendi a kezébe adott élelmezési pénzből adja meg. Ruszcsukba érkezésekor pedig, mivel ismét több embere és lova lesz, a nevezett Szálih efendi által készített számítás szerint a többletet tevő árpa, hús és kenyér megadassék és podgyásza szállítására is három kocsi legyen. Ruszcsukba megérkezésekor a költségeknek a kincstárból való kifizetése végett az intézkedések megtételére, a maga helyén való beiktatás végett, a magas parancsolat kiadatott s a magas fermán kibocsáttatván, erre vonatkozólag két másolat kiadatása elrendeltetett. Kelt az 1129. évi Zilkáde 28-án. (1717. november 2.)

(Szeráj levéltára.)

XXI.

[Bercsényi és Máriássy magyar katonáinak számáról és költségeiről kimutatás, továbbá ezen csapatok számára téli szállás kirendelése.]

Ruszcsuk környékén nemrégen összeírt magyar katonaságból a névszerint beterjesztett jegyzék szerint jelenleg együtt vannak Bercsényi tábornoknak hatvankét tisztje és kilencvenegy közembere, Máriássy tábornoknak harminckét tisztje és hetvenkét közembere s ha ennek az összesen 257 magyar katonának[1] valahol téli szállást nem rendelnek, valószínűleg szétszóródnak és szétoszlanak, célszerű tehát, hogy Ruszcsukban téli szállás adassék nekik. A császári táborból Ruszcsukba menetel tizenhárom napig tart s ez időre naponkénti ellátásuk is összeszámíttatván, a defter szerint 706 gurus és 15 para Bercsényi tábornok, 398 gurus és 18 para pedig Máriássy tábornok embereinek ellátására kell és zsoldjuk is összeszámíttatván, 500 gurus Bercsényinek, 300 gurus Máriássynak szükséges s az ezután kibocsátandó magas fermán értelmében, amíg Ruszcsukban tar-

[1] Mint ez okmányból kitünik, a Bercsényi által tervezett (l. a II. sz. okmányt) 3500 főnyi magyar hadsereg még megközelítőleg sem volt együtt november közepére.

tózkodnak, naponkénti kenyér, hús és árpa ellátásuk a ruszcsuki bevásárlási biztos által fog nekik átadatni.

Elszállásolásuk, zsoldjuk és ellátásuk végett az említett összegekről külön-külön tezkerek kiadatására nézve előterjesztés történt s ennek megfelelően a tezkerek kiadatására nézve erre magas rendelet adatott ki. Kelt az 1129. évi Zilhidse hó 9-én. (1717. november 13.)

(Szeráj levéltára.)

XXII.

[Bercsényi, Csáky és Forgács családjának ellátásáról rendelkezés.]

Abdi aga defterdár-helyetteshez.

Magas rendeletemet adtam, hogy mikor a Khotinban levő magyar tábornokoknak, Forgács-, Csáky- és Bercsényinek felesége és házi népei Iszákdsiba érkeznek, elegendő mennyiségű ellátás adassék nekik; ámde a nevezetteknek családjai Ruszcsuk környékén tartózkodnak, azért megparancsolom, hogy ott adassék nekik elegendő ellátás és amennyi eltartási díj adatik nekik, arról a valóságnak megfelelően deftert készíts és a deftert elküldjed.

A magyarok ellátási díjának kiosztásával megbizott Abdi aga defterdár-helyetteshez intézve e magas rendelet adatott. Kelt az 1129. évi Zilhidse 27-én. (1717. december 1.)

(Szeráj levéltára.)

XXIII.

[Rákóczi számára ellátási díj rendelése.]

Dicsőséges császári trónom elé érkezett erdélyi királynak, Rákóczinak ellátási díj még nem adatott s naponkénti ellátásának feljegyzett értéke összeszámíttatván, az naponként hatvan gurus és huszonegy ákcsére ment.[1] Ha termé-

[1] A török kormány Rákóczit mint vendégét tekintette s ellátásáról gondoskodott.

szetben kívánja az élelmiszereket, akkor azok természetben, ha pedig azok árát kívánja, akkor azok ára adassék meg. Eme jegyzéknek a főszámvevőnél beiktatása végett a magas fermán kibocsáttatván, annak értelmében bejegyeztetett. Kelt az 1130. évi Mohárrem hó 4-én. (1717. december 7.)

(Szeráj levéltára.)

XXIV.

[Ugyanazon tárgyban, mint az előbbi.]

Rákóczi számára az ellátásra nézve még császári hadseregemhez érkezése előtt rendelkezés történt s a kajmakám pasa által készített defter értelmében járó ellátás árát még nem kapta meg s most harminchét napra a számítás szerint 1793 és $^1/_2$ gurus jár, s ez 1793 és $^1/_2$ gurus megadására nézve a magas fermán kibocsáttatván, e tezkere kiadatott. Kelt az 1130. évi Mohárrem 11-én. (1717. dec. 14.)

(Szeráj levéltára.)

XXV.

Azon tárgyak jegyzéke, melyek Rákóczi erdélyi király drinápolyi lakásába vásároltattak, mikor a császári trón elé érkezett:

A főszoba bútorzata:

Aranyszövetű jászdik[1]		Londoni posztó az ülőhelyekre	Vörös bélés az ülőhelyekhez és jászdikokhoz		Szalonikii nemezszövet	
1400	6 pár	3	180	10 csomag	54	$86^1/_2$
	8400	7875		1800		4671

Héjazat vászon		Ajtófüggöny	Rojt az ülésekhez		Mesterembernek	Gyapjú	
80	$16^1/_2$ csomag	1	4	130	480	12	358
	1320	480		520			4776

Összesen: 30,322.

[1] *Jászdik*, hosszú, széles vánkos, melyet ülőhelyül és fekvőhelyül használtak.

Második szoba:

Egyszerű bársony jászdik	Londoni posztó az ülőhelyekre	Vánkos az ülőhelyekre	Szalonikii nemezszövet
420 6 pár = 2525	3 = 5670	180 9 csomag = 1620	54 24 = 1296

Héjazat vászon	Kandallóellenző	Ajtófüggöny	Gyapjú	Rojt	Mesterembernek
80 $13^1/_2$ csomag = 1041	1 = 200	1 = 480	12 258 = 3096	4 100 = 400	450

Összesen: 16,322.

Harmadik szoba a hárem számára:

Sávos jászdik	Londoni posztó az ülőhelyekre	Az ülőhelyekre és jászdikokra bélés	Héjazat vászon
600 6 pár = 3600	3 = 5670	80 $7^1/_2$ csomag = 1350	80 12 csomag = 960

Rojt	Gyapjú	Mesterembernek
120 = 440	12 300 = 3600	400

Összesen: 16,470.

Kis szoba:

Sávos jászdik	Londoni posztó az ülőhelyekre	Vörös vászon	Héjazat vászon
600 $4^1/_2$ pár = 2700	3 = 5513	180 9 csomag = 1620	80 12 csomag = 960

Gyapjú	Rojt	Mesterembernek
12 250 = 3000	4 104 = 416	400

Összesen: 14,609.

Ötödik szoba:

Sávos jászdik		Londoni posztó az ülőhelyekre	Vörös vászon	Héjazat vászon
600	4 pár	3	180 9 csomag	80 12 csomag
	2400	3240	1620	960

Gyapjú		Rojt		Mester-embernek
12	256	4	114	400
	3072		456	

Összesen: 12,148.

Az említett szobákba gyékény és egyéb szükségletek:

Egyiptomi gyékény		Vastag gyékény		Viaszos vászon		Mángál ellenző		Mángál
160	47	12	370	120	18 csomag	50	6	1
	7520		4440		2160		300	1800

Szegek a viaszos vászonhoz és egyéb	Pergamen	Tisztítás végett az említett szerájban	
7000	13	30	38
480	390		1140

Összesen: 18,230.

121741
13640
108101
900½

A Drinápolyban tartózkodó Rákóczi király által lakott konak[1] a drinápolyi vámfelügyelő közvetítésével bútoroztatott be s a követelt árából 13,640 akcse túlkövetelés levonatván 900 és ½ gurusról a tezkere kiadatására és ezen összegnek kifizetésére nézve a magas fermán kibocsáttatott s ennek értelmében ez összegről a tezkere kiadatott. Kelt az 1130. évi Mohárrem hó 23-án. (1717. december 26.)

(Szeráj levéltára.)

[1] Rásid török történetíró szerint Rákóczi Drinápolyban a *Mihálköpriüszü* mellett lakott. Rásid, Tárikh. IV. 372. l. Konak = főúri palota. A fennebbi okmány szerint Rákóczinak ötszobás lakása volt Drinápolyban

XXVI.

[Máriássy a magyarokkal Nis őrizetére ment.]

Máriássy kapitány Ruszcsukban volt, de onnan a mellette levő magyar katonákkal Nis várába ment s e vár őrizete végett ott lakik, fontos dolog tehát, hogy ellátása megadassék. A nevezett kapitánynak naponként 15 pár kenyér, 5 *oka* marhahús és 2 *kile* árpa, továbbá naponként 130 ákcse, a vele levő magyar katonák mindegyikének naponként fél oka marhahús, egy-egy pár kenyér és fél abrak árpa adassék a nisi defterdár által azon naptól kezdve, amikor Nis várába beléptek. Erre vonatkozólag e magas rendelet adatott ki. Kelt az 1130. évi Mohárrem hó 23-án. (1717. december 27.)

(Szeráj levéltára.)

XXVII.

[Forgács tábornok magyar katonáiról rendelkezés.]

A magyar tábornokok közül Forgács tábornok azelőtt Vidinben volt, most pedig császári táboromhoz Drinápolyba érkezett és harminchárom magyar katonával Drinápolyban tartózkodik. Elrendeltetett és defterbe vétetett, hogy a nevezett tábornoknak naponkénti ellátási díjul 200 ákcse s a vele levő harminchárom magyar katonának is ellátás adassék s ezek összege naponta 732 ákcsere megy. Akik az ellátásnak árát kívánják, azoknak az ára, akik pedig természetben kívánják, azoknak természetben adassék meg az.

A főszámvevőségnél való bejegyzés végett a magas fermán kiadatván, e helyen bejegyeztetett. Kelt az 1130. évi Mohárrem hó 26-án. (1717. december 29.)

(Szeráj levéltára.)

XXVIII.

[A törökökhöz átszökött tizenhat magyar katonáról rendelkezés.]

A ruszcsuki kádihoz és a ruszcsuki bevásárlóhoz.

A Belgrád környékéről megszökött tizenhat magyar katona magas birodalmamba érkezett és Ruszcsukban a

binbasi[1] kapitány zászlója alá vonult, azért a többi katonáknak adott ellátáshoz hasonló ellátást kell ezeknek is adni.[2] A Bercsényi tábornokkal Ruszcsukban téli szállásra küldött magyar katonák mindegyikének naponta fél *oka* kenyér, fél *oka* marhahús és minden ló számára naponként fél abrak árpa és négy *oka* széna szokott adatni, azért az említett tizenhat magyar katonának is Ruszcsukba érkezésük napjától kezdve naponkénti ellátásukat az előadott módon a többi katonákéval együtt megadjátok. Kelt az 1130. évi Szafár hó elején. (1718. január 3.)

(Szeráj levéltára.)

XXIX.

[Eszterházy és katonasága zsoldjáról. Horváth Ferenc tartásdíjának leszállításáról.]

Ibraila védelmezésére rendelt Eszterházy magyar tábornok és a mellette levő kétszáz magyar katona napi ellátási díja a következő: A nevezett tábornoknak a maga személyére naponként húsz pár kenyér, tíz *oka* hús, tíz *kile*[3] árpa, fél *kile* rizs és egy *oka* tiszta olaj rendeltetett, melyből az ibrailai élelmezési felügyelő a kenyeret és árpát a kincstári élelmiszerekből adja meg, a hús, rizs és olaj bevásárlása, összerendelése és átszolgáltatása végett pedig havonként száz gurus adatik a kincstárból. Mivel pedig Horváth Ferenc[4] magyar kapu-kehájának naponként öt gurus szokott adatni a kincstárból, ami havonként százötven gurusra megy, azért e százötven gurusból, amely már több az elegendőnél, havonként száz gurus levonatik és Eszterházy tábornoknak adatik, neki pedig elég lesz ötven gurus.

A kétszáz magyar katonának más önkéntes csapatokhoz mérten napi tíz-tíz ákcsével kétszáz gurus adassék a

[1] Binbasi = ezredes.

[2] A 16 magyar katona a császári táborból szökött át a kurucokhoz.

[3] *Kile*, ürmérték, mely a vidékek szerint különböző volt. Átlagosan 18—22 *oka* közt változott a kile értéke.

[4] Ládonyi Horváth Ferencről az I. sz. okmányban volt szó. A Porta ő nála kezdte meg először a takarékoskodást, melyet utóbb folytatott a többi menekülteknél is.

kincstárból s a kenyér és árpa az ibrailai[1] élelmezési felügyelő által adatik meg, a marhahús pedig megvásároltassék s átadassék nekik s két hónapi zsoldra 1200 gurusról a tezkere kiadatására nézve a fermán értelmében a magas rendelet kibocsáttatott. Kelt az 1130. évi Szafár hó 15-én. (1718. évi január 17.)

(Szeráj levéltára.)

XXX.

[Rákóczi számára keleties díszruhát készíttet a szultán.]

A Drinápolyban tartózkodó Rákóczi magyar király számára Mehemed Emin bázárgián-basi[2] közvetítésével kaftán, csáksir,[3] prémes ruha és aranysujtásos köntös[4] készíttetett és annak költségeire 335 gurus, 12 para és 1 ákcse fordíttatott, melyről részletesen elszámolt defter állíttatott össze. Az említett összegből 20 gurus levonatván, a fennmaradt 315 gurus kifizetésére nézve a magas fermán kibocsáttatott s az említett összegről e tezkere kiadatott. Kelt az 1130. évi Rebi-ül-ákhir hó 11-én. (1718. március 13.)

(Szeráj levéltára.)

XXXI.

[Máriássy lakásáról és ellátásáról.]

A ruszcsuki kádihoz s Mehemed aga kapudsi-basihoz[5] és a bevásárlóhoz.

Rákóczi király főminisztere Bercsényi tábornok előterjesztésében kérte, hogy Máriássy tábornok számára Rusz-

[1] Ibraila, vagyis Braila, Romániában a Duna mellett, ebben az időben erődítmény volt s védelmezését Eszterházy Antal grófra bízta a szultán.

[2] *Bázárgián-basi* = főkereskedő. Így nevezték régente az udvari szállítót és a főbevásárlót.

[3] *Csáksir*, bő nadrág, aminőt régente viseltek s némely vidéken ma is viselnek a törökök.

[4] Rákóczinak erről a török ruhájáról Mikes is említést tesz a VI. levelében: „Ő császársága megtudván, hogy az urunk francia köntöst visel, titkon egy öltöző köntöst csináltatott és ma ide küldötte".

[5] *Kapudsi-basi*, leginkább politikai küldetésekre alkalmazott udvari hivatalnok volt.

csukban lakás és ellátás adassék, ezért együtt levő emberei felett szemle tartatván, amennyi kenyér, árpa és marhahús szükséges számukra, az megvásároltassék és előkészíttessék s azon naptól kezdve, amikor azt kiszolgáltatjátok, feljegyeztessék.

A ruszcsuki kádihoz, magas Portám kapudsi-basijai közül Mehemed agához és a bevásárlóhoz intézve e magas rendelet adatott. Kelt az 1130. évi Dsemázi-ül-evvel hó 10-én. (1718. április 10.)

(Szeráj levéltára.)

XXXII.

[Rákóczi számára sátor rendelése.]

Rákóczi erdélyi király számára a hadi szertárból hat darab sátor adására nézve a fermán kibocsáttatott s a sátorfelügyelőhöz azoknak kiadatása végett eme másolat iratott.[1] Kelt az 1130. évi Dsemázi-ül-ákhir hó 17-én. (1718. máj. 17.)

(Szeráj levéltára.)

[1] Rákóczi még Drinápolyba érkezése előtt jelentette a szultánnak, hogy csak az esetben hajlandó hadba indulni, ha a szultán elfogadja ama feltételeit, melyeket önéletírásában is felemlít (l. II. Rákóczi Ferenc önéletrajza és egy keresztény fejedelem áhításai. Budapest, 1876. 243. l.), hogy: 1. csupán keresztényekből álló sereget toborozhasson a Porta költségén; 2. a törökök várakat magyar területen ne foglaljanak le maguk számára; 3. Magyarország és Erdély jogait tiszteletben tartsák. A törökök azonban az 1717 aug. 16-án történt belgrádi vereség után, mikor Rákóczi Drinápolyba érkezett, inkább békére, mint háborúra vágytak s Rákóczit csupán igéretekkel tartották, az időt pedig huzavonával töltötték. A hadi sátorok rendelésével azt a látszatot akarták kelteni a törökök, mintha komolyan készültek volna a háború folytatására s Rákóczi feltételeinek elfogadására, holott akkor, midőn ez okmány kelt, az új nagyvezír, Ibráhim pasa mindenkép a békekötésen fáradozott. Helyesen jegyezte meg Mikes ugyanezen napokban írt levelében: „Még most is elég biztatást adnak, de a' mind füstbe megyen". (XIII. levél.)

XXXIII.

[Rákóczi számára lakásrendelés Konstantinápolyban.]

Császári udvarom kajmakámjának és defterdár-helyettesének.[1]

Rákóczi király, továbbá a spanyol követ[2] és Forgács tábornok[3] és a többiek számára a pecsételt és aláírt rendelet értelmében kocsit, lovat, öszvéreket kell rendelni és átadni, mikorra pedig Konstantinápolyba érkeznek, alkalmas tengerparti lakásról kell gondoskodni. Megparancsoltam, hogy ez ügyben magas udvarom kajmakámjához és a defterdár-helyetteshez magas rendelet irassék s Te, aki a császári defterdár vagy, a nevezett királynak, a követnek, a tábornoknak és a többieknek készülődései után láss.

A császári udvar kajmakámjához[4] és a defterdár-helyetteshez e legfelsőbb parancsolat adatott. Kelt az 1130. évi Redseb hó 15-én. (1718. június 13.)

(Szeráj levéltára.)

[1] Ez az okmány, mely június 13-án kelt, mutatja, hogy a Porta, noha a pozsareváci békekötés még nem történt meg, már teljesen letett arról a szándékáról, hogy Rákóczit és a bujdosókat visszasegítse Magyarországba, mert már konstantinápolyi lakásukról gondoskodott.

[2] A spanyol követ drinápolyi küldetéséről Rákóczi is említést tesz önéletírásában. Alberoni bíboros, Spanyolország külügyminisztere, Spanyolország egykori itáliai tartományainak visszaszerzését, továbbá az 1714. évben angol trónra került hannoveri választófejedelemnek, I. Györgynek Angolországból elüzetését és a Stuartok visszahelyezését tervezte. Spanyolország ellen négyes szövetség keletkezett, melyben mint érdekelt felek résztvettek: Franciaország, Hollandia, Anglia és Ausztria. Alberoni, hogy Ausztriának kelet felől nehézségeket okozzon, rendkívüli követet küldött Drinápolyba Rákóczihoz, hogy vele Ausztria ellen szövetkezzék és a szultánhoz, hogy őt a háború folytatására ösztönözze. Ilymódon került a spanyol követ Rákóczi kíséretébe, midőn konstantinápolyi utazásáról intézkedések történtek.

[3] Forgács gróf már az előző évi dec. 29. óta Drinápolyban időzött a XVII. okmány szerint.

[4] *Kajmakám*, helyettes, helytartó; pl. a nagyvezir távollétében helyettese a kajmakám.

XXXIV.

[Bercsényi és a többi magyar tábornokok családjának Konstantinápolyba utazásáról.]

Ruszcsuktól Konstantinápolyig menő útban a kádikhoz, alkormányzókhoz és hivatalnokokhoz.

Bercsényi, Forgács, Eszterházy, Máriássy, Csáky és a többi magyar tábornokok családjai Ruszcsukban tartózkodnak s most elrendeltem, hogy Konstantinápolyba költözködjenek, azért ti, kik az említett járások kádijai, alkormányzói és hivatalnokai vagytok, bármelyiteknek járásába érkeznek a fennevezetteknek családjai, embereket rendeljetek mellékjük s biztonságban és bátorságosan egyitek a másikhoz őket eljuttassátok. Kelt az 1130. évi Redseb hó 17-én. (1718. június 15.)

(Szeráj levéltára.)

XXXV.

[Ellátási díj rendelése Rákóczi és a magyar tábornokok számára.]

A sztámbuli kajmakámhoz, defterdárhoz és vámfelügyelőhöz.

A Drinápolyban tartózkodó erdélyi király Rákóczi és a mellette levő Forgács, Bercsényi, Eszterházy, Máriássy és Csáky tábornokok innen távozva Konstantinápolyban fognak lakni, szükséges azért, hogy ennekelőtte megadott napi ellátásuk ezentúl is, mint eddig, megadassék.

Megparancsolom tehát, hogy mikor a nevezettek Drinápolyból távozva Konstantinápolyba érkeznek, Rákóczi királynak naponként kilencezer huszonegy ákcse, Forgács tábornoknak naponként hétszázharmincöt ákcse, Bercsényi tábornoknak naponként kétezer ákcse, Eszterházy tábornoknak naponként háromszázötven ákcse, Máriássy tábornoknak naponként kétszázhatvan ákcse és Csáky tábornoknak is kétszázhatvan ákcse, vagyis összesen naponként tizenkét-

ezer hatszázhuszonhat ákcse fizettessék a sztámbuli vámpénztárból.[1]

Magas rendeletem másolata ez irat hátsó lapjára rávezettetett, hogy mikor a nevezettek Konstantinápolyba érkeznek, napi ellátásuk a sztámbuli vámpénztárból hónapról hónapra megadassék és a számadás alkalmával való elszámolás végett tőlük pecsétes nyugtát vegyetek és ők szükséget ne szenvedjenek.

A sztámbuli kajmakámhoz, defterdárhoz és vámfelügyelőhöz intézve e magas rendeletem kiadatott. Kelt az 1130. évi Redseb hó 18 án. (1718. június 16.)

(Szeráj levéltára.)

XXXVI.

[Rákóczi számára lakásrendelés Böjükdereben.]

A sztámbuli kajmakámhoz és defterdárhoz.

A Drinápolyban tartózkodó Rákóczi és közvetlen alattvalói, valamint a magyar tábornokok számára Konstantinápolyban lakás előkészítésére nézve magas rendeletem kiadatott[2] ugyan, ámde a tűzvész miatt Isztámbulban most igen nehéz lakást előkészíteni, azért Szárijárban és Böjükdereben kell elegendő számú és egymáshoz közel eső lakásokat berendezni[3] s amennyi lakás e célra felvétetik, arról

[1] Ez volt a háború befejezése után az első rendelkezés a bujdosó magyar urak tartásdíjáról, melyet később, mint alább olvasható, megváltoztattak. Egyelőre az itt megállapított összegeket fizették minden hó végén pontosan.

[2] Lásd fennebb a június 13-án kelt XXXIII sz. okmányt.

[3] Ezzel tehát bebizonyul, hogy tévedésen alapszik De Saussure Cézárnak, Rákóczi udvari nemesének törökországi leveleiben közölt azon állítása, hogy a fejedelem Drinápolyból Konstantinápolyba érkezése után egy ideig az erdélyi házban is lakott volna. Rákóczi kíséretével azonnal Böjükderebe ment és sohasem lakott magában a városban, Konstantinápolyban (l. a Századok 1910. évf. 402—405. l.). Szárijár és Böjükdere egymás mellé épült kis falvak a Boszporusz partján. Különösen Böjükdere gyönyörű fekvése és jó levegője miatt a konstantinápolyi nép kiránduló és nyaraló helye.

szabályszerű módon deftert készítsetek s kimutatást és jelentést tegyetek.

A konstantinápolyi kajmakámhoz és defterdárhoz intézve e magas rendelet adatott. Kelt az 1130. évi Sában hó 5-én. (1718. július 3.)

(Szeráj levéltára.)

XXXVII.

[A magyarok elszállítása Konstantinápolyba.]

A ruszcsuki kádihoz.

A Ruszcsukból Konstantinápolyba költözködő magyarok podgyászának Várnába átszállítása végett kocsikra van szükség, melyeknek költségei az ő díjazásaikba fognak beszámíttatni és abból levonatni. A ruszcsuki járásból e célra tizenöt kocsira van szükség, melyeket az előadott módon megrendelj és az átvétellel megbizottnak átadj. Kelt az 1130. évi Sában hó 19-én. (1718. július 17.)

Az említett magyarok podgyászának Várnából Konstantinápolyba átszállítása végett hajó béreltetvén, a szükséges költségei beszámítása végett a várnai vámfelügyelőhöz is magas rendelet iratott.[1]

(Szeráj levéltára.)

XXXVIII.

[Rákóczi számára rendkívüli költség utalványozása.]

A császári udvar kajmakámjának és a defterdárnak.

Tudomásul adatott, hogy a Drinápolyban tartózkodó és parancsom szerint Konstantinápolyba menő Rákóczinak költségre van szüksége, azért császári kincstáramból ezer gurust adok s azt az átvevő hivatalnoknak kézbesítsétek és az átadást magas rendeletem hátlapjára rávezetvén, a főellenőr-helyettes által megőriztessétek.

[1] A fennebbi rendelet végéhez keltezés nélkül csatolt feljegyzés.

A császári udvar kajmakámjához és a defterdárhoz e magas rendelet adatott. Kelt az 1130. évi Ramazán 5-én. (1718. augusztus 1.)

(Szeráj levéltára.)

XXXIX.

[Eszterházy visszatérése Konstantinápolyból Ibrailába s katonáinak ellátása.]

Ibraila várában tartózkodó Eszterházy magyar tábornok mellett levő magyar katonaság felülvizsgálását nem régen elrendeltem s a nevezett vár parancsnoka, Mehemed pasa bejelentette, hogy összesen százhatvankilenc katona van együtt.

A nevezett tábornok Konstantinápolyból eltávozott, mivel nem akart itt lakni és azt kérte, hogy Moldvában lakhassék.[1] Moldvában tehát valamely alkalmas helyet kell számára kijelelni és embereinek kenyér-, hús- és árpa-járandóságáról és egyéb költségeiről kell gondoskodni. Magas fermánomat adtam tehát ki, hogy Eszterházy tábornoknak a sztámbuli vámpénztárból kiutalványozott napi 350 ákcseje, miként jelenleg Ibrailában megadatik, akként a moldvai vajda részéről is évi adójába beszámítva megadassék s a maga helyére bejegyeztessék.

A tábornok napi 350 ákcse tartásdíjának tehát a sztámbuli vámnál beszüntetésére egy darab, embereinek az ibrailai szállás-felügyelő részéről kiszolgáltatott élelmezése beszüntetésére is egy darab s az említett 350 ákcse napi tartásdíjnak, valamint katonasága élelmezésének is a moldvai vajda részéről való kiszolgáltatása és ahány napig adatik, annak az említett vilájet adójába való beszámítása végett is egy darab rendelet adatott ki. Kelt az 1130. évi Ramazán 27-én. (1718. augusztus 23.)

(Szeráj levéltára.)

[1] Ez okmányból az tünik ki, hogy Eszterházy gróf csak pár napig tartózkodott Konstantinápolyban.

XL.

[A moldvai vajdához intézett fermán Eszterházy és katonáinak tartásdíjáról.]

Tugra.[1]

A messiási nemzet fejedelmeinek pédányképe, a Jézus vallású nép nagyjainak oszlopa, Moldva tartomány vajdája — kinek legyen jó vége!

Mihelyt e magas jelvényű iratom hozzád érkezik, tudd meg, hogy parancsolatom értelmében Eszterházy magyar tábornok a mellette levő százhatvankilenc magyar katonával Moldvában fog lakni s az említett tábornok ellátására napi 350 ákcset, a mellette levő katonák minegyikének pedig napi fél oka kenyeret, fél oka marhahúst és fél abrak árpát adj, ami 169 katonánál naponként $84^1/_2$ oka kenyér-, $84^1/_2$ oka marhahús- és $21^1/_2$ kile árpára megy fel, Te, aki a vajda vagy, ezt naponként megadd és az árát Moldva adójába számítsd be. Az említett tábornoknak és a mellette levő magyar katonáknak Moldva tartományba érkezésük alkalmával alkalmas helyeken szállást rendelj s az említett tábornoknak 350 ákcse ellátási díja és a katonáknak kenyér-, hús- és abrak-járandósága részedről az említett módon naponként megadatván, a folyó ár szerint Moldva adójába való beszámítás végett tőlük pecsétes nyugtát végy és azt megőrizd.

Evégett eme magas fermánom kiadatott s parancsolom, hogy amint e magas rendeletem megérkezik, engedelmességet kívánó és alkalmazkodást követelő rendelkezésem-

[1] *Tugra*, a szultán nevét magában foglaló hivatalos jelvény a törököknél, mely ugyanolyan jelentőségű, mint más államokban az ország címere. Ezt használják a pénzeken, fermánok élén. A tugrát I. Murád ideje óta (1359—1389) használják a szultánok. A nevezett szultán idejében történt, hogy a raguzai köztársaság szerződésre lépett a szultánnal s a raguzai követek azt kívánták, hogy a fermánt a szultán személyesen írja alá; mivel azonban írni nem tudott, ezért kezét a tintába mártotta és rányomta a fermán elejére. A szultán öt ujjának lenyomatából keletkezett a tugra, melyben benne van a szultán neve, atyjának neve s utána e szavak: elmuzáffer dáima (mindenkor győzelmes). L. erről Áhmed Rászim művét: عثمانلی تاریخی Konstantinápoly, 1910. I. köt. 35. l.

nek megfelelően járj el, az ellenkezéstől pedig óvakodjál. Így tudjad és magas jelvényemnek hitelt adj. Kelt az 1130. évi Ramazán hó 27-én. (1718. augusztus 23.)

(Szeráj levéltára.)

XLI.

[Csáky tábornok számára ellátás rendelése Oláhországban.]

Csáky tábornok Ruszcsukba küldetett, azután pedig Rákóczival együtt Isztámbulban lakás és a sztámbuli vámpénztárból napi 260 ákcse rendeltetett számára.

Bercsényi tábornok jelentette róla, hogy a nevezett tábornok napi ellátási díjához még valamely összeg adassék és mivel Isztámbulba nem mehetett,[1] azért Oláhországban lakhassék.

Ennek folytán napi ellátásához még negyven ákcse csatoltatván, napi 300 ákcse ellátási díja az oláh adópénztárból fog megadatni és abba beszámíttatik. Előterjesztés történt, hogy Oláhországban való lakása végett az oláh vajdához, valamint a vámpénztárból annakelőtte kirendelt napi ellátási díjának beszüntetése és kitörlése végett a vámfelügyelőhöz magas rendelet irassék s ennek megfelelően a magas fermán kiadatott s a megfelelő két magas rendelet megiratott. Kelt az 1130. évi Sevvál hó 16-án. (1718. szept 11.)

(Szeráj levéltára.)

XLII.

[Máriássy Nis védelmére megy.]

A ruszcsuki kádihoz és az élelmiszer-biztoshoz.

Ruszcsukban tartózkodó Máriássy tábornok a mellette levő magyar katonáival együtt Nis védelmére rendeltetett,[2]

[1] Mint ez okmány igazolja, Csáky gróf sem ment Konstantinápolyba, hanem Oláhországban maradt. Később aztán ő is a fejedelem környezetébe ment Rodostóba, mint alább az okmányok ezt elbeszélik.

[2] Fennebb az 1717. dec. 27-én kelt XXVI. sz. okmány.

ámde azt jelentették róla, hogy a magyaroknak a zsoldot még nem adták meg s azért még mostanáig sem mentek el.

Korábbi rendeletem szerint katonáival együtt Nisbe menetele végett a vele levő százhetven magyar katonának, egyéb önkéntes katonához hasonlóan, mindegyiknek havonként $2^1/_2$ gurus zsoldja, mely a tizedekkel együtt két hónapi 935 gurusra megy, kiutalványoztatik s ez összeget az utalványozási helyről felvevén és a katonáknak szétosztván, minél előbb Nisbe küldessenek. Evégett a ruszcsuki kádihoz és az élelmiszerek vásárlásával megbizott . . . . — növekedjék a méltósága! — intézve e magas rendelet adatott. Kelt az 1130. évi Zilkáde hó 28-án. (1718. október 22.)

(Szeráj levéltára.)

XLIII.

[Rákóczi jeniköji háztartásáról.]

Rendelet a . . . . . i kádihoz.

Rákóczi Ferenc királynak — legyen neki jó vége! — kapu-ketkhudája, Horváth Ferenc magas parancsomat kérte arra nézve, hogy miként a magas Portámnál tartózkodó követek részére kiadott szabályzatban van, szintúgy az említett király konyhája szükségletére is a fennevezett járásból pénzen vásárolt és házaiba szállított sertések után sem vám, sem adó ne követeltessék s zaklatás és háborgatás ne történjék.

E tekintetben a francia áhdnáme[1] defterei vétettek figyelembe s mivel ott az van írva, hogy magas parancsomat adtam ki, melyben elrendeltem, hogy a franciák az általuk vásárolt és házaikba szállított hetvenöt darab sertés után az őrök, janicsárok, topcsik és szubasik részéről vám- és adókövetelléssel ne zaklattassanak és ne háborgattassanak: ezért a francia részre kiadott magas parancsomnak megfelelően eme magas fermánomat adtam ki, hogy az

[1] *Áhdnáme*, szerződéslevél. Áhdnámenek nevezik különösen a keresztény államokkal és uralkodókkal kötött szerződést.

említett király és alattvalói az élelmükre és italukra szükséges dolgok után vámköveteléssel ne zaklattassanak és házaikba való szállításban ne akadályoztassanak. Kelt az 1131. évi Szafár hó elején. (1718. december közepe.)

(Diván-i humájun levéltára.)

XLIV.

[Bercsényi ellátási díjának szabályozása.]

A magyar tábornokok közül Bercsényi tábornok számára annakelőtte naponként 2000 akcse ellátási összeg rendeltetett a sztámbuli vámpénztárból,[1] de ebből ezer akcse leszállítás történt s naponként ezer akcse maradt. Mivel azonban ez összeg nem lett neki elég, ezért még kétszáz akcse hozzáadatott és naponként 1200 akcsenek a sztámbuli vámpénztárból való kifizetésére nézve a magas fermán kibocsáttatván, annak értelmében e pótlékkal együtt a rendeletnek a maga helyére való bejegyzése végett az értesítés kiadatott. Kelt az 1131. évi Szafár hó 20-án. (1719. jan. 10.)

(Szeráj levéltára.)

XLV.

[Rákóczi nyugtája egy havi tartásdíjáról.]

E levél iratott, hogy
a magas birodalom részéről az 1130. évben az isztámbuli vámpénztárból ellátási díj fejében rendelt és parancsolt 9021 akcse után az 1131. évi Szafár hónapban levő huszonkilenc napra esedékes és szükséges 2180 gurus és 3 para összeget az isztámbuli és határához tartozó vámpénztárból tisztelt Jegen Mehemed aga felügyelőtől teljesen és hiánytalanul felvettem s hogy a fermán értelmében a nevezett felügyelő a jelzett összeget az említett vámpénztár defter-

[1] Fennebb a június 16-án kelt XXXV. sz. okmányban.

jébe beszámíthassa, nyugtatványul eme pecsételt levél iratott és adatott át neki. Kelt az 1131. évi Szafár hó végén. (1719. január 19.) Hálás híve[1] Rákóczi erdélyi király.

(Szeráj levéltára.)

XLVI.

[Bercsényi katonáinak ellátásáról rendelkezés.]

Az oláh vajdához.

Bercsényi magyar tábornok ellenőrző szemléjének deftere szerint mostanában Csernovában[2] száztíz magyar katonája volt s az említett katonák onnan távozva, Oláhországban tartózkodnak, azért szokás szerint mindegyik katonának fél oka kenyeret, fél oka marhahúst és fél abrak árpát adass és hogy azok ára Oláhország adójába beszámíttassék, evégett a tisztektől pecsétes nyugtát végy és azt megőrizd. Az ellátás kiosztásakor, ha közöttük ráják és muszulmánok vannak, azoknak ellátást ne adj. Kelt az 1131. évi Rebi-ül-evvel hó elején. (1719. január 21.)

(Szeráj levéltára.)

XLVII.

[Bercsényi nyugtája kéthavi házbére felvételéről.]

Felséges, hatalmas Szultánom, egészséges legyen!

Ezen szolgája számára Galatában a négy út összetorkolásánál a magas fermán értelmében a galatai molla[3]

[1] A nyugtatványon ez a szó van: الداعی, amit én *hálás híve* szókkal fordítottam. A tulajdonképeni értelme ez arab szónak: *az érette imádkozó*. Rákóczi török tolmácsa ezt a szót találta legalkalmasabbnak a fejedelem neve elé.

[2] Csernova, máskép Csernavoda Romániában a dobrudsai kerületben, a Duna partján.

[3] *Molla*, az ulemák, vagyis a hit- és kánonjog-tudósok osztályába tartozó egyén. Galatai molla volt, aki Konstantinápoly Galata városrészében az egyházbirói, illetve a főlelkészi tennivalókat végezte. Az iszlám vallás híveinél valójában papi osztály és hivatal nincs, csak hittudósok vannak s ezek végeznek némely olyanféle teendőket, mint a kereszténveknél a papok.

efendi közvetítésével a kincstár által napi száz ákcse összegen kibérelt lakásnak bérösszege a maga helyén feljegyeztetett s Mohárrem hó elejétől Száfár hó végéig terjedőleg két hónapi bérösszeg kiszámíttatott s annak kifizetésére nézve a parancs és rendelkezés felséges Szultánomat illeti. Szolgája Bercsényi magyar tábornok.

A defterdár efendi tegyen jelentést.
(Szultáni kézjegy.)

Alázatos előterjesztésem a következő:
Galatában lakó Bercsényi tábornok lakásbéreért folyamodik. A főszámvevő által végzett számítás szerint az 1131. évi Mohárrem hó 11-ik napjától Száfár hó végéig negyvenhárom napi bérösszeg $28^1/_2$ gurus, 6 para és 2 ákcse, melyről a tezkere kiadatására nézve a parancs felséges Szultánomat illeti. (Aláírás olvashatatlan.)

A jelentés értelmében a tezkere kiadassék.
1131. Rebi-ül-evvel hó 14-én. (1719. február 3.)
(Kézjegy.)

A tezkere kiadatott 1131. Rebi-ül-evvel 16 án. (1719. február 5.)

Galatában a négy út összetorkolásánál Rebuli nevű rájának háza[1] Bercsényi magyar tábornok számára lakásul rendeltetett s az 1131. évi Mohárrem hó 11-ik napjától

[1] Minden kutatásom és kérdezősködésem dacára sem tudtam rátalálni, hogy melyik helyen állott a Rebuli-ház, ahol Bercsényi gróf lakott. Annyi tény, hogy 1719 óta Galata városrész annyiszor leégett és újra épült s a házak tulajdonosa annyiszor változott, hogy manapság majdnem lehetetlen biztosan meghatározni a helyet. A négy út összetorkolása a galatai hídtól felfelé menet ugyanazon helyen lehetett, amelyet mai nap is így nevez a nép, ahonnan egyik út lefelé az Aranyszarv partjára, a másik egyenesen fel Perába, a harmadik Kászim pasa felé. a negyedik Topkháne felé vezet. Mikes is említi leveleiben, hogy Bercsényi egy ideig a városban lakott, de ő nem Galatát, hanem Pera városrészt mondja, ahol ma is majdnem kizárólag európaiak laknak.

naponként 80 ákcse bérösszegen defterbe jegyeztetett. A parancs felséges Szultánomat illeti. Kelt az 1131. Rebiül-evvel 11-én. (1719. január 31.)

Ház: 1; naponként: 80 ákcse. $\frac{80\ \ 43}{3440 : 120} = 28^1/_2$ gurus, 6 para, 2 ákcse.

(Szeráj levéltára.)

XLVIII.

[A jeniköji háztulajdonosok könyörgő levele a Rákóczi számára lefoglalt házak haszonbére megadásáért.]

Felséges, hatalmas Szultánunk, egészséges legyen!

Mi rája[1] szolgái Jeniköjben[2] magunk által lakott házainkból Rákóczi és kísérete, valamint tábornokai miatt kiköltözködni kényszerültünk s mi most másoknak házaiban lakunk bérfizetés mellett.

A bosztándsi-basi[3] azelőtt azt mondta nekünk: „A ti házaitoknak érték szerint való haszonbére a magas Porta által megadatik és senkivel közületek igazságtalanság nem történik"; s most immár három hónapja mult, hogy mi bérelt házakban lakunk és a házbéreket tőlünk szegényektől megkövetelik. Mivel császári magas kegyességéről azt halljuk, hogy a nevezett Rákóczinak drinápolyi lakása után esedékes házbért kegyesen megadni méltóztatott, kérjük, hogy most rajtunk szegényeken is könyörüljön és házaink haszonbérét kegyesen megadni méltóztassék. A parancs és rendelkezés felséges, hatalmas Szultánunkat illeti.

Szolgái .....

[1] *Rája,* keresztény török alattvaló.

[2] Jeniköj a Boszporusz partján, csinos nyaralókkal. A Rákóczi és kísérete által lakott házakat ez okmány mind felsorolja ugyan, de azok helyét megtudni most már nem lehet, mivel mind csak faházak voltak, melyek már rég elpusztultak.

[3] *Bosztándsi-basi,* tulajdonkép annyit jelent: kertészfőnök. A bosztándsi-basi volt a szultáni palota felügyelője s a bosztandsiknak, vagyis udvari kertészeknek, palotaőröknek felügyelője.

Alázatos előterjesztésünk a következő:

Jeniköjben a nevezett király által lakott háznak és a kísérete által lakott tizennégy háznak napi bérösszegét és az említett házakba való beköltözködésük idejét kitudakolni a törvényes hatóság által Mevlána Szeid Áhmed efendi küldetett ki.

Ő az említett faluba ment s a kibocsátott magas rendelet értelmében a lakósoktól kitudakolta, hogy Jáni nevű rájának a nevezett király által lakott háza után a napi házbér 100 ákcse, az említett házzal összefüggésben levő s Apazi-oglunak két háza után 15 ákcse, a tenger partján Jonaki háza után 40 ákcse és szintén ugyanazon a helyen Jági Panajot háza után 8 ákcse, Edser Teráfkul háza után 8 ákcse, jelenleg Forgács tábornok által lakott Kosztantin háza után 40 ákcse, Anton és Szofia nevű keresztények háza után 30 ákcse, Bogosz Dimo háza után 15 ákcse, Társzia nevű keresztény háza után 15 ákcse, Zurekcsi háza után 6 ákcse, Dimitrakinak négy házában a szobák után 8 ákcse, egy másik Kosztantin háza után 10 ákcse, Eliárisz háza után 8 ákcse, Iván háza után 20 ákcse. Az említett házaknak napi bérösszege 323 ákcse.

Részrehajlatlan és jól értesült egyénektől kikérdezte, hogy az említett házakat az 1130-ik évi Sevvál hó 25-ik napján[1] átvették és azokba beköltözködtek. Eme szolgáit is összeírta, azután a seriát-gyűlés[2] elé ment és a tényállásnak megfelelően e szolgáit is értesítette. Kelt az 1131. évi Rebi-ül-evvel hó 5-én. (1719. január 24.)

Alázatos előterjesztésem a következő:

Rákóczi és kísérete által Jeniköjben lakott házaknak tulajdonosai házbérért folyamodnak. Az említett faluban a nevezett király és alattvalói által jelenleg lakott tizennégy háznak bérösszege 323 ákcse, miként ezt kitudakolás után a galatai kádi efendi jelenti. Császári Felségednek erről

[1] 1718. szept. 20.

[2] *Seriát-gyűlés*, a muszulmán vallási törvény szerint eljáró bíróság. A muszulmán vallási törvény neve *seriát*.

tudomása lévén, a parancs felséges, hatalmas Szultánomat illeti. Kelt az 1131. évi Rebi-ül-evvel hó 13-án. (1719. február 1.)

(Szeráj levéltára.)

XLIX.

[Rákóczi kíséretének beköltözése a jeniköji bérházakba s azok házbére.]

Jeniköjben Rákóczi király kísérete által lakott tizennégy kisebb-nagyobb háznak bérlete naponként 323 ákcse s Musztafa efendi galatai kádi bejelentette, hogy az 1130. évi Sevvál hó 25-én azokat elfoglalták s azokba bementek, miként neki erről hírt adtak. Előterjesztés történt tehát ennek beiktatása végett s az előterjesztésnek megfelelően a bejegyzésre a magas fermán kiadatott s annak értelmében bejegyeztetett. Kelt az 1131. Rebi-ül-evvel 13-án. (1719. február 1.)

(Szeráj levéltára.)

L.

[A moldvai vajda panaszos levele Eszterházy ellen.]

Feséges, hatalmas, irgalmas, kegyelmes Uram, Szultánom, egészséges legyen!

A szemekre fényt árasztó, tiszteletet és szerencsét birtokló magas udvara előcsarnokának porába dörzsölöm arcomat és szememet s élete és hatalma napjainak tartósságáért való könyörgésben őszinte szívvel foglalkozva, mint legalázatosabb szolgája kívánom, hogy a jóságos Isten az én felséges Uramnak drága életét az ő boldogságos árnyékában levő összes szolgáival fogyatkozás nélkül ezen őszinte, csekély szolgája felett tartóssá tegye! Amin.

Mostanában kibocsátott dicsőséges, magas fermánja folytán iratott kegyes levele engedelmes kezeimhez érkezett és annak magas tartalmában foglalt parancsolat szerint a Moldvában tartózkodó Eszterházy tábornok a vele levő

magyarokkal Benderbe költözik, napi ellátása azonban miként eddig, ezután is a moldvai adópénztárból fog fizettetni. A parancs és rendelkezés felséges és kegyes Uramat illeti. A szegény ráják iránt e tekintetben is éreztetett kegyességéért ismételve áldást mondtak. A jóságos Isten tegye felséges Urunkat dicsőségessé és e szolgái áldó imádságokat végezhessenek érette! Amin.

Most érkezett magas parancsa az említett tábornokkal közöltetett és magas tartalma értésére adatott. Követeltük is, hogy Benderbe költözzék, de ő azt válaszolta: „Ha napi ellátási díjamból egy hónapi tartásdíjamat előzetesen megadják, azután, amíg Benderbe jutok, útközben azon állomáshelyeken, ahol megállapodom, az élelmiszeremet és italomat előkészítik és amíg Benderben lakom, napi ellátásom megadása végett egy előkelő bojárt okvetetlen kirendelnek, hogy szükséges ellátásomat a bojártól követelhessem és ha késedelem történnék, a bojártól zálogot vegyek, továbbá tárgyaim és podgyászaim elszállítására több kocsi, gyalogos katonáim számára pedig, hogy lóháton mehessenek, elegendő számú ló rendeltetik s ha az általam követelt pénz és a többi szükséges dolgok előkészíttetnek, akkor elindulok, máskép azonban nem".

S ezt határozottan kimondta és midőn kértük s könyörögtünk neki, hogy a szegény ráják teherhordó lovait s a többi lehetetlen követeléseit ne kívánja, meg sem hallgatott bennünket, hanem feleletében makacsul megmaradt, ez okból ezt a dolgot Felségednek alázattal újra megírni bátorkodom.

Jóságos Uram! ezen szolgája és a szegény ráják iránt mostanáig különféle kegyelme nyilvánult s világos, hogy minden ügyben és minden dologban kegyelmére szorulunk s teljes megalázkodással és könnyeink ontásával magas irgalmasságától kérjük és könyörgünk, hogy a nevezett tábornok tartásdíjának fizetése alól a moldvai szegény ráják felmentessenek és az máshonnan adassék meg neki. Ebben az ügyben a parancs, a kegyelem, az irgalom, a könyörület az én Uramtól függ. Ebben az évben az éhség és inség miatt a szegény ráják helyzete szánandó és szívfacsaró s a nevezett tábornok napi tartásdíjának összerendelése oly

nagyfoku nehézséget és nyomorúságot okoz, hogy azt csak a felséges Úristen látja A hatalmas Isten örvendeztesse meg szomorú szívünket Felséges Uram irgalmas kegyességével. Amin.

Az említett tábornok ügye és a szegény ráják nyomorúsága és szegénysége ez igaz szolgája előtt ismeretes, azért Felséged lábaporához dörzsölöm arcomat, hogy méltóztassék ennek megtudakolására gondot fordítani s Felséged előtt is ismeretes lesz. A további parancs, kegyelem és irgalom felséges, hatalmas, jóságos, kegyes Uramat, Szultánomat illeti. (Keltezés hiányzik.)

Szolgája Mihály moldvai vajda.

Alázatos előterjesztésem a következő:[1]

A parancsolat szerint Moldvában tartózkodó Eszterházy és Máriássy tábornokok mind maguk, mind pedig alattvalóik a rájákat zaklatják, ezért elrendeltetett, hogy Benderbe költözködjenek. Mikor a nevezett tábornokokkal az elköltözködésre vonatkozó magas rendelet közöltetett, ruháik és podgyászaik elszállítására kocsit és a gyalogosok számára lovat s Benderig menve az útba eső állomáshelyeken ellátást kértek, miként ezt a moldvai vajda levelében megírta s az említettek maguk is jelentették, hogy arra a segítségre rászorulnak és kirendelt tartásdíjukból néhány hónapi összeggel a moldvai vajda hátralékban van és ürügyet keres annak visszatartására, ami által szükségbe és nyomorúságba jutottak, miként minderről Felségednek is tudomása van.

Az említettek számára a moldvai adópénztárból kirendelt napi ellátási díjból az elmult hónapokra a vajdánál hátralékban levő és ki nem fizetett összegnek, bármekkora legyen is az, e magas rendelet megérkezésekor késedelem nélkül teljes kifizetése s podgyászuk elszállítása és a gyalogosok lóra ültetése végett a szükséges kocsinak és elegendő számú lónak előkészítése s Benderbe menetelük alatt az útba eső állomáshelyeken a kellő ellátás megadása, hasonlóképp Benderbe érkezésük után a régebben megállapított napi

[1] Ugyanezen iratra rájegyezve az udvari kancellár ez előterjesztése.

ellátásuknak a moldvai adópénztárból való megadása és elszámolás végett tőlük nyugtatvány vétele szükséges.

Erre nézve a moldvai vajdához intézve a magas rendelet megírására vonatkozólag a parancs felséges Szultánomat illeti. (Olvashatatlan aláírás.)

A rendelet kiadatott 1131. Rebi-ül-evvel 16. (1719. febr. 5.)

(Szeráj levéltára.)

LI.

[Magyar katonák panaszos levele a moldvai vajda ellen.]

Felséges és kegyes Szultánunk, egészséges legyen![1]

Mi magyar szolgái, Máriássy ezredes katonái vagyunk s tisztek és legénység együtt százharmincöten a dicsőséges fermán értelmében október 17-én a Moldvában levő Jassi nevű helyre érkeztünk s a fermán rendelkezése szerint ellátásunkat a moldvai vajdától kértük. Ő kenyér ára fejében csak hatvan katonának adott két-két ákcset s mikor a húsnak folyó ára két para, ő csak másfél ákcse húspénzt adott és e mai napig összesen tizenkét és fél kile árpánál többet nem adott.

A nagy nyomorúság miatt sokan kénytelenek voltak eltávozni s akik megmaradtunk, tisztek és legénység együtt csak hatvanhárman vagyunk. A nevezett vajda minket kínozva és gyötörve azt mondta: „Amíg nem adtok nyugtatványt arról, hogy százharmincöt katonának teljesen kiszolgáltattam az ellátást, addig semmit sem adok".

Magas kegyelmességétől kérjük tehát, hogy helyzetünkön könyörüljön s mivel félholtak és mezítelenek vagyunk, esedezve kérjük, szánjon meg bennünket, hogy testünk befedésére ruhát szerezhessünk. A parancs és rendelkezés felséges és kegyes Szultánunkat illeti. Kelt az 1131. évi Dsemázi-ül-evvel hó 3-án. (1719. március 22.)

Szolgái a magyar katonák.

(Szeráj levéltára.)

[1] Ez a panaszos levél élénken megvilágítja a szegény bujdosó magyarok szánalmas helyzetét és szenvedéseit.

LII.

[A moldvai vajda vádaskodó levele Eszterházy ellen és a bujdosó magyar katonák ellen.]

Felséges, kegyes Szultánom, egészséges legyen!

Alázatosan jelentem, hogy a Moldvában tartózkodó Eszterházy tábornoknak és Máriássy nevű magyar tábornok kíséretének és embereiknek a zsoldot és minden ellátást megadtam, ők azonban, noha a magas fermán kiadatott már, hogy Benderbe költözködjenek, még jelenleg is ebben a tartományban időznek s nagyon erőszakoskodnak, rendetlenkednek, a rájákat zaklatják, de azonkívül embereiknek most már csak egyharmada maradt meg, kétharmada pedig elszéledt s azért, ha zsoldjukat, ellátásukat, élelmezésüket a korábban kibocsájtott magas fermán szerint egészen megkapják, akkor a kincstár megcsalódik és kárt szenved.

A kincstár megkárosításának elhárítása végett tehát szükséges, hogy az említetteknek maig meglevő emberei felett szemle tartassék és jegyzék készíttessék s hogy e tartomány rendetlenkedéseiktől és zaklatásaiktól megszabaduljon, minél előbb Benderbe való költözködésük végett szigorú magas fermán kibocsátásáért esedezem. A parancs Szultánomat illeti.

Szolgája Mihály moldvai vajda.

Alázatos előterjesztésem a következő:[1]

Az oldalt levő feljegyzés szerint magas parancs adatott ki, hogy a magyar tábornokok ellátási díját és katonáiknak természetbeni ellátását a moldvai vajda megadja és az Moldva adójába beszámíttassék. A moldvai vajda jelenti, hogy az említettek Moldvában tartózkodva, a rájákat zaklatják, azért minél előbb Benderbe költöztetésük szükséges és nyilvánvaló már, hogy az említett nép legtöbbje nincsen együtt, mert Eszterházynak csak ötven katonája van és Máriássy tábornoknak is ötven s azon feltétel alatt, hogy ezeknek ellátása a moldvai vajda részéről megadatik,

[1] A vajda levelére rávezetett kancellári előterjesztés.

minél előbb Benderbe költöztetésük és ott letelepítésük végett szigorú, magas rendelet megiratására nézve a parancs felséges, hatalmas Szultánomat illeti.

(Olvashatatlan aláírás.)

(Oldalt.) A defterbe az a magas rendelet van bejegyezve, hogy az említett tábornoknak ellátási díjul naponként 350 ákcse, százhatvankilenc magyar katonájának pedig természetbeni ellátás, továbbá Máriássy tábornok katonáinak is természetbeni ellátás adassék a moldvai vajdától és ezek ára a moldvai adóba beszámíttassék. 1131. évi Dsemázi-ülákhir 8-án. (1719. április 26.)

A tezkere kiadatott 1131. Dsemázi-ül-ákhir 11. (1719. április 29.)

(Szeráj levéltára.)

LIII.

[Eszterházy jelentése és panasza a moldvai vajda ellen.]

Felséges, hatalmas és kegyelmes Szultánom, egészséges legyen![1]

A magas fermán értelmében e szolgájának és Máriássy tábornoknak magyar katonasága felett nemrég ellenőrző szemle tartatott s e szolgájának 169 és Máriássy tábornoknak 135 katonája találtatott s azután az 1130. évi Ramazán hó 1. napján magas fermán adatott ki, hogy Moldvában tartózkodjunk s hogy e szolgájának, Eszterházy tábornoknak a moldvai adópénztárból napi 350 ákcse élelmezési díj, a 169 magyar katonának pedig természetben egyenként fél okára menő 169 pár kenyér és szintén fél okára menő összesen 84½ oka hús és naponként fél abrakot számítva összesen 21½ kile árpa, továbbá szintén így Máriássy tábornok 135 katonájának naponként összesen 135 pár kenyér, 67½ oka hús és 67½ oka árpa ellátásul a moldvai

[1] Eszterházy grófnak ez a levele megdöbbentő képet fest arról a nyomorúságról, amit a hontalanná vált magyarok végigszenvedtek.

vajdától megadassék és az ára a moldvai adóból leszámíttassék.

Az említett vajda azonban ellátásunkat nem adta meg s mikor emiatt már állatjainkat, fegyvereinket és ruháinkat is eladtuk, az éhséget tovább nem viselhettük, embereink egy része elszéledett, de azután némelyek ismét visszajöttek. Mikor ez állapotunkat a magas Portán bejelentettük és emberünket elküldöttük, hogy helyzetünkön könyörüljenek, akkor ő azt jelentette, hogy nem maradt annyi katonánk s mikor ez ügyet a valóságnak megfelelően tudattuk, a magas Porta megkönyörült e szolgáin és Mihály moldvai vajdához, mivel e katonáknak ellátást nem adott, erős és szigorú parancsolat ment, hogy a megállapított élelmet folyóárban számítva megadja, továbbá podgyászunknak elszállítása végett kocsikat és gyalogosaink számára lovakat rendeljen és mire Benderbe érkezünk, akkorra ott szállást készíttessen s a moldvai pénztárból ellátást adjon, miként az régebben megállapíttatott.

Ámde akkor azt mondta: „Ma nézek utána, holnap nézek utána s titeket Benderbe küldelek". S teljes hat hétig visszatartott bennünket és ezen hat hét alatt a magas Portára embert küldött és azt jelentette, hogy mi a parancsolatnak nem engedelmeskedünk s panaszt tett, hogy Moldvát elpusztítjuk és azt mondta, hogy csupán száz emberünk van.

Az igazsággal ellenkező eme panasza folytán kibocsátott rendelet másolata is mellékelve Konstantinápolyba küldetett.

Mióta a kezünkbe adott magas fermán Moldvába érkezett, Dsemázi-ül-ákhir hó elejéig számítva, e szolgáinak nyolc kisze[1] ákcsenél több hátralékos követelése volt a vajdától és tőlünk nyugtát kívánt. A nyugtát átvette tőlünk, de azután csak ezer gurust adott a kezünkbe és mi szolgái ezen összeget hitelezőink között szétosztottuk és azoknak adtuk. Utána pedig, midőn a magas parancsnak engedelmeskedve, ruhátlanul, mezítláb, fedetlen fővel megérkeztünk, most sem ád egy parányi ellátást sem és pénzt sem.

[1] *Kisze*, annyit jelent: erszény. Egy kisze ákcse, vagyis egy erszény pénz = 500 piaszterrel.

Nincsen zsoldunk, ruhátlanul, mezítelenül, gyalogosan vagyunk s az éhség miatt elveszünk. Felséged irgalmasságától és kegyelmétől várjuk, hogy állapotunkon megkönyörül. Azt a kegyetlenséget, szívtelenséget, amit a moldvai vajda e szegény, zaklatott magyar katonákkal elkövetett, ne adja Isten! még a hitetlen német sem tette és nem teszi. Ha Felséged akarata volna, hogy mi szolgái így szemlátomást elvesszünk, legyen Isten rendelése! (Keltezés hiányzik.)

Szolgája Eszterházy tábornok

Szolgái: Eszterházy tábornok magyar katonái.

(Szeráj levéltára.)

LIV.

[A szultán levele Eszterházyhoz, melyben kérése teljesítését igéri.]

Tugra.[1]

A messiási nemzet főurainak példányképe, a Jézus-vallású nép nagyjainak oszlopa, jelenleg Moldvában tartózkodó őszinte és kedvelt barátunk, gróf Eszterházy magyar tábornok — kinek legyen jó vége!

A barátsághoz illő örvendetes szóval és szívességgel egészsége kérdezése után barátságosan tudatjuk, hogy ez alkalommal hozzánk küldött levele megérkezett és mindaz, ami benne megiratott, tudomásunkra jutott. A levelében megírt és kérelmezett dolgokat mind megadjuk, podgyászuk elszállítása végett a szükséges kocsiknak és a gyalogosok számára lovaknak kirendelése végett, valamint Benderbe érkezésük idejére a szállások elrendezése és ellátásuknak a korábban kibocsátott rendelet szerint a moldvai adóból való megadása végett Moldva vajdájához, a messiási nemzet főembereinek példányképéhez, Mihály vajdához — legyen neki jó vége! — erős és szigorú magas rendeletünket adtuk és levelet irattunk, hogy a hátralékos pénzt is

[1] Ezen a levélen is, mint az előbbin, a keltezés hiányzik s csupán tartalmuk után ítélve helyeztem el így egymásután őket e gyűjteményben.

megfizesse. Insallah! Benderbe megérkezvén, ott tartózkodása alatt irányunkban való barátságáról nem feledkezik el. Kegyelem Istentől. Iratott a jól őrzött Konstantinápolyban... (A keltezés olvashatatlan.)

(Szeráj levéltára.)

LV.

[Rákóczi útiköltséget kér Máriássy ezredes számára, kit Oroszországba küld.]

Felséges, hatalmas Szultánom, egészséges legyen!

Máriássy ezredes általunk Oroszországba küldetik[1] s mivel azt jelentette, hogy útiköltségre van szüksége, azért számára a kincstárból kegyesen kiutalványozott napi ellátási díja az ezerszázharmincegyedik évi Dsemázi-ül-evvel[2] hó elejétől ugyanazon évi Sevvál[3] hónapig terjedőleg a főszámvevőtől kiszámíttatott s oldalt feljegyeztetett és annak kiutalását és kifizetését kérjük. A parancs és fermán felséges, hatalmas Szultánomat illeti.

Szolgája ..... (aláírás hiányzik).

[1] Alberoni bíboros, spanyol külügyminiszter, a Spanyolország ellen létesített négyes szövetség (lásd fennebb az 1718. június 13-án kelt XXXIII. sz. okmányhoz írt 3. jegyzetet) ellensúlyozására szövetségesül iparkodott megnyerni Nagy Péter orosz cárt s úgy látszott, hogy a cár hajlandó lesz háborút inditani Ausztria ellen. E hirre Rákóczi, ki a cárt személyesen is ismerte, Máriássy tábornokot Oroszországba küldötte, hogy a cárnak a magyarok ügyét figyelmébe ajánlja s a háború megkezdése esetén szövetségre lépjen vele. Erről az ügyről Rákóczi is megemlékezik vallomásaiban (II. Rákóczi Ferenc önéletrajza és egy keresztény fejedelem áhitásai. Budapest, 1876), midőn az 1719. év végén a lefolyt esztendő eseményeiről írt beszámoló soraiban (370—372. l.) a többi között ezeket irja: „Ez év elején fénylett némi remény, hogy a muszka háborút indit, de az ő udvarának részletes ismeretéből vont következtetések szerint ez is majdnem teljesen eltünt. Azonban neked (Istennek) minden lehetséges s azért e fejedelemmel szemben megteszem, amit előtted megteendőnek vélek s a többit rád (Istenre) bizom". Az egyik, amit megteendőnek vélt a fejedelem, az volt, hogy Máriássy tábornokot követségbe küldötte hozzá s ez okból kérte a török kormányt, hogy Máriássynak hat hónapi tartásdíját előre adják ki. A kérelmet a szultán teljesítette, mint ezt az okmány bizonyítja.

[2] Dsemázi-ül-evvel a muszulmán holdév ötödik hónapja.

[3] Sevvál hó a muszulmán év tizedik hónapja.

A tisztelt defterdár efendi a kérelemnek megfelelően számítsa ki és jelentse be.

(Szultáni kézjegy.)

A kérvénynek megfelelően kiszámíttatván, hat hónapi járandósága negyvenhatezer és húsz ákcsére megy. A parancs felséges Szultánomat illeti. Kelt az 1131. évi Dsemázi-ül-evvel 28-án. (1719. április 17.)

(Olvashatatlan aláírás.)

Alázatos jelentésem a következő:

Oroszországba menni készülő Máriássy tábornoknak útiköltségre lévén szüksége, ellátási díjának kifizetését kérelmezi. Az 1131. évi Dsemázi-ül-evvel hónap elejétől Sevvál hónapig terjedőleg kiszámíttatván, negyvenhatezer húsz ákcse összegre megy, melyről a tezkere kiadatására nézve a parancs felséges és hatalmas Szultánomat illeti.

(Olvashatatlan aláírás.)

A jelentés értelmében a tezkere kiadassék. 1131. Dsemázi-ül-evvel 28.

(Szultáni kézjegy.)

Alázatos előterjesztésem a következő:

A kérvényezőnek az 1130. évi Redseb hó 17-ik napjától kezdve a magas fermán értelmében a sztámbuli vámpénztárból napi 260 ákcse utalványoztatott, amelyből az 1131. évi Dsemázi-ül-evvel hónap elejéig kilenc hónapra és tizenhárom napra hetvenkétezer kétszáznyolcvan ákcse összeg teljesen kifizettetett neki és erről ő pecsétes, szabályszerű nyugtatványt adott, mely Felséged tudomása szerint a maga helyén őriztetik. A fermán felséges Szultánomat illeti.

Szolgája . . . . . [1] vámfelügyelő.

(Szeráj levéltára.)

[1] A név teljesen kibetűzhetetlen.

LVI.

[Horváth Ferenc magyar kapitiha feljelentése a khotini parancsnok ellen Pápai János díjazásának visszatartása miatt.]

Felséges, hatalmas Szultánom, egészséges legyen!

Császári Felségednek már azelőtt is jelentettük, hogy a Khotinban tartózkodó magyar Pápai János[1] szolgájának Felséged által rendelt napi ellátása megadásában a khotini defterdár mindig ellenkezik és makacskodik s noha a magas parancsok kibocsáttattak, hogy hiánytalanul fizesse ki azokat, mégsem engedelmeskedik és az engedélyezett ellátást csak felében adja meg, sőt az is megtörténik, hogy egy-két hónapon át semmit sem ad neki s így szükséget és nyomort szenved, azért az ellátás helyébe hónapról hónapra a megélhetésre elégséges pénzösszeg rendelését kéri, melyre nézve a parancs felséges, hatalmas Szultánomat illeti.

Szolgája Horváth Ferenc magyar kapu-kehája.

A tisztelt defterdár efendi tegyen jelentést. 1131. Redseb. (1719. május.) (Szultáni kézjegy.)

E jelentéktelen szolgának jelentése:[2]

A magyarok közül jelenleg Khotinban tartózkodó Pápai János kapitány és a vele levő nyolc magyar számára ki-

[1] Pápai János, Rákóczi legkiválóbb diplomatáinak egyike. A magyarországi Rákóczi-mozgalmak alatt ő volt a fejedelem követe Konstantinápolyban. A magyarországi háború lezajlása után többnyire Oláhországban tartózkodott mint száműzött s ismeretsége és összeköttetései révén mindenkép rajta volt, hogy a magyar nemzeti ügynek pártfogókat szerezzen. Az 1716. háború kitörésekor, midőn a száműzött magyar urak Khotinban gyülekeztek, ő volt a diplomáciai közvetítő köztük és a Porta között. Sokat fáradott azon, hogy a szultán Rákóczit hívja meg Törökországba s lépjen vele a kellő forma szerint szövetségre. III. Áhmed szultán őt küldötte el egy kapudsi basival Franciaországba Rákóczihoz, hogy őt ünnepélyesen meghívják Törökországba. Pápai Jánosról az egykorú török író, Rásid efendi is többször megemlékezik Tárikhjában (IV. köt. 218. és 371. l.). A számüzetés nyomorúságából neki is kijutott, miként ezt a jelen okmány bizonyítja.

[2] A defterdár jelentése Horváth Ferenc kérvényére.

utalványozott ellátást a bejegyzés szerint a khotini defterdár tartozik megadni, ámde miként Felségednek is tudomása van róla, a magyarok kapu-kehájája azt jelenti, hogy többnyire csak félig adja meg, azonkívül egy-két hónapig semmit sem ad meg s ezzel gyötri és kínozza őket, noha már elrendeltetett, hogy ne ellenkezzék s az említett kapitány és a mellette levő nyolc magyar katona számára az előírt tartásdíj megadásában akadékoskodás és ellenkezés ne történjék. Hogy tehát a khotini defterdár által az megadassék, evégett a khotini parancsnokhoz és defterdárhoz intézve a magas rendelet megírására nézve a parancs felséges, hatalmas Szultánomat illeti. (Olvashatatlan aláírás.)

Az előterjesztés értelmében a magas parancs irassék meg. 1131. évi Sában hó 7. (1719. jún. 24)

(Szultáni kézjegy.)

(Oldalt.) Rákóczi király által Khotinba küldött Pápai János kapitány számára a napi élelmezésnek a khotini defterdár által való megadása végett a magas rendelet kiadatott, miként ez a defterbe bejegyezve van. A parancs felséges Szultánomat illeti.

A defterben levő ellátás összege kiszámíttatván, napi 176 ákcsere megy. A parancs felséges Szultánomat illeti. Kelt az 1131. évi Sában hó 13-án. (1719. június 30.)

(Szeráj levéltára.)

LVII.

[Csáky Mihály gróf kérvénye a szultánhoz, hogy az oláh vajda változása folytán tartásdíjának kifizetése végett az új vajdához rendelet irassék.]

Felséges, hatalmas Szultánom, egészséges legyen!

Jelenleg Oláhországban, Bukarestben tartózkodó Csáky nevű magyar tábornok számára az oláh adópénztárból, az oláh vajdáktól való felvétel végett utalványozott napi 300 ákcse ellátási díj, szintúgy az Oláhországban tartózkodó egyéb magyarok számára parancsolt tartásdíj vagy ellátás a főszámvevőtől mellékelve összeszámíttatott.

Az előbbi oláh vajda, Janaki elhalálozott s a helyébe kinevezett Nikoli vajdához intézve az 1131. évre való beszámítás végett az előbb kiadott magas rendeletek megújítását kérjük. A parancs és rendelkezés felséges, hatalmas Szultánomat illeti.

Szolgája Csáky tábornok
és a többi magyarok.

Alázatos előterjesztésem a következő:

A jelenleg Oláhországban tartózkodó Csáky Mihály tábornok tartásdíja végett a magas rendelet kiadatott, hogy az oláh vajda az oláh adópénztárba való beszámítással naponként 300 ákcset fizessen s az említett tábornok, mint Felségednek tudomása van róla, azért folyamodik, hogy a megparancsolt ellátási díjnak megfizetése végett a jelenlegi oláh vajdához, Nikolájhoz intézve magas rendelet irassék. A parancs felséges Szultánomat illeti.

(Olvashatatlan aláírás.)

A jelentés értelmében a magas rendelet irassék meg. Kelt az 1131. évi Sában hó 13-án. (1719. június 30.)

(Szultáni kézjegy.)

(Szeráj levéltára.)

LVIII.

[Utasítás a khotini pasához Pápai János tartásdíjának megadásáért.]

Rendelet a khotini pasához és a khotini defterdárhoz.[1]

A magyarok közül jelenleg Khotinban tartózkodó Pápai János és a vele levő nyolc magyar katona, kiknek számára fermánom értelmében napi tartásdíj jár, azt jelentették, hogy egy-két hónap óta nem kapták meg azt és szükséget, nyomort szenvednek.

A császári irattárban őrzött számadási deftert megnézettem s ott az a magas rendeletem van bejegyezve,

[1] Ez a rendelet válasz Horváth Ferenc magyar kapu-kehájának fennebb, az LVI. sz. a. közölt beadványára.

hogy a nevezett tábornoknak naponként tíz pár kenyér, három *oka* hús és egy *kile* árpa, a vele levő nyolc magyar katona mindegyikének pedig naponként fél *oka* kenyér, fél *oka* marhahús és fél abrak árpa adassék általad, aki a defterdár vagy.

Az említetteknek tehát a korábbi fermánom szerint járó ellátása megadassék és semmiféle kifogás ne legyen s Te, aki a defterdár vagy, a nevezett tábornoknak és a vele levő nyolc magyar katonának ellátásukat naponként megadd és elszámolás végett tőlük nyugtát végy, hogy semmiféle hiányt és nélkülözést ne szenvedjenek. Ezért adatott ki e magas fermánom. Kelt az 1131. évi Sában hó 20-án. (1719. évi július 7.)

(Szeráj levéltára.)

LIX.

[A benderi pasa parancsot kap, hogy Eszterházy számára a tartásdíjat a moldvai vajdától hajtsa be.]

Rendelet jeles vezirem Mehemed pasa, benderi parancsnokhoz.[1]

Benderben lakó Eszterházy tábornok eltartására naponként 350 ákcse és a mellette levő magyarok ellátására napi 50 pár kenyér, 25 *oka* hús és 6 *kile* árpa adatván, azok ára az adópénztárból való kiegyenlítés feltételével a moldvai vajda által adatott meg. Ő azonban ezt az ellátást a nevezett tábornoknak Benderbe érkezésekor beszüntette és ma már a napi ellátás árából a nevezett tábornok számára nyolc *kisze* ákcse hátralék van fenn. Mivel ezt nem fizette meg, azért a tábornoknál nélkülözést és nyomort okozott s ő ezt az ügyet bejelentette.

A korábbi rendeletem értelmében a nevezett tábornok számára, szintúgy a mellette levő magyarok számára a moldvai vajdától megadatni parancsolt összegből a rendelet

[1] Ez a szultáni fermán annak a panaszos beadványnak a következménye, melyet Eszterházy gróf írt a szultánhoz a moldvai vajda ellen. Lásd az LIII. sz. a. közölt levelet.

napjától mostanáig kifizetett és átszolgáltatott összegen kívül, ami a vajdánál hátralék maradt fenn, azt Te, aki a fennevezett vezirem vagy, sietve behajtasd és a nevezett tábornoknak átadasd s a magyarok részére az elrendelt napi ellátási összeg megadásában késedelmet és mulasztást ezután se engedj meg, hanem az említett vajda által megadasd, hogy szükséget és nélkülözést ne szenvedjenek. Ezért adatott ki e magas fermánom. Kelt az 1131. évi Sában hó 21-én (1719. évi július 8.), a jól őrzött Isztámbulban.

(Szeráj levéltára.)

LX.

[A jeniköji háztulajdonosok nyugtája a Rákóczi számára lefoglalt házak haszonbére fejében.]

Felséges, kegyes Szultánunk, egészséges legyen!

Ezen két rája szolgája jeniköji lakosok vagyunk és az általunk lakott házunk Rákóczi számára kibéreltetett, magas kegyelmességétől kérjük, hogy eme két szolgájának a házunk esedékessé lett bérösszegét a kincstár megadni kegyeskedjék. A parancs Szultánunkat illeti.

Szolgája Demetráki, szolgája Kosztantin.[1]

Alázatos előterjesztésem a következő:

A kérvényt benyujtó két rájának Jeniköjben levő háza Rákóczi számára kibéreltetett s most a Sában hónapi házbért kérik. Az említett rájáknak Redseb havi házbérül tizenkét gurus adatott s oldalt levő feljegyzés szerint ennek megfelelően Sában hónapra is a jelzett 12 gurus összegről a tezkere kiadása ügyében a parancs felséges, hatalmas Szultánomat illeti. (Olvashatatlan aláírás.)

Az előterjesztés értelmében a tezkere kiadassék. Kelt az 1131. évi Ramazán 5-én. (1719. júl. 20.) (Kézjegy.)

(Szeráj levéltára.)

[1] Ennek a jeniköji két háztulajdonosnak neve előfordul a XLVIII. sz. a. közölt okmányban, hol a bérbe vett jeniköji házak tulajdonosainak nevei olvashatók.

LXI.

[Bercsényi utolsó házbére Konstantinápolyban.]

Felséges és hatalmas Szultánom, egészséges legyen!

Ezen szolgájának Galatában levő lakásáról a házbér oldalt kiszámíttatván, Sában hónapi lakásbérre a tezkere kiadatását kérelmezi, melyre nézve a parancs és rendelkezés felséges, hatalmas Szultánomat illeti.

Szolgája Bercsényi magyar tábornok.

Alázatos előterjesztésem a következő:

Galatában Bercsényi tábornok által lakott háznak havi bérletéért van ez előterjesztés. Az említett háznak Redseb hónapi bére fejében húsz gurusról adatott ki a tezkere s ennek megfelelően Sában hónapi házbérre is húsz gurusról való tezkere kiadatására nézve a fermán felséges, hatalmas Szultánomat illeti. (Olvashatatlan aláírás.)

A jelentés értelmében a tezkere kiadassék. Kelt az 1131. évi Ramazán 5-én (1719. július 20.

(Szultáni kézjegy.)

A tezkere kiadatott 1131. Ramazán 6. (1719. júl. 21.)

(Szeráj levéltára.)

LXII.

[A magyar kapitáha kérelme Hansz Jakab és katonái számára tartásdíj utalványozása végett.]

Felséges, kegyes Szultánom, egészséges legyen!

Hansz Jákob[1] nevű magyar ezredes katonáival azelőtt Bercsényi tábornok kibontott zászlói alatt, különösen Meha-

[1] Hansz Jákob ezredes valódi neve Ditrich volt. Rákóczi hadseregében szolgált ez a német ezredes, kit a magyarok *Hans Jakob* vagy *Hancz Jakab* néven neveztek s ezredét is *Hancz Jakab regimentje* néven hívták. Rákóczival ő is kibujdosott Lengyelországba, onnan pedig a többi bujdosókkal együtt az 1716. háború kitörésekor ő is Törökországba ment. Ez okmány világosságot vet a rodostói anyakönyvekben előforduló Ditrich nevű emigráns személyiségére, kiről néhai Thaly Kálmán is hosszasan

dia palánka[1] elfoglalásánál szolgált s midőn az említett tábornok a magas fermán értelmében Ruszcsukból Konstantinápolyba költözött, a nevezett ezredes összes lovas és gyalogos magyar katonáival Bukarestbe rendeltetett és magas parancsolat adatott ki, hogy napi ellátásukat a magas fermán értelmében az oláh adópénztárból az oláh vajda adja meg.

A nemrég elhunyt oláh vajda, Janaki egész haláláig mindenféle ellátást meg is adott, ámde a jelenlegi oláh vajda, Nikolajki megmondta nekik, hogy míg hozzá külön magas rendelet nem érkezik, addig az ellátást nem adja meg és már négy hónap óta ellátást nem adtak nekik és a legnagyobb nyomorúságot szenvedik. Császári kegyességétől kérik tehát, hogy a korábban kibocsátott magas rendelet, mely a főszámvevőtől oldalt feljegyeztetett, megújíttassék és könyörögnek, hogy ellátásuk megadassék. A parancs és rendelkezés felséges, hatalmas Szultánomat illeti.

Szolgája Horváth Ferenc,
a magyarok kapu-kehájája.

(Oldalt.) Bercsényi magyar tábornoknak ellenőrzési szemlei defterje szerint száztíz magyar katonája van s az említett katonák Oláhországban tartózkodnak és laknak s szokás szerint ellátásukat Te adod meg s hogy annak ára Oláhország adójába beszámítható legyen, ahány napig azt

megemlékezik *Rákóczi-emlékek Törökországban* (Budapest, 1893.) című művében (99—101. l.). Thaly nem talált e *Hans Jakobnak* nevezett Ditrich ezredesnek Törökországba vándorlására vonatkozó okmányt, azért azt gyanította, hogy Ditrich név alatt a Benedekfalvi Detrich magyar család egyik tagját kell érteni. Ez okmányból kétségtelenné válik, hogy a Hans Jakobnak nevezett német Ditrich ezredes nemcsak kibujdosott a magyarokkal Törökországba, hanem kuruc csapatával az 1716—18. háborúban is tevékeny részt vett „Bercsényi kibontott zászlói alatt, különösen Mehádia elfoglalásánál". A katonaságnál Törökországban is Hansz Jákobnak hívták, mert még a török okmányban is így találom a nevét: حانس ياقوب.

[1] Palánka, kisebb erődítmény, melynek falai többnyire vesszőfonásból és tömésből állottak.

adod, arról a tisztektől pecsétes nyugtatványt végy és azt megőrizd. Az említett katonák közül azonban csupán a magyar nemzetbelieknek adj ellátást, ha pedig köztük ráják és muszulmánok is vannak, azoknak tartásdíjat ne adj.

Az oláh vajdához intézve az 1130. évi Zilhidse hó elején ilyen tartalmú magas rendelet adatott ki, miként ez a defterbe beírva van. A parancs felséges Szultánomat illeti. Kelt az 1131. évi Ramazán 6-án. (1719. július 21.)

Alázatos előterjesztésem a következő:

Az 1130. évi Zilhidse hónapban az oláh vajdához intézve magas rendelet adatott ki, hogy Bercsényi tábornoknak Oláhországban tartózkodó insurgens tisztjei és 110 magyar katonája számára, minden egyes katonának naponta fél oka kenyér, fél oka marhahús és fél abrak árpa adassék.

Az elhalt Janaki vajda a fermán értelmében az ellátást meg is adta. Nikolaj vajda azonban, mikor vajdává lett, azt felelte: „Míg hozzám intézett magas rendelet nem jön, addig nem adom meg"; s jelenleg már négy hónapi ellátás gyülemlett össze. Mind az elmaradt, mind az ezután következő ellátás megadását kérelmezve kapu-kehájuk, Horváth Ferenc előterjesztést tett.

Mivel nem tudjuk, hogy van-e jelenleg annyi magyar katona Oláhországban, azért a vajda tartson szemlét és jelentse be, hogy mennyien vannak és a szükséges összegnek az oláh adópénztárba való beszámításával az ellátást adja meg nekik. A parancs és rendelet felséges, hatalmas Szultánomat illeti. Kelt az 1131. évi Ramazán 25-én. (1719. augusztus 9.)

(Olvashatatlan aláírás.)

Az előterjesztésnek megfelelően az oláh vajda tartson szemlét és jelentse, hogy mennyien vannak.

(Szultáni kézjegy.)

(Szeráj levéltára.)

LXIII.

[Rákóczi számára Rodostóban lakásrendelés.]

Rendelet a rodostói náibhoz,[1] a rodostói janicsárok parancsnokához — nagyobbodjék a dicsőségük! — s a vilájet alkormányzójához.

Mivel elrendeltem, hogy Rákóczi Ferenc király — legyen neki jó vége! — Rodostóba költözködjék[2] és ott lakjék, azért már azelőtt magas parancsomat adtam ki, hogy jelenleg magas Portám janicsár agájának, a jeles emirek dicsősége, Mehemed agának — legyen tartós a dicsősége! — rodostói csiftlikje,[3] melyben azelőtt lakott, az említett Rákóczi Ferencnek saját lakása céljára kiüresíttessék, szintúgy a kíséretében levő magyarok számára is amennyi lakás csak szükséges, a részükről kiküldött emberekkel való megbeszélés után, alkalmas helyeken a szükséges számú lakások kiüresíttessenek és legközelebb, midőn odamennek, ott letelepíttessenek.

[1] Náib, helyettes. Egy járásnak, vagyis kázának helyettes-birája. Sokszor egy jelentésben használják a kádival, mint a jelen esetben is.

[2] Mikes Kelemen csak 1720 március 4-én tudta meg a Portának e szándékát, hogy Rákóczit és a bujdosókat Konstantinápoly közeléből máshová akarja telepíteni. „Ma reggel hivatá a vezér — írja a XXXIII. levelében — Horváth Ferencet és azt izené a fejedelemnek általa, hogy a Porta jobb és alkalmasabb helyet akar rendelni a magyaroknak Jeniköjnél. A mi urunk, mint igaz keresztény fejedelem, csendes elmével vette ezt az izenetet. Nem is a Portának tulajdonította azt a változást, hanem annak a követnek, aki ártalmunkra igyekszik.“ Rákóczinak és a bujdosó magyaroknak ártalmára törekvő követ Wirmond gróf volt. a Konstantinápolyban tartózkodó császári követ. Erről az ügyről világosan beszél az egykorú török író, Rásid efendi, ki elmondja, hogy a pozsareváci békekötési értekezleten a császári követek azt követelték a törököktől, hogy *„Rákóczi bilincsre verve adassék át a németeknek“*. Mikor pedig a török megbizottak kijelentették, hogy a Porta *„ily becstelenséget semmi áron sem fog elkövetni“*, akkor azt kérték, „hogy legalább valami távoli helyre utasítsák és vitessék őt el. A németek főmegbizottja utóbb mint követ a magas Portára jött s megérkezése után majd élőszóval, majd írásban kérte és sürgette ez ügyet a nagyvezirnél“ (Tárikh V. 199—200. l.). Rásid efendi állitása szerint Rákóczi maga választotta Rodostót lakóhelyül, midőn Jeniköjből távozni kényszerült.

[3] Csiftlik, nagyobb birtok, falusi gazdaság. Csiftliknek mondják a falusi birtokon a tulajdonos lakását is.

Ámde mivel a nevezett Rákóczi Ferenc királynak az említett helyen kijelölt lakása nem volt megfelelő, azért ti, akik a fennebb nevezettek vagytok magas Portám kapudsibasijai közül, a meghatalmazottul kirendelt, a jelesek dicséretese .....[1] — legyen tartós a dicsősége! — közbejöttével a nevezett király számára a város szélén Juszuf-oglu kerti lakását kiüresítvén, őt oda szállásoljátok, az örmény városrészben pedig Bazárgián Tánász rájának háza, Tanlukara rájának háza, Mandali-oglu háza, Papasz-oglu háza, Kászgándsi Mikhál-oglu háza, Szogándsi rájának háza, Filibosz-oglu rájának háza és Bekler néven ismert rájának háza, mivel egy helyen és egymáshoz közel vannak és az említett magyarok lakásául alkalmasaknak jelentették őket, azért e lakások s ha azok nem lennének elégségesek, a korábban kibocsátott parancsomnak[2] megfelelően, a még szükséges számú lakások kiüresíttessenek s azokba betelepíttessenek.

Császári parancsommal ellenkező eljárástól s ez ügyben bármiféle késedelemtől és huzavonától nagyon óvakodjatok, azért adtam ki e magas fermánomat. Kelt az 1132. évi Szafár hó végén. (1720. január közepén.)

(Diván-i humájun levéltára.)

LXIV.

[A magyarok eltávolítása a határszélekről a pozsareváci békekötés értelmében.]

Rendelet Ibráhim pasa benderi parancsnokhoz.

Magas birodalmamba menekült Rákóczi Ferenc király — legyen neki jó vége! — alá tartozó magyarok közül jelenleg Bender és Oláhország környékén tartózkodó Eszterházy tábornoknak és Csáky tábornoknak, továbbá Bercsényi tábornok és Máriássy katonáinak, kik azelőtt a háború alatt szolgálatban voltak, a határok közelébe eső helyeken való tartózkodásuk többé nem célszerű, azért elrendeltem, hogy

[1] A név hiányzik.

[2] Ezt a korábban kibocsátott rendeletet sehol sem találtam.

fejedelmi kegyelmemből ellátásuk ezentúl is megadassék és padisáhi oltalmamnak árnyékában nyugodtan és békében élhessenek s Timur-hiszár járásban alkalmas helyeken lakjanak.

Ez ügyre nézve . . . . . t — nagyobbodjék a dicsősége! — meghatalmazottul rendeltem ki s Te, aki a fennebb nevezett vezirem vagy, mihelyt eme magas parancsom megérkezik, a Bender vidékén tartózkodó Eszterházy tábornokot és katonáit, Máriássy tábornok katonáival együtt, az említett meghatalmazottam közvetítésével elindítsd, hogy a számukra lakásul rendelt helyre szállíttassanak. Ezért adatott ki e magas fermánom. Kelt az 1132. Szafár hó végén. (1720. január közepén.)[1]

(Diván-i humájun levéltára.)

LXV.

[A moldvai vajdához utasítás, hogy Eszterházynak és katonáinak ellátást adjon az elutazásuk alkalmával.]

Tugra, Ahmed szultán.

A messiási nemzet főembereinek példányképe, a Jézus vallású nép nagyjainak oszlopa, Moldva vajdája, kinek legyen jó vége!

Mihelyt eme magas jelvényű császári iratom megérkezik, tudva legyen, hogy a magyarok közül Benderben tartózkodó Eszterházy tábornoknak naponként 350 ákcse ellátási díjat és a nevezett tábornok mellett levő ötven katonának, valamint Máriássy tábornok ötven magyar katonájának is, mindegyik katonának naponként egy pár fél-fél *oka* súlyú kenyeret, fél *oka* marhahúst és fél abrak árpát rendeltem a moldvai adópénztárba való beszámítással.

Jelenleg pedig megparancsoltam, hogy a nevezett tábornok a magyar katonákkal együtt Benderből elvitessék és Pasa-szandsákban, Csetrofcsa[2] császári birtoknak üres

[1] Ugyanakkor szóról szóra ilyen szövegű rendelet ment az oláh vajdához is Csáky és Bercsényi katonáinak átköltöztetése végett.

[2] A mai Bulgáriában.

és elpusztult falvaiban lakjék, azért Te, aki a vajda vagy, eme legfelsőbb rendeletem megérkezésekor, midőn parancsom szerint jelenlegi helyükről a nevezett birtok falvaiba mennek, a tábornoknak és együtt levő katonáinak ahány napi ellátási összegre csak szükségük van, az említett katonák elszállítására kirendelt megbizottam közvetítésével a katonák száma szerint megadd és ahány napra való ellátási összeget adsz, arról tőlük pecsétes nyugtatványt végy és azt eme legfelsőbb rendeletemmel együtt megőrizd.

Eme magas fermánom azon célból adatott ki, hogy nagyon őrizkedjél és óvakodjál bármiféle akadékoskodással és ellenkezéssel a halogatásra és késleltetésre okot szolgáltatni és parancsolom, hogy magas rendeletem megérkezésekor az előadott módon engedelmeskedjél és bármiféle ellenkező cselekedettől és viselkedéstől nagyon tartózkodjál. Így tudjad és magas jelvényemnek hitelt adj. Kelt az 1132. évi Rebi-ül-evvel hó 16-ik napján (1720. január 26.) a jól őrzött Konstantinápolyban.

(Szeráj levéltára.)

LXVI.

[A magyarok betelepítése Csetrofcsában.]

Annakelőtte Temesvár és Belgrád környékén szolgálatban állott s azután Nikápolyba jött erdélyi és magyar kurucok, kik hazájukat már néhány évvel ezelőtt elhagyták és a padisáhi oltalom alá menekültek, az 1111-ik évben[1] létrejött békekötés következtében Nikápolyból eltávolíttatván, Pasa-szandsákban levő üres és elpusztult Csetrofcsa nevű császári faluba vitettek és ott letelepíttettek.[2]

Ez alkalommal is az örökkétartó magas birodalomba menekült tiszteletreméltó Rákóczi Ferenc király alá tartozó magyarok közül jelenleg Benderben és Oláhországban tartózkodó Eszterházy és Csáky tábornokok katonái, továbbá

[1] 1699. évi karlócai békekötés.

[2] Ezek Thököly kurucai voltak.

Bercsényi és Máriássy katonái, kik a nemrég lefolyt háborúban szolgálatban állottak, mivel a helyzet követelményeivel nem egyezik meg többé, hogy ezentúl is a határok közelében lakjanak, azért célszerű volt ezeknek is az előbb említett kuruc-magyarok[1] által lakott császári falunak üres és pusztult helyeire való költöztetése és letelepítése. De megparancsoltatott nekik, hogy azon a környéken levő ráják vagyonát és tárgyait soha semmiképp ne bántsák, a jövő-menőknek, utasoknak semmi kárt ne okozzanak, hanem mindenkor tisztességes erkölcsűek legyenek s a maguk helyzetében megmaradva, az erőszakoskodástól, rablástól és hasonló gonosz viselkedéstől tartózkodjanak, mert ha a törvényekkel ellenkező gonosz tetteik jutnak nyilvánosságra, a törvény követelménye szerint büntetésüket elveszik. Az illetők, ameddig tisztességesen és nyugodtan maradnak, mindenkor védelemben és oltalomban részesülnek s ellátásuk is megadatik s közülök senkinek kára, bántódása nem lesz s tőlük adót nem fognak követelni.

A fennemlített tábornokok katonái tehát, kik vendégkép jelenleg Benderben és Oláhországban tartózkodnak, valamennyien onnan elhozassanak s közülök egyetlen ember vissza ne maradjon és Pasa-szandsákban, Csetrofcsa császári birtok üres és pusztult falvába költözködjenek s ott alkalmas helyeken letelepíttessenek. A magasrangú tisztviselők dicséretese, Elháds Ibráhim efendi defterdár — legyen tartós a dicsősége! — előterjesztést tett, hogy valamennyinek szabályszerűen, névszerint defterbe foglalására egy hiteles megbizott rendeltessék ki és az előadott módon átköltöztetésük és letelepítésük végett a Diván részéről a magas rendelet megirassék s előterjesztésének megfelelően a szükséges rendeletek megiratására a császári Diván által a parancs kiadatott, amelynek a főszámvevőségnél beiktatása megparancsoltatott s az ezennel beiktatva lett. Kelt az 1132. évi Rebi-ül-ákhir hó közepén. (1720. február 21.)

(Szeráj levéltára.)

[1] Ebből az okmányból kitünik, hogy százanként kallódtak el magyarok a Balkán félsziget népei között.

LXV.

[Horváth Ferenc tartásdíjának rendezése.]

Horváth Ferenc a magyarok kapu-ketkhudája számára a sztámbuli vámpénztárból napi egy gurus rendeltetett tartásdíjul, de mivel a napi egy gurus nem elég neki, azért azt kérte, hogy naponként 150 ákcse adassék neki a sztámbuli vámpénztárból. Az előterjesztés értelmében tehát kiadatott a magas fermán harminc ákcse hozzácsatolása,[1] a kellő helyen bejegyzése és erről a másolat kiadatása végett s ennek megfelelően az ellátási díjhoz harminc ákcse hozzácsatoltatván, havonként a sztámbuli vámpénztárból való kifizetése végett eme másolat kiadatott. Kelt az 1132. évi Dsemázi-ül-akhir hó 1-én. (1720. április 9.)

(Szeráj levéltára.)

LXVIII.

[Sibrik főudvarmester nyugtája Rákóczi egyhavi tartásdíjáról.]

Ezen levél iratott, hogy
a magas birodalom részéről felséges uram Rákóczi Ferenc királynak ellátási költségeire a magas fermán értelmében a sztámbuli vámpénztárból való kifizetés végett naponként 9021 ákcse utalványoztatott, mely a folyó 1132. évi Dsemázi-ül-evvel hó elejétől végéig harminc napra két jük és 70635 ákcse összegre megy s mivel tisztelt Jegen Mehemed aga sztámbuli vámfelügyelő ez összeget teljesen és hiánytalanul átszolgáltatta és átadta, azért a fermán értelmében a számadás idején napi kiadási számadásába való beszámítás végett kezébe eme pecsétes nyugtatvány adatott. Kelt az 1132. évi Dsemázi-ül-evvel hó 30-án. (1720. április 9.)

Felvette Sibrik, Rákóczi király ketkhudája.[2]

[1] Egy gurusban 120 ákcse volt s így még 30 ákcse volt szükséges, hogy 150 ákcse legyen. Horváth tartásdíjáról már volt szó az I. és a XXIX. sz. okmányokban is.

[2] E nyugta aláírója Szarvaskendi Sibrik Miklós, Rákóczi fejedelem hűséges főudvarmestere volt, ki mindenüvé híven követte a fejedelmet. A nyugta hátlapján rajta van Rákóczinak Törökországban használt egyszerű pecsétlenyomata, mely egyszerű paizs-alakból áll, felette a tizenegy ágú fejedelmi koronával. A paizsban címer nincs, hanem csak monogrammszerű vonalak.

LXIX.

[Bercsényi nyugtája egy havi tartásdíjáról.]

Ezen levél iratott, hogy
a magas birodalom részéről ezen hívének napi ellátására a magas fermán értelmében a sztámbuli vámpénztárból való kifizetés végett 1200 ákcse utalványoztatott ki, mely a folyó 1132. évi Dsemázi-ül-evvel hó elejétől végéig harminc napra 36000 ákcsere megy, ami gurus-számításban 300 gurus s mivel ez összeget tisztelt Jegen Mehemed aga sztámbuli vámfelügyelő teljesen átszolgáltatta és átadta, ezért a fermán értelmében a számadás idején a napi kiadási számadásba beszámítás végett kezébe eme pecsétes nyugtatvány adatott. Kelt az 1132. évi Dsemázi-ül-evvel hó 30-án. (1720. ápr. 9.)

Felvette Bercsényi magyar tábornok.[1]

(Teljesen ugyanazon szövegű nyugtatvány Forgách tábornok részéről napi 735 ákcseről, ami egy hónapra 22050 ákcsere megy; továbbá Máriássy tábornok részéről napi 260 ákcseről, ami egy hónapra 7800 ákcsere megy.)

Alázatos előterjesztésem a következő:

Rákóczinak és a mellette levő tábornokoknak a sztámbuli vámból kiutalványozott ellátási díjáról, Dsemázi-ül-evvel havi járandóságul összesen 2804 gurusról szóló nyugtatványok mellékelve. Az említett összegnek Mehemed aga vámfelügyelő számadásába való beszámítása végett a jövedelmi és kiadási tezkere kiadatása végett a parancs felséges, hatalmas Szultánomat illeti. (Olvashatatlan aláírás.)

A jelentés értelmében a tezkere kiadassék.
1132. Dsemázi-ül-ákhir hó 4-én. (1720. április 13.)

(Szultáni kézjegy.)

A tezkere kiadatott 1132. Dsemázi-ül-ákhir 11-én. (1720. április 20.)

(Szeráj levéltára.)

[1] Bercsényi nyugtáján, hasonlókép Forgács és Máriássy tábornokok nyugtáin is, a hátlapon rajta van mindegyiknek címeres pecsétlenyomata.

LXX.

[A janicsárok élelmezése Rodostón.]

A rodostói vámoshoz.

A Rákóczi mellé rendelt nyolcvan janicsár[1] közembernek az 1132. évi Dsemázi hó elejétől kezdve naponként nyolcvan pár kenyeret, párját két-két ákcsen számítva s naponként tizenhat oka húst, minden okát tíz ákcsen számítva adj és a vámpénztárba való beszámítás végett tisztjeiktől pecsétes nyugtát végy és hónapról hónapra megőrizd. Kelt az 1132. évi Dsemázi-ül-ákhir hó 21-én. (1720. ápr. 30.)

(Szeráj levéltára.)

LXXI.

[Rákóczi lovai számára rét bérlete Rodostón.]

A rodostói kádihoz.

A Rodostón lakó Rákóczi királynak és a mellette levő magyaroknak állatai számára elegendő nagyságú rét kijelölése végett kapu-kehájájuk előterjesztést tett.

Megparancsolom tehát, hogy a nevezett királynak és alattvalóinak amennyi állatjuk csak van, azok számára a város közelében némely birtokosoknak rétjei lefoglaltassanak s azok bérlete a szokásos módon a kincstár által megadassék s ahány állat van és ahány hold terjedelmű rét lefoglaltatott, az jegyzékbe vétessék és kimutatás készíttessék róla. Erre nézve a rodostói kádihoz intézve e magas rendelet adatott ki. Kelt az 1137. évi Redseb hó 4-én. (1720. május 12.) — Állat: 70

Rét: 45 hold

Holdanként: 30 ákcse

(Szeráj levéltára.)

[1] Rákóczinak nyolcvan főből álló díszőrséget adott a szultán.

LXXII.

[A Rákóczi szolgálatába állott rodostói örmények és görögök adója.]

Rendelet a rodostói náibhoz.[1]

A jelesek és előkelők dicséretese, magas Portám kapudsi-basijai közül való Áhmed — legyen tartós a dicsősége! — magas Portámra előterjesztette és az 1133. évre való elszámolás céljából tudatta, hogy a hivatal-körébe tartozó Rodostó rájái közül száznál több örmény és görög hitetlen a jelenleg Rodostón tartózkodó Rákóczi király szolgálatába állott s mikor magas berátom[2] előírása szerint a fejadót kérték tőlük, azt felelték: „Mi a király szolgálatában állunk"; s adójukat megadni vonakodtak, miáltal a kincstárnak kárt okoztak. Hogy tehát a királynak saját régi alattvalói kivételével a rodostói rájáktól a törvényesen követelt fejadó a kéznél levő magas berát értelmében az igazolt követelésnek megfelelően behajtassék s ilyféle kifogás és ellenkezés ne történjék, evégett magas parancsom kibocsátását kérelmezte.

A császári irattáramban őrzött számadási deftereket megnézettem s bejelentették, hogy magas fermánom olykép adatott ki, hogy jól őrzött birodalmam alattvalóitól a magas berátom értelmében törvényesen követelt fejadó behajtassék, kivétetnek a király tolmácsa, szolgái és egyéb hozzátartozói. Azt azonban erősen és szigorúan meghagytam, hogy ezek közé a ráják közül egyetlen ember ne rejtőzködjék s hogy magas berátom rendelkezésével senki ne ellenkezzék.

Ezért tehát a rodostói ráják az adóivet átvevén, a nevezett király saját alattvalói kivételével, a rodostói ráják ilyen kifogást ne tegyenek: „Mi a király szolgálatában állunk", hanem magas berátom értelmében a beigazolt követelés szerint fejadójukat törvényesen befizessék. Erre nézve e fermánom adatott ki. Kelt az 1132. évi Redseb hó 15-én. (1720. május 23.)

(Magas Porta levéltára.)

[1] A rodostói örmények és görögök furfangjáról ad ez okmány felvilágosítást.

[2] *Berát*, szultáni rendelet, nyílt parancs.

LXXIII.

[Eszterházy kuruc katonáinak megrendszabályozása végett adott utasítások.]

Rendelet a berkofcsai kadihoz és a vilájet alkormányzójához.

Eszterházy tábornok a vele levő száztíz erdélyi és magyar katonával a fermán értelmében a berkofcsai járásba tartozó Csetrofcsa nevű császári birtok elpusztult helyeire küldetett, csakhogy az említett birtoknak elpusztult helyei mai nap már virágzó állapotban vannak s Szeláftin nevű falu kivételével üres és puszta hely ma már nincsen.

Eszterházy tábornok azt mondta: „Tartásdíjunk nem érkezett meg", s erre a száztíz magyar katona a kurucokkal együtt a mai nap már virágzó állapotban levő Pergolicsa nevű faluban a rájákra tört s ez említett faluban és a környékbeli falvakban ingyen követeltek élelmiszereket és a szegény rájákat sanyargatták, azonkívül vagyonukat, feleségeiket, házinépeiket is megtámadták.

Te, aki a berkofcsai kádi vagy, azonnal menj és a berkofcsai parancsnoknak, Ibráhim pasa veziremnek utasítása szerint az 1132-ik évi Sában hó 11-ik napjáig terjedőleg az összes ellátási díjat a moldvai vajda által megfizettesd nekik; ettől az időponttól kezdve pedig a jelen évi Zilhidse végeig 137 napi ellátási díjért, az elküldött és aláírt pecsételt defternek megfelelően, a szükséges $137^1/_2$ gurus és 14 para kiutalványoztatván, ez összeggel a kirendelt biztos oda menjen és azt a nevezett tábornok közvetítésével kiosztasd; az említettek pedig a rájákra ne törjenek s az élelmiszereket ne ingyen vegyék el tőlük, hanem pénzen vásárolják meg s az említett üres faluba letelepedjenek és ott lakjanak s ezentúl a rájákat és családjaikat ne bántsák, hanem a maguk állapotában maradjanak.

A nevezett tábornok mindezt szigorúan parancsolja meg nekik s az említett helyen letelepítvén őket, rendszabályokat adjon nekik. Ez ügy mibenlétét az említett biztosom által jelentsétek Konstantinápolyba. Kelt az 1132. évi Sában hó 13-án (1720. június 26.).

(Szeráj levéltára.)

LXXIV.

[Pápai János és a vele levő nyolc magyar katonának élelmezéséről és lakásáról Ibrailában.]

Rákóczi király által Khotinba küldött Pápai János kapitány és a nyolc magyar katona napi ellátásának Khotinba érkezésük napjától kezdve a khotini defterdár által való megfizetése végett magas rendelet adatott ki.

A nevezett kapitány azonban a nyolc magyar katonával Khotinból elvitetett és Ibraila várába szállíttatott s a legfelsőbb parancsolat kiadatott, hogy az ibrailai parancsnok és kádi az említett várban nekik alkalmas lakást rendeljenek és letelepítsék őket, ellátásuk pedig az oláh adópénztárból adassék meg. Kelt az 1132. évi Ramazán hó 2-án. (1720. július 8.)

(Szeráj levéltára.)

LXXV.

[A rodostói háztulajdonosok hamis vádaskodása és megfeddése.]

Rendelet a rodostói náibhoz, magas Portám rodostói janicsárjai parancsnokához és a vilájet alkormányzójához.

A Jézus vallású nagy fejedelmek dicsősége, Rákóczi Ferenc király, — legyen neki jó vége! — aki magas birodalmam oltalma alá menekülve előbb Jeniköj nevű helyen tartózkodott, utóbb pedig Rodostóba költözködött, miután előzetesen magas Portám kapudsi-basijai közül Szálih — legyen tartós a dicsősége — megbizatása, teljes felhatalmazása és törvényes intézkedése szerint az említett királynak s mellette levő alattvalóinak és tábornokainak lakóhelyül elégséges huszonhárom[1] házat kiválasztott, kijelölt és magas Portámra bejelentette, hogy azok lakásul elfogadtattak s az említett király és alattvalói s tábornokai azokkal a lakásokkal megelégedtek.

[1] Tulajdonkép 24 házat.

Noha az éppen elegendő lakásnál több nem foglaltatott le, mégis némely háztulajdonosok azt mondták: „Huszonhárom házunknál több házunkat vették el és két házat egybe számítottak". E hazug vádaskodás folytán magas parancsomat adtam ki s az említett lakások végig járva törvényes módon felülvizsgáltattak s tudomásomra adták, hogy a korábban bejelentett lakásoknál többet nem foglaltak le, az említettek pedig csak alkalmatlankodtak.

Mivel a nevezett király örökkétartó birodalmamnak vendége, ezért igen fontos és szükséges, hogy padisáhi oltalmamnak árnyékában nyugodtan és békében élhessen s e célból hozzátok, kik a fennebb nevezettek vagytok, eme magas fermánomat bocsátottam ki, hogy a házbirtokosokat az ellenségeskedéstől eltiltsátok s ezentúl ily magas parancsolat kiadatására okot ne szolgáltassanak. Kelt az 1132. évi Sevvál hó elején. (1720. augusztus 6-án.)

(Diván-i humájun levéltara.)

LXXVI.

[Eszterházy panaszos levele a szultánhoz folytonos hányattatásai miatt és könyörög, hogy neki is jelöljön ki tartózkodási helyet, ahol családjával nyugodtan lakhassék]

Felséges, hatalmas Szultánom, egészséges legyen!

Ezen szolgája a magas védelme alatt levő magyar tábornokok közül vagyok s a magas fermán értelmében Benderből a csetrofcsai járásba költözködtem, hogy ott lakjam. E szolgájának és a többi magyar vitézeknek az emberi lakásoktól távol egy kopár, vad, magas hegy közelében jelöltek ki helyet, ahol csakis vadállatok vannak, de egyetlen emberi lény nem található s ezen szomorú, szerencsétlen, ruhátlan, szegény harcos népnek arra sem ereje, sem tehetsége nem volt, hogy lakásokat építsen magának s azon a helyen letelepedjék.

Akarva, nem akarva, tehát kénytelenek voltak szétszóródni s én szolgája családommal, házi népemmel egyedül maradtam és mivel a rablóktól, ellenségektől semmiképp

biztonságban nem voltam, Nisben és Vidinben pedig nem adtak helyet, azért Kara-Lom palánkára mentem. Mikor azonban a németek részéről Erdélyben kormányzóul rendelt Esztainvil[1] erről értesült, a jelenlegi vidini vezir válinak levelet küldött, melyben ezt írta: „Ezeknek a magyaroknak azon a helyen tartózkodása a békével ellenkezik; arról a helyről okvetetlen távolítsd el őket, vagy pedig panaszt emelünk Konstantinápolyban".

Erre az említett vezir ő méltósága azonnal egy megbizott emberét küldötte e szolgáihoz és haladéktalanul Rásova falu közelében sátor alá szállásolt el s szegény feleségem, házi népem és gyermekeim egész az elpusztulás fokáig jutottak s ha nem könyörül meg rajtunk és nem irgalmaz, az bizonyos, hogy a téli napokban mind elvesznek. Ezért e szegények könnyhullatásain szánakozva, kegyeskedjék a rablóktól és ellenségektől valamely biztos helyen lakást ajándékozni, ahol fejünket lehajthassuk. Az összes szegények, szerencsétlenek iránt tanusított kegyességével gyámolítsa e szomorúakat is és a veszedelem örvényétől szabadítsa meg.

Ez ügyben a parancs felséges, hatalmas Szultánomat illeti. Kelt az 1132. évi Zilhidse hó 16-án. (1720. október 19.)

Szolgája Eszterházy tábornok.

(Szeráj levéltára.)

LXXVII.

[A rodostói örmények a Rákóczi és kísérete számára lefoglalt lakásaik haszonbérét kérik.]

Felséges és kegyes Szultánunk, egészséges legyen!

Mi szolgái rodostói örmény nemzetségbeli lakósok vagyunk s jelenleg vendégkép való tartózkodásra Rodostóba küldött Rákóczi számára lakásul huszonnégy házunk bérbe vétetvén, kiüresittetett s míg a mi házainkban Rákóczi lakik, mi magunk más bérelt lakásokban vagyunk.

[1] Steinvill.

Az évenként ránk vetett adót vagyonunkhoz képest megfizettük, de most nem tudjuk, hogy házaink haszonbére az adónkba lesz-e beszámítva vagy a vilájet lakósaitól kérjük-e azt meg, de az adót követelik tőlünk és erőszakoskodnak, önkényeskednek rajtunk. Az említett házaink haszonbére a vilájet lakósaira lesz-e tehát kivetve vagy a kincstár fizeti-e meg, vagy adóinkba lesz-e beszámítva? Ez ügyben a kegyelmes fermán Szultánunkat illeti.

Szolgái a rodostói örmények.

A tisztelt defterdár efendi nézzen utána.

(Szultáni kézjegy.)

Rákóczi király és kísérete számára Rodostón lakás rendelésére nézve kiadott magas fermán megtaláltatott s a Diván-i humájum által feljegyeztetett.[1] A parancs felséges Szultánomat illeti. Kelt az 1133. évi Szafár hó 23-án. (1720. december 23.)

(Olvashatatlan aláírás.)

Alázatos jelentésem a következő:

Rodostón vendégkép lakó Rákóczi király és kísérete számára az említett városban lakásul rendelt huszonnégy ház az örmény nemzetségbelieké[2] s mikor a vilájet lakósaitól kérték, hogy a követelt haszonbér a rájuk kivetett adóikba beszámíttassék, azok elutasító választ adtak, mondván: „Nekünk nincs róla tudomásunk". A nevezetteken erőszakoskodnak és önkényeskednek, azért az említett nép kegyelmet kérve folyamodik, hogy házaik haszonbérét a vilájet lakósai fizetik-e meg vagy adóikba lesz-e beszámítva?

Hogy tehát az említett városban mennyi lakás foglaltatott le a nevezett király számára és azon a vidéken

[1] Lásd a fennebbi, 1132. Szafár hó végén (1720. január közepe) kelt fermánt a LXIII. sz. alatt.

[2] A huszonnégy ház az örményeké volt. Mikes is említést tesz ezekről a lakásokról az 1720. április 24-én kelt levelében, midőn így ír: „Kinek-kinek pedig bőven elegendő és tágas szállása vagyon, csak én egy szolgával egy gazdag örménynek az egész házát bírom és mindenik háznak vagyon egy kis kertje".

szokásos módon mennyi mindegyik lakásnak a szükséges haszonbére, hogy se a kincstár ne károsodjék, se pedig a háztulajdonosok iránt részrehajlás ne történjék, azért a helyszínén törvényes módon megvizsgáltassék s teljes igazsággal és méltányossággal megbecsültessék s róla defter és jelentés történjék. Erre nézve a magas rendelet megírása végett a parancs felséges, hatalmas Szultánomat illeti.

(Olvashatatlan aláírás.)

A jelentés értelmében magas rendeletem irassék meg.

(Szultáni kézjegy.)

A tezkere megiratott 1133. Száfár hó 29-én. (1720. december 29.)

(Szeráj levéltára.)

LXXVIII.

[Forgács gróf távozása Rodostóból.]

Forgács tábornok kérelmére Lengyelországba való menetele megengedtetett[1] s a császári bejelentő . . . . . ellátása beszüntetése végett tudósítás . . . . . érkezése folytán a főszámvevőségnél bejegyeztetvén, az ellátás . . . . . .[2] a fermán kiadatott és bejegyeztetett. Kelt az 1133. évi Rebiül-evvel hó 15-én. (1721. január 13.)

(Szeráj levéltára.)

[1] Mikes a következő szavakkal emlékezik meg erről: „Azt tudja meg kéd, hogy Forgács úr elhagya bennünket". Mikes e levelét 1721. szept. 9-én irta, de mint ez okmányból, mely 1721. január 13-án kelt, látható, az engedélyt a távozásra már az 1721. év elején megkapta.

[2] Az elmosódott írás miatt nem olvasható egészen az okmány, melynek tartalma az, hogy Forgács gróf távozása folytán tartásdíját a szultán beszüntette.

LXXIX.

[A rodostói lakások haszonbérének kiutalványozása.]

A Rodostón tartózkodó Rákóczi király és kísérete számára lakásul rendelt huszonnégy háznak naponkénti bérlete összeszámíttatván, 356 ákcsa összegre megy, amelynek az 1133 évi Rebi-ül-evvel hó elejétől kezdve hónapról hónapra a rodostói vámpénztárból való kifizetése végett előterjesztés történt, mely előterjesztés értelmében a főszámvevőségnél való beiktatására és az említett összegnek a vámpénztárból való kifizetésére nézve a legfelsőbb rendelet kiadatása végett a magas fermán kibocsáttatott s ennek megfelelően a legfelsőbb rendelet megiratott. Kelt az 1133. évi Rebi-ül-ákhir hó 4-én. (1721. február 1.)

(Szeráj levéltára.)

LXXX.

[Rákóczi és a magyar tábornokok tartásdíjának újabb rendezése, illetve leszállítása.]

Jelenleg Rodostón tartózkodó Rákóczi király s a magyar tábornokok és a kíséretében levő többieknek ellátási díja a sztámbuli vámpénztárból fizettetett ki, ámde minden alkalommal az idejövetel és felvétel rájuk nézve alkalmatlanságot okozott, azért megparancsoltam, hogy ezentúl hónapról-hónapra a császári kincstárból fizettessék az.

A defterbe foglalt számítás szerint az ellátási összeg naponként 7420 ákcse, melynek az 1133. évi Dsemázi-ül-evvel hó elejétől kezdve készpénzben a császári kincstárból való kifizetése végett a főszámvevőségnél való bejegyzésre előterjesztés történt s az előterjesztés értelmében a főszámvevőségnél a bejegyzésre a magas fermán kibocsáttatott és annak megfelelően bejegyeztetett. Kelt az 1133. évi Rebi-ül-ákhir hó 22-én. (1721. február 19.)

Az ellátási összegek:		Rákóczi magyar király	6000
Csausok	120	Forgács tábornok	240
Ibráhim[1] müteferrika	50	Bercsényi tábornok	600
Musztafa[2] tolmács	50	Máriássy tábornok	240
	220	Horváth kapu-kehája	120
		(Szeráj levéltára.)	7200

LXXXI.

[A fennebbi LXXVI. sz. okmányra adott szultáni rendelkezés, mely Eszterházy grófot családjával Rodostóba rendeli.]

A rodostói kádihoz.

Eszterházy tábornok Csetrofcsában lakott s 240 ákcse naponkénti ellátási díja a császári kincstárból adatott meg. Mivel azonban egyáltalán nem célszerű, hogy Csetrofcsán

[1] Ibráhim müteferrika magyar származású muszulmán volt, kit az 1716. évi háború kitörésekor a Khotinba és Belgrádba gyülekező magyar menekülőkhöz rendelt a Porta tolmácsul és kormánybiztosul. Rákóczinak Törökországba érkezése után a fejedelem kíséretéhez osztotta be őt a szultán s e minőségében rendes havi fizetést húzott, mint a fennebbi okmányból is látható. Rákóczinak hűséges embere volt, mert a fejedelem halála előtt a nagyvezirhez írt búcsúzó levelében külön megemlékezik rá s hív szolgálataiért őt a szultán jóindulatába ajánlotta. Ibráhim, aki eredetileg református papnak készült, Kolozsvárott született s 1692-ben vagy 1693-ban mint hadi fogoly került Törökországba, hol az iszlámra tért s igen buzgó muszulmán lett, amit az iszlám vallás védelmére irott könyve bizonyít, amelynek egy példányát Sztámbulban az Eszád efendi-féle könyvtárban találtam. Törökország történetében igen hálás és maradandó emléket hagyott maga után, mert ő alapította Konstantinápolyban a legelső török nyomdát. A török nyomda felállításáról érdekes adatok olvashatók „De Saussure Cézárnak, II. Rákóczi Ferenc fejedelem udvari nemesének törökországi levelei" című munkában (közli Thaly Kálmán. Budapest, 1909. 192—194. l.). Ibráhim a müteferrika címet viselte. Müteferrikának nevezték a politikai szolgálatra alkalmazott kisebbrendű hivatalnokokat. Ibráhim életrajzát az eddig ismert adatok alapján törökül megírtam a török történelmi társulat folyóiratának 1910. évi III. füzetében (Konstantinápoly, 1910. 178—185. l.).

[2] Musztafa tolmács neve csak ez okmányból került először nyilvánosságra. Származásáról s általán életeseményeiről semmiféle közelebbi adatot nem találtam. Mivel Rákóczi mellett tolmács hivatalban volt, ebből következik, hogy magyarul is tudott.

letelepedjék, azért kényszerülve Lompalankára költözött s készületeket tett, hogy ott tartózkodik. Ez a palánka a határszélen van, azért a vidini parancsnok által küldött biztos őt onnan eltávolította és Virasova nevű falu közelében sátorok alatt szállásolta el. Mivel sehol sem tudott letelepedni, azért az említett tábornok folyamodványában kérte, hogy helyzetén könyörülve, valamely alkalmas helyet jelöljek ki, ahol feleségével és házi népével meglakhatik.

Valójában ennek a népnek a határszéli helyen való letelepítése nem célszerű, azért a nevezett tábornok arról a helyről eltávolíttatván, szükséges, hogy feleségével és családjával Rodostó városába költözködjék s ott alkalmas lakás jelöltetvén ki számára, letelepedjék s evégett a főszámvevőségnél való bejegyzés és magas rendeletem megírására nézve a fermán kiadatott. A rodostói kádihoz intézve eme legfelsőbb rendelet iratott. Kelt az 1133. évi Rebi-ül-ákhir hó 22-én. (1721. február 19.)

(Szeráj levéltára.)

LXXXII.

[A szultán rendelkezése Eszterházy úti szükségleteiről.]

Megparancsoltam, hogy Eszterházy tábornok Virasováról Rodostóba költözködjék és ott alkalmas lakás vételével számára, letelepíttessék. Ő kegyelmemet kérte, hogy útközben azon állomáshelyeken, ahol megszáll, lakás, élelmiszer és ami más még szükséges, megadassék neki, ezért megparancsolom, hogy az említett helyről Rodostóba menet azon állomáshelyeken, ahol utazás közben feleségével és házi népével megszáll, lakás adassék neki s a szükséges élelmiszerek és bármi más, amire szükségük lesz, azok ára a császári kincstárból megadatván, előkészíttessenek és átadassanak nekik, hogy nélkülözést ne szenvedjenek.

Virasovától Rodostóig menve, az útba eső kádikhoz, tartományi kormányzókhoz és ügyvezetőkhöz intézve eme magas rendelet adatott. Kelt az 1133. évi Dsemázi-ül-evvel hó 18-án. (1721. március 16.)

(Szeráj levéltára.)

LXXXIII.

[Rét kibérelése Rákóczi lovai számára az 1721. évre.]

A rodostói kádihoz.

A Rodostón tartózkodó Rákóczi király és a mellette levő tábornokok állatai számára a nevezett város közelében némely birtokosok rétjei ez évben is lefoglaltatnak és szokás szerint azoknak ára a kincstárból fog megadatni, azért törvényes módon defter és jelentés történjék, hogy hány állat van és mennyi a holdak száma.

Mivel pedig megparancsoltatott, hogy Eszterházy tábornok is Rodostóba jöjjön, az ő állatai számára is rétet kell bérelni s anak ára is a kincstárból fog fizettetni, azért törvényes módon arról is defter és a holdak számáról jelentés készíttessék. Kelt az 1133-ik évi Dsemázi-ül-ákhir hó 25-én. (1721. március 22.)

Az állatok száma: 76
Rét: 60 hold
Holdanként: 30 ákcse
1800 : 120
15 gurus
(Szeráj levéltára.)

A tezkere kiadatott: 1133. Sevvál 22-én. (1721. július 15.)

LXXXIV.

[Eszterházy podgyászának elszállítására a magyar kapu-kehája szekereket kér.]

Felséges, hatalmas Szultánom, egészséges legyen!

Eszterházy tábornoknak családjával együtt a dunaparti városok közé tartozó Irasovából Rodostó városába jövetele és ott letelepítése szükséges és a magas fermán értelmében a király mellé beosztott csausok[1] egyike ezen ügy végett kirendeltetett.

[1] *Csaus*, sokféle szolgálatra és hivatalra alkalmazott név volt. A polgári hivatalban alkalmazott csausok eredetileg törvényszéki szolgák voltak; utóbb *csaus-basinak* nevezték az igazságügyminisztert. A katonaságnál a *bas-csaus* a janicsárok főparancsnoka mellett az irodai teendőket végezte. Az udvari *csausok* politikai szolgálatokat teljesítettek.

A nevezett tábornok családjával Irasovából Rodostóba költözködése végett kéri, hogy útközben azon járásokban, melyeken átmegy, egyik járásból a másikba való átszállítása czéljából öt darab ökörszekér kirendelésére nézve a magas fermán kiadassék. A parancs Szultánomat illeti.

Szolgája Horváth Ferenc kapu-kehája.

A tisztelt defterdár efendi nézzen utána. (Kézjegy.)

Alázatos előterjesztésem a következő:

Elrendeltetett, hogy az Irasovában tartózkodó Eszterházy nevű magyar tábornok családjával együtt Rodostón, Rákóczi király mellett lakjék, ámde a költözködéssel járó költségekre nincs tehetsége, azért kapu-ketkhudájuk Horváth Ferenc folyamodik, hogy minden járásból öt darab ökörszekér adassék számára. Azon feltétellel, hogy a szükséges költségek járandóságaiból vonassanak le, Irasovától Rodostóig menve az útban eső járásokból az említett tábornok tárgyainak elszállítása végett öt darab ökörszekér kirendelése és a főszámvevőségnél bejegyzése végett a magas rendelet megírására nézve a parancs felséges, hatalmas Szultánomat illeti. 1133. Dsemázi-ül-evvel. (1721. március.)

(Olvashatatlan aláírás.)

(Szeráj levéltára.)

LXXXV.

[Az előző kérelemre kibocsátott szultáni rendelet.]

Rendelet Irasovától Rodostóig menő útban a járások kádijaihoz, alkormányzóihoz és hivatalnokaihoz.

Megparancsoltam, hogy az Irasován tartózkodó Eszterházy nevű magyar tábornok feleségével és házi népével Rákóczi király mellett Rodostón lakjék s ő kapu-ketkhudájuk által tett előterjesztésében azt kérte, hogy kirendelt biztosom közvetítésével mindegyik járásban öt darab ökörszekér adassék számára, azért gondoskodjatok róla, hogy Irasovától

Rodostóig menve, útközben azon állomáshelyeken, ahol megszáll, podgyásza és családja elvitelére a járás lakosai által öt darab ökörszekér adassék s a szükséges költségek a járás lakósainak megadassanak.

Biztosom közvetítésével tehát mindegyik járásban az öt darab ökörszekér kirendeltetvén, a költségek az illetőknek megadassanak s az említett tábornokot családjával biztonságban és bátorságban Rodostóba eljuttassátok.[1] Magas fermánom erre nézve kibocsáttatván, Irasovától Rodostóig menő útban a járások kádijainak, alkormányzóinak és hivatalnokainak e magas rendelet adatott. Kelt az 1133. évi Dsemázi-ül-evvel hó 27-én. (1721. március 25.)

(Szeráj levéltára.)

LXXXVI.

[Rákóczi tartásdíjának felemelése.]

Rákóczi király bejelentette, hogy a mostanában adott hatezer ákcse napi ellátási díj nem elegendő neki, ezért tehát még ezerötszáz ákcse hozzáadatik s naponként 7500 ákcse ellátási díj megadatása végett a főszámvevőségnél való bejegyzésre előterjesztés történt s a magas fermán kibocsáttatván, az ellátási összeg kifizetése elrendeltetett s annak megfelelően a pótlás bejegyzésére e magas rendelet kiadatott. Kelt az 1133. évi Redseb hó 3-án. (1721. ápr. 29.)

(Szeráj levéltára.)

LXXXVII.

[Rákóczi janicsár őrsége zsoldjának felemelése.]

A rodostói kádihoz és vámfelügyelőhöz.

A Rodostón tartózkodó magyar király mellé rendelt janicsár század számára kenyér és hús ára fejében adott napi százhatvan ákcse nem elég s folyamodtak, hogy bizo-

[1] Eszterházynak Rodostóba érkezéséről Mikes is említést tesz az 1721. szept. 9. kelt levelében.

nyos összeg még csatoltassék hozzá, azért naponként két *oka* hús a janicsár csapatnak, két *oka* a csorbadsinak[1] és húsz pár kenyér a csapatnak adatott kiegészítésül s azok ára nyolcvan ákcsere megy, mely az előbbi 160 ákcsehez hozzácsatoltatván, a rodostói vámostól adatik meg s a tisztektől erre vonatkozólag pecsétes nyugtát vegyetek s a számadásba való beszámítás végett azt megőrizzétek.

A rodostói kádihoz és vámfelügyelőhöz intézve e magas rendelet adatott. Kelt az 1134. évi Száfár hó 19-én. (1721. december 7.)

(Szeráj levéltára.)

LXXXVIII.

[Rákóczi sátorokat kért. Mikes is említi, hogy a fejedelem, mikor Rodostóból a savanyúvizekhez ment, napokon át sátor alatt lakott.]

Rákóczi maga számára és kísérete számára néhány sátort kért, azért a sátorkészítőnél levő használt sátorok közül tizennégy kházine,[2] egy oba,[3] egy csádir[4] és hat szegbán-cserge[5] adására nézve a magas fermán kibocsáttatott s a sátorkészlet adására a másolat kiállíttatott. Kelt az 1134. évi Dsemázi-ül-ákhir hó 4-én. (1722. március 20.)

(Szeráj levéltára.)

LXXXIX.

[Csáky gróf családjának hazatérése Magyarországba, a tábornoknak pedig Rodostóba költözése.]

Az oláh vajdához.

A magyar tábornokok közül Csáky tábornoknak ellátási díjul naponként 240 ákcse rendeltetett az oláhországi adó-

[1] Csorbádsi címet viseltek a janicsár ezredek parancsnokai.
[2] Kisebb sátor.
[3] Nemezből készült nagy sátor.
[4] Tábori sátor.
[5] Négyszögű hosszúkás sátor.

pénztárból, mely oda beszámítva feleségének és házi népének adatott. Mivel pedig a nevezett tábornok *felesége és családja engedélyt kaptak*,[1] *hogy Erdélybe menjenek*, maga pedig Rodostóba Rákóczi király mellé küldetett, azért megparancsoltam, hogy az 1134. évi Dsemázi-ül-ákhir hó elejétől kezdve ellátási díja ezentúl a császári kincstárból adassék meg, az oláh adópénztárnál pedig beszüntettessék.

Az említett tábornok 240 ákcse napi ellátási díja tehát a jelzett időtől kezdve beszüntettessék s erre nézve a magas fermán kibocsáttatván, az oláh vajdához intézve e magas rendelet adatott. Kelt az 1134. évi Dsemázi-ül-ákhir hó 17-én (1722. április 2.)

(Szeráj levéltára.)

XC.

[Rákóczi lovai számára rét bérlete az 1722. évre.]

A rodostói kádihoz.

A Rodostón tartózkodó Rákóczi király és a mellette levő magyar tábornokok lovai számára a folyó évben is elegendő nagyságú rét adása végett kapu-ketkhudája folyamodott. A nevezett város közelében némely birtokosok rétjei kijeleltessenek és lefoglaltassanak s a szokás szerinti bérleti összegük a kincstártól fog megadatni s hogy mennyi az állatok és mennyi a holdak száma, erről törvényes módon, az igazságnak megfelelően jelentés készíttessék. Az előterjesztés és fermán értelmében a rodostói kádihoz intézve e

[1] Gróf Csáky Mihály feleségével, báró Klobusiczky Évával és kiskorú gyermekeivel együtt ment számüzetésbe, de 1722-ben nagybefolyású testvérei, gróf Csáky Imre kalocsai érsek és gróf Csáky Zsigmond tárnokmester kieszközölték Bécsben, hogy az asszony és a gyermekek visszatérhettek Magyarországba; Mihály úr ekkor hazabocsátá családját, maga pedig holtig számüzetésben maradt.

magas rendelet adatott. Kelt az 1134. évi Dsemázi-ül-ákhir hó 23-án. (1722. április 8.)[1]

Rét 1134-ben: 63 hold
1135-ben: 64 hold
127
Holdanként: 30 ákcse
3810 ákcse.
(Szeráj levéltára.)

XCI.

[Eszterházy halála után családjának Lengyelországba utazásáról Rákóczi kérelmére az itt közölt fermánnal gondoskodott a szultán.]

A Rodostón tartózkodó magyar tábornokok közül a mostanában elhalt Eszterházy[2] tábornoknak felesége és házi népe Lengyelországba készülnek utazni, azonban útiköltségre egy ákcse pénzük sincs, azért Rákóczi azt kérte átiratával, hogy a nevezett tábornoknak Sevvál hó elejétől számított hat hónapi ellátási díja, továbbá útiköltség adassék feleségének és házi népének.

Az előterjesztés értelmében tehát az elhunytnak Sevvál hó elejétől számított hat hónapi ellátási díja, ami $442^1/_2$ gurusra megy, továbbá Legyelország határáig menve az útiköltség az asszonynak és házi népének a császári kincstárból készpénzben megadatik. Erre vonatkozó tezkere kiadására nézve a magas fermán kibocsáttatott s a tezkere kiadatott. Kelt az 1134. évi Zilhidse elején. (1722. szept. 10.)
(Szeráj levéltára.)

[1] A rét bérletekről való feljegyzések folytatódnak a számadásokban egész a hidsre 1141. évéig, vagyis időszámításunk szerint 1729-ig. Az utolsó bejegyzés a rétek bérletéről a következő:

Rákóczi magyar király és a tábornokok rétjének bére 1141-ben:
Rét: 47 hold
Holdanként: 30 ákcse
1410 ákcse
A tezkere kiadatott az 1141. évi Dsemázi-ül-ákhir hó 29-én (1729. január 29.)

[2] Eszterházy Antal gróf tábornok, kinek a bujdosásban hányt-vetett életéről és küzdelmeiről ez okmányok oly gyakran szólnak, az 1722. évi pestisben hunyt el. Haláláról megemlékezik Mikes Kelemen is az 1722. szept. 12-én kelt levelében. Eszterházy 1722. augusztus 10-én hunyt el.

XCII.

[Horváth Ferenc helyébe Pápai Gáspár lett a kapitiha.]

. . . . . [1] magyar királynak kapu-ketkhudája Horváth elhunyt[2] és Pápai Gáspár . . . . . kapu-ketkhudája az említett Horváth Ferenc számára rendelt ellátási díj . . . . . kapu-ketkhudája e folyamodás benyujtójának rendelni, a kibocsátott magas fermán értelmében a számadásba bejegyeztetvén, ... Kelt az 1135. évi Dsemázi-ül-evvel hó 16-án. (1723. febr. 21.)

(Szeráj levéltára.)

XCIII.

[Rákóczi cselédjeiről intézkedik e fermán. Az 1723. pestisben a fejedelem több cselédje ehalt s ezek helyébe a görög szigetekről fogadtak fel cselédeket.]

Rendelet a rodostói kádihoz és adószedőhöz.

Jelenleg Rodostón tartózkodó Rákóczi király szolgálatában, mikor országából magas birodalmamba érkezett, néhány francia is jött vele. A mult esztendei pestisben több embere elpusztult; azért házi cselédül néhány ráját fogadott fel a Fehér-tenger[3] szigeteiről, hogy mellette szolgálatot tegyenek. Mivel pedig a rodostói adószedők a mellette levőket, akár ráják, akár franciák voltak azok, zaklatták, ezért kapu-ketkhudája, Pápai Gáspár, magas parancsomat kérte arra nézve, hogy adókövetelléssel azokat ne zaklassák.

Előterjesztés történt tehát legfelsőbb rendeletem megiratása végett, hogy az említett király magyar és francia szolgái adókövetelléssel ne háborgattassanak és hogy ez

[1] Ez a feljegyzés annyira elmosódott már, hogy nagy nehézséggel tudtam kibetűzni a nedvességtől elromlott papiron az itt közölt szavakat.

[2] Horváth Ferenc Rákóczinak kapitihája, kinek ez okmányok között több levele fordul elő, élete nagy részét külföldön töltötte diplomáciai szolgálatban. Mikes megemlékezvén haláláról, azt irja róla: „Egy emberséges embert vesztettünk el". Meghalt 1723. évi február havában.

[3] Az egei tenger szigeteit ma is *Báhr-i szefid*, vagyis *Fehér-tenger* vilájetje néven említik hivatalosan.

bejegyeztessék az adóhivatalban. Ez előterjesztés értelmében megparancsolom, hogy magas fermánom az előadott módon megirassék és az adóhivatalnál bejegyeztessék s erről ez a tezkere adatott ki. Kelt az 1135. évi Sában hó 18-án. (1723. április 23.)

(A magas Portán levő 1135. évi defterekben.)

XCIV.

[Rákóczinak és a magyar tábornokok megállapított tartásdíjáról ad kimutatást ez okmány. Ez a tartásdíj volt állandó, az 1728—31. évek kivételével.]

Felséges és hatalmas Szultánom, egészséges legyen!

Rodostón tartózkodó Rákóczi király s a mellette levő magyar tábornokok, Bercsényi, Máriássy és Csáky s kapuketkhudájuk, Pápai Gáspár számára a kincstárból engedélyezett és elrendelt napi ellátási összeg a főszámvevőtől Rebi-ül-ákhir hó elejétől végéig terjedőleg kiszámíttatott s a tezkere kiadatása végett a parancs felséges és hatalmas Szultánomat illeti.

Szolgája Pápai Gáspár,
a magyarok kapu-ketkhudája.

Alázatos előterjesztésem a következő:

Rákóczi és a mellette levő tábornokok ellátási díjául a bejegyzés szerint napi 8700 ákcse rendeltetett s kapukehájájuk az 1136. évi Rebi-ül-ákhir hónapi díjazást kérelmezi. A számítás szerint $2102^1/_2$ gurus összegre megy, melyről a tezkere kiadatása végett a parancs felséges és hatalmas Szultánomat illeti.

(Olvashatatlan aláírás.)

A jelentés értelmében a tezkere kiadassék. Kelt az 1136. évi Rebi-ül-ákhir hó 26-án. (1724. január 22.)

(Szultáni kézjegy.)

Magyar király:	7500
Máriássy tábornok:	240
Bercsényi tábornok:	600
Csáky tábornok:	240
Kapu-kehája:	120
	8700 ákcse

$$\frac{8700 \times 29}{252300 : 120}$$

$2102^1/_2$ gurus

A tezkere kiadatott 1136. Rebi-ül-ákhir 28-án. (1724. január 24.)

(Szeráj levéltára.)

XCV.

[Bercsényinek 1725-ben bekövetkezett halála után Mikes csupán azt említi, hogy az özvegy Bercsényiné, „a kis Zsuzsi" ment Lengyelországba, e fermán szerint azonban negyvenhárman távoztak Rákóczi mellől Rodostóból.]

Bercsényi tábornok elhalálozván,[1] Rákóczi mellől negyvenhárman, férfiak és asszonyok, családjaikkal és hozzátartozóikkal Lengyelországba távoznak s Rákóczi kapuketkhudája által kérte, hogy a határokig menve az állomáshelyeken lovak és podgyászaik elszállítására tíz kocsi adassanak nekik.

Mivel ő beleegyezését adta, azért a magas fermán kibocsáttatott és Rodostótól Lengyelország határáig a kádikhoz, alkormányzókhoz és ügyvezetőkhöz intézve e magas rendelet adatott. Kelt az 1138. évi Dsemázi-ül-ákhir hó 3-án. (1726. febr. 5.)

(Szeráj levéltára.)

XCVI.

[A rodostói lakások bérletéről nyugtatvány.]

Ezen levél iratott, hogy
a magas fermán értelmében jelenleg Rodostón tartózkodó Rákóczi és társai számára az említett városban kirendelt huszonnégy háznak a magas fermán és a számadási defter

[1] Bercsényi meghalt 1725. nov. 6-án.

szerint a rodostói vámpénztárból kiutalt napi bérlete 356 ákcse, amely a jelen évi Száfár hó elejétől ugyanazon hó végéig 10,500 ákcsere megy s én, mint az említett házak tulajdonosainak ügyvivője, a jelzett 10,500 ákcset a vámpénztárból a vámfelügyelő kezéből hiánytalanul felvettem s ez okból kezébe e nyugtatványt adtam. Kelt az 1138. évi Zilkáde hó elején. (1726. július 1.)

(Olvashatatlan) ügyvivő.

Alázatos előterjesztésem a következő:

A Rodostón lakó Rákóczi és társai számára az említett városban bérelt huszonnégy lakásnak az 1138. évi Száfár hónapi bérleti költségeire utalványozott 86 gurus és 4 ákcsenek a rodostói vámpénztárból történt felvételét igazoló nyugtatvány csatolva van. Az említett összegnek a vámfelügyelő számadásába való beszámítása végett a jövedelem és kiadásról való tezkere kiadatása ügyében a parancs felséges, kegyelmes Szultánomat illeti. Kelt az 1138. Zilhidse hó 3-án. (1726. augusztus 1.)

(Olvashatatlan aláírás.)

A jelentés értelmében a tezkere kiadassék. Kelt az 1138. évi Zilhidse 13-án. (1726. augusztus 11.)

(Szeráj levéltára.)

XCVII.

[Rákóczi és a többi bujdosók tartásdíjának leszállításáról szól ez okmány, mely okát adja a leszállításnak is.]

Hét-nyolc év óta a perzsa háború miatt az újonan összeírt janicsár szerdengecsdik[1] s a szipáhik[2] és sziláhdárok[3]

[1] *Szerdengecsdi*, a katonaság egy külön csapatába tartozó egyén, amely csapat a legnehezebb feladatokra vállalkozott nagyobb zsoldért.

[2] *Szipáhi*, lovas katona, különösen zsoldos lovassághoz tartozó.

[3] *Sziláhdár* vagy szilihdár, fegyverhordozó. Így nevezték a zsoldos lovasságnak azt a hadtestét, amely háború idején előre menve, az utakat, hidakat jó karba helyezte.

számának szaporítása, a dsebedsik,[1] topcsik[2] és ágyúszállító kocsisok és a hadcsapatok legénységének napi ellátása, továbbá az Anatoliában összeírt tizenkétezer gyalogos és lovas szegbánnak,[3] a Boszniában és Albániában összeírt tizenkétezer gyalogos és kétezer lovas katonának zsoldja és összpontosítása, az Anatoliából kivitt állatok ára, a felszerelések, hadi kellékek és ágyúk elszállítására kibérelt kereskedő gályák költségei, a Biredsikben készült hajók deszkáinak és készítésének költségeire adott rengeteg összegek, azonkívül három irányban a szerászkerek parancsnoksága alatt levő győzelmes hadseregeknek készpénzben és megbizás útján küldött pénzek, élelmi készletek és egyéb kellékek határtalanok és mértéken felül vannak, ennélfogva a kincstáron máskép segíteni nem lehet, mint csakis a kiadások csökkentése által.

A csökkentés és a fizetésekben való némi leszállítás végett legfelsőbb császári irat bocsáttatott ki s ennek folytán az örökkétartó magas birodalom vendégének, jelenleg Rodostón tartózkodó Rákóczi királynak napi tartásdíjából háromezerötszáz ákcse,[4] Máriássy tábornok napi tartásdíjából hatvan ákcse, Csáky tábornok napi tartásdíjából hatvan ákcse, a kapu-ketkhuda napi tartásdíjából negyven ákcse, a csausok élelmezési díjából negyven ákcse, Ibráhim müteferrika napi tartásdíjából húsz ákcse, ami összesen háromezer hétszázhúsz ákcsere megy, levonatik és ennek a maga helyére való bejegyzése végett az eredeti rendeletnek a másolattal együtt kiadatása végett a magas fermán kibocsáttatott és az 1141. évi Szafár hó elejétől kezdve a kellő helyre bejegyzése végett a parancsolat értelmében a tezkere kiadatott. Kelt az 1141. évi Szafár hó 21-én. (1728. szept. 25.)

(Szeráj levéltára.)

[1] A zsoldos gyalogság egyik hadteste, mely gondoskodott a fegyverekről.

[2] *Topcsi*, tüzér.

[3] *Szegbán*, a janicsárok között harmincnégy csapat viselte a szegbán nevet. Olyanféle csapatok voltak, mint mai nap a vadász-zászlóaljak.

[4] Rákóczi, midőn tartásdíját leszállították, eladta paripáit és vadászati felszerelését s azontúl, mint Saussure feljegyzi (i. m. 326. l.), csak ritkán járt ki palotájából s teljes visszavonultságban élt.

XCVIII.

[Tartásdíj rendelése báró Zay számára.]

Rákóczi király mellett levő főurak közül báró Zay[1] nevű bejzáde[2] megélhetési eszközeiben nélkülözést szenvedett s ennek folytán kegyelmemet kérte, hogy napi ellátására könnyítés végett valami utalványoztassék. Könyörületből tehát napi hatvan ákcse rendeltetett számára megélhetési könnyítésül s a főszámvevőségnél való bejegyzés és a másolat kiadatása végett a magas fermán kibocsáttatott s ennek megfelelően bejegyeztetett és a másolat kiadatott. Kelt az 1141. évi Dsemázi-ül-ákhir hó 17-én. (1729. január 17.)

(Szeráj levéltára.)

XCIX.

[Csáky grófnak a kis-ázsiai Bruszában levő lakásáról szól e rövid okirat.]

Csáky tábornok Bruszába távozott[3] és ott napi húsz ákcse haszonbéren tűrhető lakás vétetett fel számára. Ameddig tehát ott lakik, házbérének a bruszai pénztárból való kifizetése végett a magas rendelet kiadatott. Kelt az 1142. évi Rebi-ül-ákhir hó 10-én. (1729. okt. 31.)

(Szeráj levéltára.)

C.

[A rodostói janicsár őrségnek rövid időre való távozásáról rendelkezés.]

A rodostói náibhoz és a rodostói vámfelügyelőhöz.

A Rákóczi király mellé rendelt janicsár *orta*[4] ez alkalommal a hadjáratra küldetett, ennélfogva helyébe egy csaus

[1] Báró Zay Zsigmond, kit Mikes „Zay úrfi" néven említ leveleiben.

[2] *Bejzáde* = bejfi, bég fia. Így nevezik a törökök az előkelő származású európaiakat, különösen a fiatalabb embereket. A magyar nemeseket mind *bejzáde* néven nevezték a törökök.

[3] Semmi közelebbi adatot nem találtam arra vonatkozólag, hogy miért ment Csáky gróf Bruszába. Valószínűleg az ottani híres melegfürdők használata végett távozott el egy időre Rodostóból.

[4] *Orta*, a janicsárok voltak ortákra beosztva, mint manap a katonák ezredekre. Egy-egy *orta* parancsnoka volt a *csorbádsi*.

és öt közember, egy fő .... és öt janicsár rendeltetett. Ennyi tizenkét embernek napi ellátására szükséges huszonöt pár kenyér és öt *oka* hús ára a számítás szerint száz ákcsere megy.

Előterjesztés történt az eredeti *orta* ellátásának az 1143. évi Száfár hó elejétől kezdve beszüntetésére és a helyébe rendelt tizenkét ember tartásdíjának a jelzett időtől kezdve a rodostói vámpénztárból való megfizetésére és ennek a maga helyén beiktatására vonatkozó magas rendeletem kiadatása végett. Ennek megfelelően tehát a rodostói náibhoz és a rodostói vámfelügyelőhöz intézve e magas rendeletem adatott. Kelt az 1143. évi Száfár hó 14-én. (1730. aug. 28.)

(Szeráj levéltára.)

CI.

[A janicsár díszőrség újra Rodostóra rendeltetett.]

A rodostói náibhoz.

Magas udvarom janicsár *ortái* közül a 34-ik bölük *ortája* újólag a Rodostón tartózkodó Rákóczi magyar király mellé rendeltetett, azonban előbbeni lakásuk elpusztult, ezért a szokásos bérösszegen a szomszédságban, Zetkin Bogoszoglu Bogosz nevű rája házának, vagy valamely más megfelelő háznak kibérelése és az említett *orta* számára téli szállásul rendelése végett Oszmán oda-basi előterjesztést tett ennek megfelelően a főszámadásba való bejegyzése és magas parancsom kiadatása végett a rodostói náibhoz intézve e magas rendelet adatott. Kelt az 1143. évi Rebi-ül-ákhir 7-én. (1730. október 19.)

(Szeráj levéltára.)

CII.

[A leszállított tartásdíjakról szóló nyugta.]

Felséges és kegyes Szultánom, egészséges legyen!

Jelenleg Rodostón tartózkodó Rákóczi király és a kíséretében levő tábornokok számára a kincstárból kiutalványozott havi ellátásunkból az 1143. évi Dsemázi-ül-ákhir hónapi

ellátási díjunk a főszámvevőtől oldalt feljegyeztetett és kiszámíttatott. Az erre vonatkozó tezkere kiadatása végett a parancs és rendelkezés felséges és hatalmas Szultánomat illeti.

Szolgája Gáspár magyar kapu-ketkhuda.

Király:	4000	
Máriássy tábornok:	180	
Csáky tábornok:	240	4560×29
(Olvashatatlan):	80	$132240 = 1102$ gurus
Kehája:	60	
	4560 ákcse	

Alázatos előterjesztésem a következő:

A Rodostón lakó Rákóczi magyar király és a mellette levő tábornokok ellátási díjuknak megadása végett folyamodnak, mely az 1143. évi Dsemázi-ül-ákhir elejétől az említett hó végéig huszonkilenc napra naponként 4560 ákcset számítva 1102 gurusra megy. Az említett összegről a tezkere kiadatása végett a fermán felséges Szultánomat illeti.

(Olvashatatlan aláírás.)

A jelentés értelmében a tezkere kiadassék.

Az 1143. Dsemázi-ül-ákhir hó 24. (1731. január 3.)

(Szultáni kézjegy.)

A tezkere kiadatott 1143. Dsemázi-ül-ákhir 27-én. (1731. január 6.)

(Szeráj levéltára.)

CIII.

[Pápai János tartásdíjának újabb utalványozása.]

Az oláh vajdához.

A magas birodalmamba menekült magyarok közül Pápai János nevű kapitány nyolc magyar katonával Ibrailában lakik és ellátási díjul neki az oláh adópénztárból naponként egy gurus rendeltetett. Mivel pedig mostanában történt

trónra lépésem[1] alkalmával az oláh vajda is újra neveztetett ki, azért kapu-kehájájuk pecsétes folyamodványban magas rendeletemet kérte arra nézve, hogy az említett ellátási díj a vajda által tovább is megadassék.

Az előterjesztésnek megfelelően tehát magas fermánom kibocsáttatott s az oláh vajdához intézve e magas rendelet adatott. Kelt az 1143. évi Redseb hó 3-án. (1731. jan. 11.)

(Szeráj levéltára.)

CIV.

[A janicsár őrség élelmezése Rodostón.]

A Rodostón tartózkodó Rákóczi magyar király mellé rendelt janicsárok ellátása a rodostói vámpénztárból utalványoztatott ki s folyamodtak, hogy az a jelen alkalommal is megadassék. A kirendelt 280 janicsárnak[2] naponta 280 pár kenyér és 56 oka hús szükséges, melynek az 1143. évi Sában hó elejétől kezdődőleg a rodostói vámfelügyelő részéről való megadása és bejegyzése végett e magas rendelet kibocsátására nézve az előterjesztés megtörtént s ennek folytán a rendelet kiadatott. Kelt az 1143. évi Sában hó 16-án. (1731. február 23.)

(Szeráj levéltára.)

CV.

[A bujdosók közül többnek elhalálozása folytán a bérházak számának leszállítása.]

A rodostói huszonnégy házból az 1139. évben 88 ákcse napi bérlettel négy ház és az 1143. évi Szafár hóban 20 ákcse napi bérösszeggel két ház elvétetett és ma 248 ákcse napi

[1] Az 1730. szeptember hó végén Konstantinápolyban a janicsárok fellázadtak, minek folytán 1730. október elején III. Ahmed szultán lemondott a trónról s unokaöccse, I. Mahmud lett a szultán.

[2] A Rákóczi mellé rendelt janicsár diszőrség száma rendszerint 80—100 főből állott, de néha több is volt, mint a jelen okmány mutatja.

bérösszeggel még tizennyolc ház maradt. A megkevesbített házak felhasználása itt nem lévén tudva, a hely színén annak törvényes felülvizsgálására és a jelentés megtételére a magas fermán kiadatott. Kelt az 1143. évi Ramazán hó 4-én. (1731. március 12.)

(Szeráj levéltára.)

CVI.

[Rákóczi és a többi bujdosók tartásdíjának visszaállítása ugyanazon összegre, mint az 1728. év előtt volt.]

Rákóczi király és Máriássy tábornok, továbbá kapukehájájuk, a csausok és Ibráhim müteferrika ellátási díjaiknak fenntartása és nagyobbítása végett kapu-kehájájuk által pecsétes előterjesztést tettek és kegyelmemet kérték. Kibocsátottam tehát magas parancsomat, hogy a régebben megadott ellátásuk fenntartassék és teljesen visszaállíttassék s Ramazán hó elejétől kezdve legfelsőbb rendeletem értelmében a maga helyén ez bejegyeztessék és másolata kiadassék.

A magas rendelet értelmében a felemelés bejegyeztetett és másolata kiadatott. Kelt az 1143. évi Ramazán hó 11-én. (1731. március 19.)

(Szeráj levéltára.)

CVII.

[Tursek kapitány számára tartásdíj utalványozása.]

A magyar kapitányok közül Tursek[1] nevű kapitány a Rodostón lakó Rákóczi király alattvalói közé tartozik, de megállapított tartásdíja még nincs, azért folyamodványában

[1] Ennek az ismeretlen magyar kapitánynak a neve világosan így van írva: طورشك, amit csak Tursek vagy Torsek alakban lehet olvasni. Alább még egy okmányban előfordul egészen azonmódon írva. E bujdosó magyarnak személyére vonatkozólag semmi közelebbi adatot nem találtam sehol. Thaly Kálmán irataiban sem akadtam nyomára.

kéri, hogy a nevezett király mellett levő kapitányokhoz hasonlóan neki is bizonyos összegű tartásdíj rendeltessék.

Mivel tehát a hozzá hasonló kapitányoknak a kincstárból napi ellátásuk van, az említett számára pedig egyetlen ákcse tartásdíj sem rendeltetett még és szükségben, zavarban van, ezért állapotán könyörülve, az 1144-ik évi Mohárrem hó elejétől[1] kezdve a rodostói vámpénztárból havonként fizetendő napi harminc ákcse tartásdíjat rendelek számára.

Erre vonatkozó magas fermánom kibocsáttatván, a főszámvevőnél való bejegyzés végett magas rendeletem megiratott és másolata kiadatott. Kelt az 1143. évi Zilhidse hó 19-én. (1731. június 24.)

(Szeráj levéltára.)

CVIII.

[Pápai János átköltözködése Rodostóba és tartásdíjáról való rendelkezés.]

Az oláh vajdához.

A magyar tábornokok közül való Pápai János nevű kapitány császári divánomhoz folyamodott, mivel neki ennekelőtte, amíg Ibrailában lakott, naponként százhúsz ákcse tartásdíj adatott az oláh adópénztárból s ez ellátási összeghez még nyolcvan ákcse csatoltatván, az említett pénztárból napi kétszáz ákcse kifizetését parancsoltam meg s erre vonatkozó rendeletem az 1144. évi Redseb hóban kiadatott, ámde ő most a többi tábornokokkal együtt Rákóczi király mellett lakik és azért azt kérte, hogy ellátási díja Konstantinápolyból adassék meg.

A jelen 1144. évi Redseb hó elejétől kezdve ezentúl az ellátási díjnak innen való fizetésére nézve a kellő helyen bejegyzése és az oláh adópénztárból való fizetésre nézve kiadott rendeletnek megszüntetése ügyében kibocsátott magas fermánom értelmében a legfelsőbb rendelet megiratott.

[1] 1731. július 6.

Ennélfogva Te, aki az oláh vajda vagy, a nevezett Pápai Jánosnak Ibrailában való tartózkodása idejére esedékes napi 200 ákcse ellátási díját az említett adópénztárból a jelen 1144. évi Dsemázi-ül-ákhir hó végéig megadd és a felvevőtől pecsétes nyugtát végy; a jelen évi Redseb hó elejétől fogva pedig a 120 ákcse tartásdíj, amelyhez még 80 ákcse csatoltatott, egész összegben Konstantinápolyból adatik meg, azért a jelen 1144. évi Dsemázi-ül-ákhir hó végétől kezdve a fizetést szüntesd be és tovább ne add meg.

Ez ügyben magas fermánom kibocsáttatván, az oláh vajdához intézett eme legfelsőbb rendeletem kiadatott. Kelt az 1144. évi Redseb hó 18-án. (1732. január 15.)

(Szeráj levéltára.)

CIX.

[Máriássy küldetése Khotinba s lakásáról és tartásdíjáról rendelkezés.]

A khotini parancsnokhoz, defterdárhoz és kádihoz.

Jelenleg Rodostón lakó Rákóczi király azt kérte, hogy némely magánügyei elintézése végett Khotinba küldött Máriássy[1] nevű magyar bejzáde és öt-hat szolgája számára lakásul alkalmas *konak*[2] rendeztessék be, ennélfogva Te,

[1] Máriássy eme küldetése összefüggésben van az akkori politikai eseményekkel, melyek 1734-ben a lengyel királyválasztás miatt a császár és Franciaország között háborút okoztak. Rákóczi ekkoriban Franciaországba készülődött, Magyarországban pedig titokban mozgalom keletkezett abból a célból, hogy ha sikerül a franciák jelöltjét, Lescinszky Szaniszlót a lengyel trónra ültetni s Ágost szász választófejedelmet, mint Ausztria és Oroszország pártfogoltját onnan elűzni, akkor lengyel és francia segítséggel Magyarországon megkezdik a felkelést és Rákóczit visszahívják az országba. Magyarországon a titkos mozgalom vezérei, a két Gombos báró, Imre és György voltak, kik bizonyos Kiss János nevű emberüket titokban Lengyelországon át Khotinba küldötték az ottani pasához, ez pedig útlevelet és vezetőt adva melléje, elküldötte őt Rodostóba. Kiss János eljutott Rodostóba s elvitte Rákóczinak és a többi uraknak szóló leveleket s meghozta onnan a válaszokat (Magyarország története VIII. köt. 175. l.). Éppen ez időtájból való ez okmány, mely Máriássy küldetéséről szól.

[2] Konak, főúri lakás.

aki a defterdár vagy, a nevezett bejzáde számára a parancsnok közbejöttével törvényes módon megfelelő lakást rendelj s annak bérösszegét kialkudván, az említettek akármennyi ideig laknak is abban, a megállapított és kialkudott bérösszeget a lakás tulajdonosának hónapról hónapra a rád bizott kincstári vagyonból megadd s tőle az átvételt bizonyító pecsétes nyugtát végy és eme magas rendeletem másolatát annak hátlapjára rávezetvén, számadásodba való beszámítás végett megőrizzed.

A khotini parancsnok Kolcsak Eliász pasához, a khotini defterdárhoz, Szulejmánhoz és a khotini kádihoz intézve e magas rendelet iratott. Kelt az 1147. évi Rebi-ül-ákhir hó 27-én. (1734. szept 24.)

(Szeráj levéltára.)

CX.

[Rákóczi halála folytán a janicsárok visszarendelése Rodostóról. 1735. ápr. 8-án hunyt el a fejedelem s rá két nap mulva jelent meg e rendelet.]

Rákóczi Rodostón elhalt, a janicsár századnak tehát tovább is Rodostón tartózkodása most már nem szükséges, ezért az 1147. évi Zilkáde hónap 16. napjától kezdve tartásdíjuknak a rodostói vámpénztárnál való beszüntetése és tovább ki nem adatása végett a magas fermán értelmében e legfelsőbb rendelet adatott ki. Kelt az 1147. évi Zilkáde hónap 19-én. (1735. évi április 10.)

(Szeráj levéltára.)

CXI.

[Rákóczi halála után a bujdosók eltartásáról szultáni rendelkezés.]

A rodostói náibhoz és vámfelügyelőhöz.

A Rodostón elhalt Rákóczi király környezetében levő tábornokok, bejzádek és kapitányok, valamint magas Portám csausai fölé mostanában rendelt csaus, egy odsák-csaus[1]

[1] *Odsák*, szószerint tűzhely; jelent valamely külön célra szervezett hadcsapatot is. Odsák-csaus, az ily hadcsapat parancsnoka.

és tizenegy embere számára az ellátási díj megadása szükséges és ez a rendezés szerint napi 2340 ákcsére megy. Ebből az odsák-csaus és embereinek száz ákcse napi tartásdíja a rodostói vámpénztárból adatik meg, a tábornokok, bejzádek, kapitányok és egyebeknek 2240 ákcse napi tartásdíja megadását pedig a császári kincstárból rendeltem el.

Ezért Te, aki a náib vagy, ezen legfelsőbb rendeletem megérkezésekor az elküldött és pecsételt, aláírt rendelet értelmében ezentúl a császári kincstárból fizetendő ellátási díjnak minden hónapban való átvételére általuk valakit kirendeltess s miután így a jegyzékben megírt tábornokok, bejzádek, kapitányok és másoknak ellátása megvan, magas Portám janicsár odsákjai részéről ott levő csaus és tizenegy neferjének[1] száz ákcse napi tartásdíját a rodostói vámpénztárból adasd meg és Te, aki a fennemlített felügyelő vagy, magas Portám janicsár odsákja csausának és tizenegy neferjének, amíg ott szolgálnak, napi száz ákcse ellátásukat a gondozásodra bizott vámpénztárból fizesd meg és számadásodba való beszámítás végett az átvételt bizonyító pecsétes nyugtát végy hónapról hónapra és ellátásuk ügyében zavar és nélkülözés okozásától óvakodjál és őrizkedjél.

Ez ügyben a rodostói náibhoz és a rodostói vámfelügyelőhöz intézve e magas rendelet adatott. Kelt az 1147. évi Zilhidse hó 8-án. (1735. április 28.)

(Szeráj levéltára.)

CXII.

[Krucsay és Jávorka tartásdíjának kiutalványozása.]

A khotini parancsnokhoz és defterdárhoz.

A Rodostón elhalt Rákóczi király némely ügyeinek elintézése végett Krucsay[2] és Jávorka[3] nevű két bejzádet

[1] *Nefer* = közkatona.

[2] Krucsay István a Rákóczi-mozgalmak alatt Magyarországon a konfederált státusok titkára volt. Rákóczi utolsó éveiben Rodostón volt s kevéssel a fejedelem halála előtt ment valami hivatalos küldetésben Khotinba.

[3] Kosztolányi Jávorka Ádám ezredes. Rákóczi őt Krucsayval együtt küldötte Khotinba s így a fejedelem halálakor ők nem voltak Rodostón.

annakelőtte Lengyelországba küldötte s mivel ezek jelenleg Khotinban tartózkodnak, a kincstár részéről tehát eltartási díjuk megadása szükséges és elrendeltem, hogy Krucsaynak naponként száz ákcse, Jávorkának pedig naponként kilencven ákcse eltartási díj adassék.

Ameddig tehát az említett két bejzáde ott tartózkodik, azon összegű ellátási díjat a defterdár nekik naponként megadja és Te, aki a defterdár vagy, ahány napig az említett két bejzáde ott tartózkodik, a jelzett napi ellátási díjukat megadd és számadásodba való beszámítás végett tőlük pecsétes nyugtát végy és azokat eme magas parancsommal együtt megőrizzed s az ellátási pénz tekintetében nélkülözést ne szenvedjenek.

A khotini parancsnokhoz Eliász pasához és a khotini defterdárhoz intézve e magas rendeletem adatott. Kelt az 1147. évi Zilhidse 8-án. (1735. április 28.)

(Szeráj levéltára.)

CXIII.

[Lakásrendelés Rákóczi halála után a bujdosók számára.]

A rodostói náibhoz.

A Rodostón nemrég elhalt Rákóczi király kíséretében levő és ma is az említett városban lakó tábornokok, bejzádek és kapitányok ellátási díjának megadása végett már rendelkezés történt s a számukra szükséges lakások kirendelése is nélkülözhetetlen és ahány lakás lesz, azoknak bérösszege miatt szükséges a tulajdonosok neveit is világosan bejelenteni. Ez okból Te, aki a náib vagy, azon feltétel alatt, hogy a házbérek az előbbenit túl ne haladják, az elhalt király által Rodostón saját használatára bírt lakással összefüggésben levő s kísérete és a tábornokok által lakott házak közül a szükséges számú lakást megállapítván, azok bérét, valamint a tulajdonosok neveit Konstantinápoly-

ban bejelentsd s a *királyfi*[1] *megérkezéséig* lakásának őrzése és gondozása ügyét az elhalt király ketkhudájának megparancsold. Kelt az 1147. évi Zilhidse hó 8-án. (1735. ápr. 28.)

(Szeráj levéltára.)

CXIV.

[A Rodostón lakó magyarok házbérének kiutalványozása.]

A rodostói vámfelügyelőhöz.

A Rodostón nemrég elhalt Rákóczi király kíséretében levő s ma is az említett városban lakó tábornokok, bejzádek és kapitányok által lakott házaknak, melyek az elhunyt által lakott konakkal összefüggésben vannak s régóta az ő alattvalói lakták, a névszerinti tulajdonosai és előbbi bérösszegei az imént kibocsátott magas rendeletem értelmében megállapíttattak és megirattak s a defter szerint nyolc ház és egy sütőműhellyel együtt összesen kilenc háznak régebben megállapított napi bérlete százhat ákcse, mely a rodostói vámpénztárból fizettetett ki, miként ez a háztulajdonosok kezébe adott, pecsételt és aláírt defterben megállapítva és világosan megírva van.

Magas fermánomat kibocsátom tehát, hogy az említett vámpénztárba való beszámítással a mondott nyolc háznak és sütőműhelynek napi 106 ákcse bérösszegét minden hónapban az említett vámpénztárból a háztulajdonosoknak teljesen megadd és tőlük pecsételt nyugtát végy s a vámpénztárba való beszámítás végett a maga helyére ezt beiktasd és beírd. Kelt az 1147. évi Zilhidse hó 9-én. (1735. évi április 29-én.)

(Szeráj levéltára.)

[1] Rákóczi József, ki 1736. decemberben érkezett Rodostóba s átvette a bujdosó magyarok vezérletét.

CXV.

[Rákóczi adósságainak kifizetéséről intézkedik e fermán. Ezekről az adósságokról sehol másutt említés nem történik. Valószínű, hogy a fejedelem nem is tudott semmit ezekről a háztartási adósságokról.]

A magas birodalom vendége, az elhalt Rákóczi, aki Rodostón lakott, az említett város lakósaitól élelmiszerekre és egyéb szükséges kiadásokra kétezerötszáz gurust vett kölcsön, melynek megfizetését a hitelezők a kincstártól kívánják.

Mivel a nevezett halott valóban a magas birodalom vendége volt, azért a tartozását tevő 2500 gurus összegű adósság kifizetése végett magas fermán adatott ki, mely fermán értelmében a főszámvevőnél való bejegyzésre és az említett összegnek a kincstár által való megfizetésére a tezkere kiadatott. Kelt az 1148. évi Szafár hó 21-én. (1735. évi július 13-án.)

(Szeráj levéltára.)

CXVI.

[Máriássy tartásdíjának utalványozása a moldvai adópénztárból.]

A moldvai vajdához.

A magyar tábornokok közül Khotin várában tartózkodó Máriássy tábornoknak 240 ákcse napi ellátási díja a többi magyar tábornokéval együtt a császári kincstárból adatott meg eddig. Megparancsoltam most, hogy amíg a nevezett tábornok embereivel Khotinban és a környékén tartózkodik, ellátási díja az 1149. évi Dsemázi-ül-evvel elejétől kezdve a moldvai adópénztárból fizettessék ki, ezért tehát a nevezett tábornoknak 240 ákcse napi ellátási díját a jelzett időtől kezdve a gondviselésedre bizott moldvai adópénztárból fizesd ki és számadásodba való beszámítás végett a nevezettnek kezéből az átvételt bizonyító pecsétes nyugtát végy.

Az előterjesztés értelmében a fermánnak megfelelően a moldvai vajdához intézve e magas rendelet adatott. Kelt az 1149. évi Dsemázi-ül-evvel hó 29-én. (1736. október 4.)

(Szeráj levéltára.)

CXVII.

[Krucsay távozása Lengyelországba és tartásdíjának beszüntetése.]

A khotini parancsnokhoz és defterdárhoz.

A Khotinban tartózkodó Krucsay Lengyelországba[1] költözött, azért Máriássy bejzáde folyamodásában azt kérte, hogy annak száz ákcse napi ellátási díja előléptetésképp neki adassék. A 49. évi Redseb hó 6-án kibocsátott magas fermánommal már elrendeltetett,[2] hogy neki abból húsz ákcsevel emeltessék a napi járandósága, a többi pedig a kincstár hasznára maradjon vissza. Mivel most már elrendeltetett, hogy az említettnek Lengyelországba távozása óta az a kincstár haszna legyen, azért annak kifizetését már be is szüntették, abból tehát ezentúl egyetlen ákcset ki ne adjatok.

A khotini parancsnokhoz és defterdárhoz intézve e magas rendelet adatott. Kelt az 1149. évi Redseb hó 11-én. (1736. november 13.)

(Szeráj levéltára.)

CXVIII.

[Jávorka eltünése és tartásdíjának beszüntetése.]

A khotini parancsnokhoz és defterdárhoz.

Jávorka nevű nemes a krimi khán kiséretéhez ment és a krimi háborúban elveszett, eltünt.[3] Most Ilosfay[4] nevű

[1] Jaroslawba ment, hol utóbb meg is halt.

[2] Ezt a fermánt nem találtam meg.

[3] Jávorka Ádám ezredesről ez a török okmány azt állítja, hogy Krimiába ment s ott a háborúban veszett el. Thaly közleménye szerint Lengyelországban, Jaroslawban halt meg (l. Thaly, Rákóczi emlékek Törökországban. Budapest, 1893. 71. l.).

[4] A török irással Ilosfaynak jegyzett név tulajdonkép Ilosvay s csupán azért irtam az okmány fordításában is Ilosfaynak, hogy az okmányt egész hiven adjam vissza magyarul. Ilosvay János a Rákóczi-mozgalmak után egy ideig Lengyelországban tartózkodott s onnan Franciaországba költözött. Midőn Rákóczi ifjabbik fia, György herceg Bécsből való szökése után 1727-ben atyja látogatására Rodostóba ment, kiséretében volt Ilosvay János is, ki azután ott is maradt hosszabb ideig. Az 1736. évben, mint ez okmány mutatja, ő is Khotinban tartózkodott. Az 1737—39. török háború idején Rákóczi József herceg mellett volt ő is.

bejzáde azért folyamodott, hogy annak a khotini pénztárból utalványozott napi kilencven ákcse tartásdíja neki adassék. Ámde az említett halálakor tartásdíjának beszüntetése és ennek a maga helyén való bejegyzése végett magas fermánom már kibocsáttatott, melynek értelmében azt be is szüntették, azért abból egyetlen ákcse, egyetlen poltura ki ne adassék.

Evégett a khotini parancsnokhoz és defterdárhoz intézve e magas rendelet adatott. Kelt az 1149. évi Redseb hó 11-én. (1736. nov. 13.)

(Szeráj levéltára.)

CXIX.

[Rákóczi József kíséretének elszállásolása Konstantinápolyban.]

Az előbbi magyar király Rákóczi fiának[1] huszonöt tagú kísérete számára, mely férfiak- és asszonyokból áll és Konstantinápolyban marad, Galatában, a hajóiszkábások városnegyedében, az örmény Telh-oglu örököseinek lakása a hozzáértő emberek jelentése szerint napi 100 paráért kibérelhető s ezen bérösszeg megadása végett jelentés tétetvén, a kibérelendő házért napi 100 ákcse bérösszeg kifizetése végett a magas fermán megiratott és beiktatva lett. Kelt az 1150. évi Dsemázi-ül-evvel hó 26-án. (1737. évi szeptember 20.)

(Szeráj levéltára.)

[1] Rákóczi halála után a Porta Rákóczi Józsefet meghívta Rodostóba, hogy atyja helyébe vegye át a bujdosó magyarok vezérletét. A török politika számításból tette ezt, hogy szükség esetén Ausztria ellen ijesztőül használja fel. József herceg 1736. decemberben meg is érkezett Rodostóba, de mivel a béke még ekkor nem bomlott fel a császárral, a szultán nem fogadta őt. Az 1737. év közepén VI. Károly császár a pozsareváci békét megszegve, egész erővel megtámadta a törököket s ekkor a szultán abban a reményben, hogy a Rákóczi-név által Magyarországban és Erdélyben felkelést idézhet elő, a herceget a bujdosók főbbjeivel Konstantinápolyba hozatta s ott ünnepélyesen fogadták. Az ünnepélyes fogadtatás után rendes szerződésre lépett a szultán Rákóczi Józseffel. A herceg kíséretével ez alkalommal 1737. szeptember 20-tól egész 1738. január végéig Konstantinápolyban időzött, azért volt szükség a bérelt lakásra.

CXX.

[Rákóczi József emberei számára útiköltség.]

Musztafa defterdár-helyetteshez.

Rákóczi-oglu királyfinak magas Portámra és szerászkerjeimhez küldött emberei számára útiköltség adása végett a nevezett királyfi mihmándárja[1] előterjesztést tett. Megparancsoltam tehát, hogy Benderbe és Khotinba menő embereinek egyenként húsz gurus, magas udvaromba és a szultáni táborba menő embereinek is egyenként húsz gurus, Vidinbe menő embereinek pedig tizenöt gurus útiköltség adassék, ezért Te, aki a felül megnevezett defterdár-helyettes vagy, eme magas rendeletem megérkezésekor a királyfi által az említett helyekre küldendő embereinek útiköltségeit az előírt módon megadd s az összegeket felírd és azokról deftert készíts.

A királyfi mellé defterdár-helyettesül kirendelt Musztafához — nagyobbodjék a dicsősége! — eme magas rendelet iratott. Kelt az 1150. évi Dsemázi-ül-ákhir hó 3-án. (1737. szeptember 26.)

(Szeráj levéltára.)

CXXI.

[Máriássy tábornok megérkezése a török táborba; tartásdijak rendelése.]

A Khotinban tartózkodó Máriássy magyar tábornoknak 260 ákcse naponkénti tartásdíja a moldvai adópénztárból, báró Zay magyar bejzádenek és Redeni[2] Miklós magyar

[1] *Mihmándár*, a vendég kalauzolásával megbizott udvari hivatalnok; ez felügyelt, hogy a vendéget minden szükséges dologgal ellássák.

[2] Ez a név annyira homályosan van írva a különben is hiányos török irással, hogy az olvasása egészen bizonytalan. Ahogy az apró, elhomályosult betűket néztem, *Redeni* alakban olvasható, lehet azonban e név *Rédei* is. Tudvalevőleg Erdélyben az 1737. háború kitörésekor Rhédey Lászlót letartóztatták, mert az a gyanú volt róla, hogy Máriássy Ádámnak levelet írt Khotinba. Vajjon ez a *Rhédey* vagy valamely más *Redeni* nevű egyén volt-e ez okmányban előforduló név viselője, erre vonatkozólag adatokat nem találtam.

kapu-ketkhudának napi 240 ákcse tartásdíja a sztámbuli pénztárból fizettetik meg a főszámadásba való bejegyzés szerint.

Mivel pedig az említett Máriássy tábornok is a császári táborba hozatott, azért a magas fermán kiadatott, hogy neki a tábori pénztárból 2000 gurus adassék,[1] napi ellátási díja pedig egy gurussal, báró Zay és Redeni Miklós napi ellátási díjaik is fél gurussal felemeltessenek. Ennek megfelelően tehát napi tartásdíjaikhoz azon pótlékok hozzáadása és 2000 gurusról a tezkere kiadatása végett a magas parancs értelmében a tezkere kiadatott. Kelt az 1150. évi Redseb hó 11-én. (1737. november 3.)

(Szeráj levéltára.)

CXXII.

[Rákóczi József kíséretének tartásdíjairól való rendelkezés. Mint ez okmányból látható, Mikes Kelemen tartásdíját utólag emelte fel a szultán 300 ákcsére.]

Az egykori magyar királynak, Rákóczinak fia, a királyfi kíséretében a ruszcsuki járásban levő Csernovi[2] faluba induló öt magyar tábornok és bejzáde ellátási díjáról való defter.

Pápai János tábornok és *Mikes* bejzáde[3] ellátási díjának hozzácsatolásával együtt a napi ellátás összege 1200 ákcse s az 1150. évi Sevvál hó elejétől az 1151. évi Khizir napjáig[4] a naponkénti tíz gurusból száz napi összeg kiszá-

[1] A 2000 gurus tetemes összeget magyar csapatok fogadására kapta kézhez Máriássy, ki állítólag 6000 főnyi magyar sereget toborzott össze.

[2] Csernovi = Csernavoda.

[3] Ebben az okmányban fordul elő legelőször a hű Mikes neve, melyet törökül így találtam: ميكش. Az okmány őt is *bejzáde*, bégfi, vagyis *nemes úr* névvel jelöli. Mikes Kelemen személyéről, a *Törökországi levelek* híres írójáról, fölöslegesnek tartom itt hosszabb ismertetést írni. Az emigráció egyénei közül, Rákóczi és Bercsényi nevén kívül, alig van ismertebb név Magyarországon, mint Mikes Kelemené.

[4] 1738. január 20-tól ugyanazon évi április második felében Khizr-eliász napjáig. Khizir, másképp Khidreliász, Khidrellesz, Khizreliász a muszulmánoknál megfelel a keresztények Szent György napjának.

míttatván, ezer gurusra megy, mely összeg a királyfi mellé rendelt defterdár-helyettes Musztafa bég által a királyfi kíséretében menő tábornokoknak és bejzádeknek az 1150. évi Sevvál hó elejétől hónapról-hónapra megadassék. Az erre vonatkozó magas fermán kibocsáttatván, bejegyeztetett és másolata kiadatott. Kelt az 1150. évi Ramazán hó 20-án. (1738. január 9.)

Pápai János tábornok 300 ákcse — Mikes bejzáde 180 ákcse — Dasti tábornok[1] 360 ákcse

újabban kért 120

300

Ilosfai tábornok 240 ákcse — Pázmán bejzáde[2] 120 ákcse

(Szeráj levéltára.)

CXXIII.

[Rákóczi József tartásdíja.]

Az egykori magyar királynak, Rákóczinak fia, ki jelenleg vendégkép Konstantinápolyban tartózkodik s a ruszcsuki járásban levő Csernovi faluban való lakás végett arra a vidékre fog küldetni, azt kérte, hogy a mostani hatvankét és fél gurus tartásdíjához még tizenkét és fél gurus csatoltassék, ennélfogva a $12^1/_2$ gurus is hozzáadatott és az 1150.

[1] Dasti tábornok, kit Mikes „*Dászti, ez olasz*“ névvel említ (1738. okt. 14. levelében), Rákóczi József kíséretében jött Törökországba abban a nagyon kevert társaságban, mely Rákóczi Józsefet körülvette. Rákóczi József halála után eltünik szem elől.

[2] A török okmányban Pázmán, Mikesnél Pázmány alakban találjuk e nevet. Valódi neve Pázmándy Péter, ki 1742-ben Rodostón halt meg. Pázmándy Péter ezredes fiatal korában Rákóczi udvarában szolgált mint nemes apród. Az 1711. évben ő is követte a fejedelmet a számkivetésbe és Franciaországban a francia huszárezredek egyikében tiszti rangot kapott. Ugyanekkor a református vallásból a katholikus vallásra tért át. Rákóczi Józseffel 1736-ban ő is Törökországba jött. A herceg kíséretében részt vett az 1738. évi hadjáratban, azután pedig Rodostóba vonult ő is vissza a többi bujdosókkal.

évi Sevvál hó elejétől az 1151. év végéig[1] 75 gurust számítván, ebből száz napra esedékes összeg kiszámíttatott s ez összesen 7500 gurusra megy.

Az említett 75 gurus tartásdíjnak a nevezett királyfi részére hónapról hónapra a defterdár-helyettessé kinevezett Musztafa részéről történő kiszolgáltatása és a főszámadásba való bejegyzése végett magas fermán bocsáttatott ki, melynek értelmében ez bejegyeztetett és másolata kiadatott. Kelt az 1150. évi Ramazán hó 20-án. (1738. január 9.)

(Szeráj levéltára.)

CXXIV.

[Rákóczi József és kísérete számára kiutalt összegek miként való kifizetéséről részletes intézkedés.]

Az egykori magyar királynak, Rákóczinak fia, kegyelmes, magas birodalmam oltalma alá menekülve, jelenleg boldogságos udvaromnál vendégképp tartózkodik s világot átfogó császári rendeletemet adtam ki, hogy a ruszcsuki járásba tartozó Csernovi faluba menjen s ott tartózkodjék s ellátásáról a magas birodalom hírnevéhez méltó módon gondoskodás történjék.

A királyfinak tehát császári ajándékul húszezer gurus adassék s a királyfi kíséretében levő Pápai János tábornok, Dasti tábornok, Ilosfai tábornok, Pázmán és Mikes nevű két bejzáde Khizir napjáig megállapított ellátási díjai s az idő és helyzet követelményei szerint azon a vidéken felmerülő másféle kiadások a defterdár-helyettesül kirendelt Musztafa által fizettessenek ki s evégett ötvenezer gurus rendeltetett. A bejegyzés szerint így az összeg hetvenegyezer kétszázötven gurusra megy.

Az ellátás és egyéb szükségesekre rendelt ötvenezer gurusból harmincezer gurus a belső császári pénztárból vétessék és a külső pénztárnak adassék át, a hiányzó

[1] Az 1151. év vége a keresztény időszámítás szerint 1738. április 20-án volt.

huszonegyezer kétszázötven gurus pedig a külső császári kincstárban készletben levő pénzből adassék meg. A kibocsátott legfelsőbb császári fermán értelmében tehát a szükségelt 71,250 gurusból 30,000 gurus a belső császári pénztárból hozassék ki a külső pénztár számára s a 30,000 guruson kívül szükséges 40,250 gurus pedig a külső császári kincstárban készletben levő összegből adassék meg s a nevezett királyfi számára rendelt császári ajándék és a fennebb megírt nevű tábornokok és bejzádek ellátási díjai és más fontos költségek kifizetése végett a nevezett defterdár-helyettesnek az átadassék.

Ezen rendelet a főszámadási könyvbe bejegyeztetvén, az említett defterdár-helyettes számára a magas rendeletnek és a belső kincstárból kihozandó 30,000 gurus felhasználása végett a tezkerenek és másolatoknak megírására nézve a magas fermán kiadatott s ennek értelmében a tezkere, a másolatok és magas rendelelek kiállíttattak. Kelt az 1150. évi Ramazán 20-án. (1738. január 8.)

(Szeráj levéltára.)

CXXV.

[Rákóczi József kíséretéből Gombos nevű nemes ember khotini küldetése és tartásdíja.]

A khotini defterdárhoz.

A magyar bejzádek közül Gombos nevű[1] bejzáde ez alkalommal Khotinba küldetett s mivel nélkülözést szenved, azért az 1150. évi Sevvál hó elejétől kezdve napi 120 ákcse ellátási díj rendeltetett számára s megparancsoltam, hogy ezen ellátási díj, ameddig ott tartózkodik, általad fizettessék ki.

Ezért Te, aki a fennemlített defterdár vagy, eme kegyelmes, magas rendeletem megérkezésekor a jelzett időtől

[1] A Gombos bárói család szerepléséről lásd a CIX. okmányhoz irt 1. jegyzetet. E család tagjainak egyike lehetett az itt említett Gombos bejzáde.

kezdve, ameddig a bejzáde ott tartózkodik, a kirendelt napi 120 ákcse ellátási díjat megadd s ahány napig azt megadod, annak átadásáról tőle pecsétes nyugtát végy és számadásodba való beszámítás végett eme legfelsőbb rendeletemmel együtt megőrizzed s a kirendelt tartásdíj ügyében nélkülözést szenvedni ne engedd. Kelt az 1150. évi Ramazán hó 22-én. (1738. január 12.)

(Szeráj levéltára.)

CXXVI.

[Rákóczi József és kíséretének úti szükségleteiről intézkedés.]

Rendelet Kücsük-Csekmedsetől a ruszcsuki járásba tartozó Csernovi faluig a járások kádijaihoz, ketkhudákhoz, janicsár szerdárokhoz, tartományi alkormányzókhoz.

Az egykori magyar királynak, Rákóczinak fia magas birodalmam oltalma alá menekülve, vendégkép Konstantinápolyban tartózkodott, ezentúl pedig a ruszcsuki járásba tartozó Csernovi faluban fog lakni s kísérete, valamint a többi magyarok utazás közben amiféle élelmiszereket venni kívánnak és ami másra szükségük van, azok árát készpénzben megadják, azért ti, akik a kádik és más fennebb nevezettek vagytok, megparancsolom, hogy azokat járásaitokban előkészítsétek és megvásárolni engedjétek.

Eme legfelsőbb rendeletem megérkezésekor tehát a királyfi és kísérete, valamint a többi magyarok által útközben megvásárolni kívánt élelmiszereket és bármi mást, amire szükségük lesz, mivel azok árát készpénzben megadják, előkészítsétek és megvásárolni engedjétek, a parancsolatommal ellenkező cselekedettől és viselkedéstől pedig nagyon óvakodjatok és tartózkodjatok. Kelt az 1150. évi Ramazán 22-én. (1738. január 12.)

(Szeráj levéltára.)

CXXVII.

[Ugyanazon tárgyban, mint az előző okmány.]

Rendelet Kücsük-Csekmedsetől a ruszcsuki járásba tartozó Csernovi faluig a járások kádijaihoz, ketkhudákhoz, janicsár szerdárokhoz, tartományi alkormányzókhoz.

Az egykori magyar királynak, Rákóczinak fia magas birodalmam oltalma alá menekülve, vendégkép Konstantinápolyban tartózkodott, most pedig elrendeltem, hogy a ruszcsuki járásba tartozó Csernovi faluban lakjék, azért útközben a meghatározott helyeken hintóiba és kocsijaiba befogásra alkalmas lovak szükségesek s megparancsolom, hogy ti, akik a fennemlítettek vagytok, azokat járásaitokban előkészítsétek és kijeleljétek.

Eme legfelsőbb rendeletem megérkezésekor tehát az előadott módon, az útba eső meghatározott helyeken a nevezett királyfi kocsijaiba és hintóiba a befogásra alkalmas lovakat járásaitokból előkészítsétek és kirendeljétek, a hanyagságtól és gondatlanságtól pedig nagyon óvakodjatok. Kelt az 1150. évi Ramazán 22-én. (1738. január 12.)

CXXVIII.

[Ez okmány is Rákóczi József utazása ügyéről rendelkezik.]

Kücsük-Csekmedsetől Csernovi faluig a járások kádijaihoz, ...[1] biztoshoz, a janicsárok szerdárjához, a tartományi alkormányzókhoz és ügyvezetőkhöz.

Az egykori magyar királynak, Rákóczinak fia magas birodalmam oltalma alá menekülve, vendégkép Konstantinápolyban tartózkodott, most pedig elrendeltem, hogy a ruszcsuki járásba tartozó Csernovi faluban lakjék, azért utazás közben azon állomáshelyeken, ahol megszállani fog, mind neki, mind pedig kíséretének elegendő számú lakásokat kell előkészíteni.

[1] A név hiányzik.

Eme legfelsőbb rendeletem megérkezésekor tehát minden halogatás és késedelem nélkül császári Divánom csausai közül kirendelt biztosommal együtt a nevezett királyfi útjába eső azon állomáshelyeken, ahol megszáll, úgy maga, mint kísérete számára elegendő és megfelelő lakásokat készítsetek elő, a gondatlanságtól és hanyagságtól pedig óvakodjatok. S Te, aki az említett biztosom vagy, a nevezett királyfi számára utazás közben azon állomáshelyeken, ahol megszáll, elegendő lakások előkészítéséről gondoskodjál. Evégből magas fermánom kibocsáttatván, Kücsük-Csekmedsétől a ruszcsuki járásban fekvő Csernovi faluig menve az útba eső járások kádijaihoz és császári Divánom csausai közül kirendelt ..... biztosomhoz — nagyobbodjék a dicsősége! — és a janicsárok szerdárjához s a tartományi alkormányzókhoz és ügyvezetőkhöz intézve e magas rendeletem adatott. Kelt az 1150. évi Ramazán hó 22-én. (1738. évi január 12.)

(Szeráj levéltára.)

CXXIX.

[A Portán azt hitték Mikes szerint, hogy Rákóczi József jövetelének hírére „egész Magyarország és Erdély lóra ül". Ezekről a remélt kurucokról gondoskodik e fermánban a szultán.]

A khotini pasához és a khotini defterdárhoz.

Az egykori magyar királynak, Rákóczinak fiához, aki magas birodalmam oltalma alá menekülve előbb Konstantinápolyban lakott, most pedig parancsom szerint a ruszcsuki kerületbe tartozó Csernovi faluban fog tartózkodni, meghódolás szándékával Lengyelország felől és más irányból Khotinba érkező magyarokat[1] Te, aki a fennemlített vezir vagy, Khotinban tartóztasd fel és késleltesd s a nevezett királyfinak tudósítást küldj róluk s amely helyre jövetelüket kívánja, oda küldjed őket, de parancsolom, hogy amíg Khotinban tartózkodnak, addig a khotini defterdár által a

[1] Ezekről a magyarokról Mikes nem a leghízelgőbben nyilatkozik.

lovasoknak kenyeret, húst és árpát, a gyalogosoknak pedig kenyeret és húst adass ellátásul.

Tehát eme dicsőséges, magas rendeletem megérkezésekor a királyfinak való meghódolás szándékával Lengyelország felől és más irányból Khotinba érkező magyarokat Khotinban feltartóztatva és késleltetve, róluk azonnal tudósítást küldj s bármely helyre kívánja azok jövetelét, arra a helyre küldjed őket; Khotinban való tartózkodásuk alatt pedig a khotini defterdár által a lovasoknak kenyeret, húst és árpát, a gyalogosoknak kenyeret és húst adass. Te pedig, aki a defterdár vagy, a Khotinba érkező ilyféle lovas és gyalogos magyaroknak Khotinban tartózkodásuk alatt az előadott módon ellátásukat megadd, s a kiszolgáltatott mértéket és mennyiséget, továbbá az emberek neveit feljegyeztesd és szabályszerű deftert készíttess róluk s a számadásodban való elszámolás végett e tezkeret megőrizd, a hanyagságtól és gondatlanságtól pedig óvakodjál.

A khotini parancsnok Eliász pasa vezirhez és a khotini defterdárhoz intézve e magas rendelet adatott. Kelt az 1150. évi Ramazán hó 22-én. (1738. január 12.)

(Szeráj levéltára.)

CXXX.

[Rákóczi József podgyászának szállításánál felmerült zavar.]

Rákóczi királyfinak hátramaradt ellátási járandóságával és tárgyaival menő két négylovas hintó és huszonkét darab hátas ló és teherhordó ló Böjük-Csekmedséig elment, ott azonban a lovak tulajdonosai lovaikat elvitték és megszöktek, ezért a királyfi előterjesztést tett arra nézve, hogy emberei számára lovaglás végett, továbbá kocsijai és podgyásza elszállítása végett kocsi-lovak, hátas lovak és teherszállító lovak adassanak neki azon feltétel alatt, hogy a szükséges költségek az ő illetékéből számíttassanak le. Az előterjesztés értelmében e magas rendelet kiadatott. Kelt az 1150. évi Sevvál hó 14-én. (1738. február 2.)

(Szeráj levéltára.)

CXXXI.

[Rákóczi Józsefnek Konstantinápolyban maradt kísérete számára tartásdíj kiutalványozása.]

Az egykori magyar király Rákóczi fiának ketkhudája, kháznedárja[1] s a kíséretéhez tartozó többi egyéneknek, bejzádeknek Ibráhim müteferrika, jelenleg az ágyúszekerészek titkára összeállítása szerint, a sztámbuli vámpénztárból való felvétel feltétele mellett ennekelőtte napi 1200 ákcse ellátási díj adatott, a királyfinak Ruszcsuk környékére utazása folytán azonban az említett ellátási díj kiszolgáltatása beszüntettetett. Emiatt pecsétes folyamodványt küldött és kérte, hogy a Galatában és Rodostón maradt huszonöt tagú kísérete számára, mely férfiak- és asszonyokból áll, a sztámbuli vámpénztárból továbbra is elegendő mennyiségű ellátási díj utalványoztassék és engedélyeztessék.

Az említett 1200 ákcse ellátási díjból 600 ákcse beszüntetve lesz, 600 ákcse pedig szétosztatván, a Galatában és Rodostóban maradt kíséretnek ellátási díjul rendeltetik s a kibocsátott magas fermán értelmében a sztámbuli vámpénztárból való felvétel feltételével a maga helyén bejegyeztetett.

Az előbbi 1200 ákcse napi tartásdíjból tehát 600 ákcse szétosztatván, havonként a sztámbuli vámpénztárból való kifizetése végett a másolata kiadatott. Kelt az 1150. évi Zilkáde hó 15-én. (1738. március 4.)

Redeni Miklós ellátási díja:	240
Mikes bejzáde pénztárnok ellátási díja:	180
Molitar bejzáde[2] ellátási díja:	180
Varliali kapitány[3] ellátási díja:	120
A szilahdárok s kapitányok ellátási díja:	480
	1200 ákcse

(Szeráj levéltára.)

[1] *Kháznedár*, kincstárnok, pénztárnok.

[2] Molitard Lajos, Rákóczi nemes testőrségének kapitánya volt. Maga Rákóczi irja róla: „Francia nemes, akit én neveltem". Ő vitte meg annak idején a fejedelem halálhírét a nagyvezirhez.

[3] Törökül irva: وارلالی. Teljesen elferdített név, melyről nehéz még gyanítani is, hogy kit akar jelenteni.

CXXXII.

Rákóczi József udvartartása számára a szükséges kellékek beszerzéséről rendelkezés Vidinben.]

Huszein pasa vidini parancsnokhoz, a vidini kádihoz és a defterdár-helyetteshez.

Rákóczi királyfi kérte, hogy kísérete számára a vidini magtárból bizonyos mennyiségű árpa és liszt adassék, továbbá Vidinből és környékéről elegendő fa, szalma és széna vásároltassék.

Megparancsoltam tehát, hogy a nevezett mellé rendelt defterdár-helyettes Musztafa — nagyobbodjék a dicsősége! — folyóáron, készpénzfizetés feltétele mellett, Vidinben és a környező járásokban fát, szalmát és szénát vásároljon. Te, aki a fennebb nevezett mir-mirán[1] vagy, eme legfelsőbb rendeletem megérkezésekor a vidini magtár készletéből elegendő árpát és lisztet vétess ki és azt szabályszerű módon felméresd, árát pedig folyóárban az előbb említett defterdár-helyettes által megfizettesd, hasonlókép amennyi fát, szalmát és szénát kívánnak, Vidinből és a környező járások lakósaitól beszereztesd és általuk elszállíttasd, azonban a szállítás költségeit is folyóárban az említett defterdár-helyettes által megfizettesd a tulajdonosoknak és vigyázz arra, hogy senkinek egyetlen ákcsejét, egyetlen polturáját vissza ne tartsák.

Te pedig, aki defterdár vagy, a vidini magtárban készletben levő kincstári eleségből elegendő lisztet és árpát hozass ki és szabályszerűen felméretvén, a királyfinak átadd s mennyiségét és árát szabályszerűen feljegyezd és császári kincstáram defterjeibe való beiktatás végett császári táboromba küldjed. Kelt az 1151. évi Dsemázi-ül-evvel 13-án. (1738. augusztus 28.)

(Szeráj levéltára.)

[1] Mir-mirán, szó szerint főnökök főnöke, így nevezik némelykor a váli pasákat, vagyis tartományi kormányzókat.

CXXXIII.

[Rákóczi József háztartási szükségletei beszerzéséről Csernavodában.]

A ruszcsuki kádihoz és vajdához, a vilájet alkormányzójához és az ügyeket intéző férfiakhoz.

Magas birodalmam oltalma alá menekülve, vendégkép előbb Konstantinápolyban tartózkodó, jelenleg pedig Vidinből a ruszcsuki járásban levő Csernavoda faluba költözködő és majd ott telelő királyfi, az egykori magyar királynak, Rákóczinak fia és a kíséretében levő alattvalói és egyéb magyarok számára, amíg ott tartózkodnak, a járásokból vásárlandó élelmiszerekre nézve, bármik legyenek azok, elrendeltem, hogy a kíséretében levő defterdár-helyettes, a hasonló rangúak példányképe, Musztafa — legyen tartós a dicsősége! — által azok árát megfizetve megvásároltassanak és beszereztessenek, ennélfogva ti, akik a fennemlítettek vagytok, eme dicsőséges magas rendeletem megérkezésekor a királyfi és vele levő kísérete, valamint a többi magyarok számára a járásotokból megvásárolandó élelmiszereket, bármik legyenek azok, azon feltétel alatt, hogy a nevezett defterdár által azok ára megadatik, késedelem nélkül előkészítsétek és megvásároltassátok, az ellenkező eljárástól és cselekedettől pedig óvakodjatok. Kelt az 1151. évi Dsemázi-ül-ákhir hó 3-án. (1738. szeptember 18.)

CXXXIV.

[Rákóczi József és kísérete téli szállásáról rendelkezés Csernavodában.]

A ruszcsuki kádihoz, a magas Porta kapudsi-basijához, Musztafa defterdár-helyetteshez, a vilájet alkormányzójához és ügyvezetőihez.

(Szóról szóra az előbbi okmány bevezetése van itt is, azután pedig így folytatja:) Rákóczinak fia és a kíséretében levő alattvalói és a többi magyarok által a mult esztendőben lakott házakra nézve megparancsoltam, hogy azok téli szállásul rendeztessenek be számukra, azért ti, akik a fenn-

említettek vagytok, eme dicsőséges magas rendeletem megérkezésekor a nevezett királyfi s vele levő kísérete és a magyarok által a mult esztendőben lakott házakat téli szállásokul rendezzétek be.

A ruszcsuki kádihoz és vajdához, magas Portám kapudsi-basijai közül . . . . . — legyen tartós a dicsősége! — és Musztafa defterdár-helyetteshez — nagyobbodjék a dicsősége! — a vilájet alkormányzójához és ügyvezetőihez intézve e magas rendelet adatott. Kelt az 1151. évi Dsemázi-ülákhir hó 3. (1738. szeptember 18.)

(Szeráj levéltára.)

CXXXV.

[Rákóczi József halála után a vagyonára nézve Mikes ezt írja 1738. dec. 15-én: „Egynéhány nappal a Porta parancsolatjából a török tisztek ide gyűlvén, mindent felírának, kezekhez vevék és elpecsételék". Erre vonatkozik ez a szultáni rendelet.]

Rákóczi királyfi utolsó órája elérkezvén, e világot elhagyta,[1] azért megparancsolom, hogy nála levő vagyona, tárgyai, állatai törvényes módon defterbe foglaltassanak és megőriztessenek.

E magas rendeletem megérkezésekor tehát az elhunytnak halálakor amiféle vagyona, tárgya, állata csak volt, hogy abból semmi el ne vesszen, el ne rejtessék, el ne titkoltassék, valamennyit törvényes módon, név szerint, érték szerint összeírjátok, defterbe foglaljátok, biztos helyre tegyétek és megőrizzétek s a pecsételt, aláírt deftert magas Portámra küldjétek s az ügyet bejentsétek.

Magas Portám kapudsi-basijai közül Rákóczi királyfi mihmandárjához, Hadsi Mehemedhez — legyen tartós a dicsősége! — a defterdár-helyetteshez, Musztafához — növekedjék a dicsősége! — és a ruszcsuki kádihoz intézve eme magas rendelet adatott. Kelt az 1151. évi Sában hó 8-án. (1738. november 21.)

(Szeráj levéltára.)

[1] Rákóczi József meghalt Csernavodában 1738. nov. 10.

CXXXVI.

[Rákóczi József halála után a szultán rendelkezése a magyar katonák és Rákóczi kíséretének eltartásáról.]

Musztafa defterdár-helyetteshez.

Rákóczi királyfi utolsó órája elérkezvén, e világot elhagyta, megparancsolom azonban, hogy a mellette levő magyar katonáknak és egyéb kíséretének és összes hozzátartozóinak minden különbség nélkül a zsoldjuk és ellátásuk, miként a királyfi életében megadatott, ezentúl is megadassék, azért tehát eme legfelsőbb rendeletem megérkezésekor a mai nap együtt levő magyar katonáknak s a királyfi egyéb kíséretének és környezetének minden különbség nélkül a zsoldjuk és ellátásuk miként a királyfi életében megadatott, ezentúl is megadassék.

Erre vonatkozó magas fermánom kibocsáttatván, Rákóczi királyfi mellett levő defterdár-helyetteshez, Musztafához — nagyobbodjék a dicsősége! — eme legfelsőbb rendeletem adatott. Kelt az 1151. évi Sában hó 8-án. (1738. november 21.)

(Szeráj levéltára.)

CXXXVII.

[Csáky gróf kineveztetése a magyarok básbugjává s Rákóczi József hagyatékáról való rendelkezés.]

A keresztény népek nagyjai és kicsinyei közül, akik örökkétartó magas birodalmamba menekültek, ha jól őrzött birodalmamban elhaltak, több-kevesebb hagyatékukra magas birodalmam nemcsak kezét rá nem tette, hanem szokásuk és szertartásaik szerint készült végrendeleteik végrehajtását sem akadályozta meg.

A ruszcsuki járásba tartozó Csernovi faluban lakó s ennekelőtte elhalt Rákóczi királyfi is életében véleménye és helyzete szerint némely végrendelkezéseket tett s . . . . . [1] egészen más nemzetségbeliek közül némelyiknek végrendelkezett, némelyiket meg végrendelete végrehajtásával bízta

[1] Itt egy szó olvashatatlan.

meg, holott a tábornokoknak, vitézeknek és másoknak temérdek sokkal adós maradt és illetéktelenül végrendelkezett.

Nehogy tehát valamiféle hagyatékát más lefoglalja, evégett a messiási nép nagyjainak példányképe, a keresztény nép előkelőinek oszlopa, gróf Csáky Mihály, — legyen neki jó vége! — aki az elhalt helyébe a magyarok básbugjává[1] kineveztetett, magas Portámra küldött levelében azt kérte, hogy mind a hagyaték átvétele, mind a végrendelet végrehajtása, mind az adósságok kifizetése azon feltétel alatt, hogy a hitelezők panaszának meghallgatásával magas birodalmamnál nem alkalmatlankodnak, ő reá bizassék.

Hogy tehát az elhaltnak a defter szerint való összes tárgyai a nevezett tábornok közbejöttével biztos helyre tétessenek és megőriztessenek s az említett tárgyakat senki meg ne károsítsa s azokba bele ne avatkozzék, erre vonatkozólag a császári Diván részéről a magas rendelet megírása végett a tényleges fődefterdár, a nagyok és főemberek dicséretese ..... legyen tartós a méltósága! — jelentést tett s hogy jelentésének megfelelően cselekedjenek, evégett magas Portám kapudsi-basijai közül való mihmándár Mehemedhez — legyen tartós a dicsősége! — s az elhalt Rákóczi királyfi helyébe a magyarok fölé básbuggá rendelt tábornokhoz, a ruszcsuki kádihoz, a nagyvezér agái közül Abdullához — nagyobbodjék a dicsősége! — intézett magas rendeletem megírását tudató jegyzékek megérkezvén, parancsolatom szerint beiktatva lettek. Kelt az 1151. évi Sevvál hó elején. (1739. január 12.)

(Szeráj levéltára.)

CXXXVIII.

[Szultáni rendelet, hogy Rákóczi József vagyonát Csáky grófnak adják át gondozás végett.]

Ali pasa ruszcsuki parancsnokhoz, Hádsi Mehemed derterdárhelyetteshez, a ruszcsuki kádihoz és Huszein biztoshoz.

A keresztény népek nagyjai és kicsinyei közül, akik régtől fogva jól őrzött sáhi birodalmamba menekültek,

[1] *Básbug*, helyes kiejtése básbog = főnök.

némelyik az iszlám országban halt el s ezeknek hátrahagyott több-kevesebb vagyonát és tárgyait magas birodalmam részére lefoglalni, sőt még akinek nemzetbeliei nincsenek is, hanem teljesen egyedül áll és idegen, még annak a vagyonát is kézbe venni, magas birodalmam régi szokásaival teljesen ellenkezik.

A Ruszcsuk közelében fekvő Csernovi faluban, téli szállásán mostanában elhalt Rákóczi József herceg elhalálazásakor tárgyainak átvétele-, megőrzése- és gondozására alkalmas és megbízható embere nem volt mellette, hogy tehát a hagyaték el ne vesszen, evégett az odaküldött legfelsőbb rendeletem értelmében ti, akik a fennemlítettek vagytok, miként magas Portámra bejelentetett, tárgyait egyenként összeírtátok és defterbe vettétek és a nevezett faluban az elhunytnak téli szállásán ..... nevű rájának házában lepecsételve megőriztétek.

A már régebben magas birodalmam oltalma alá menekült magyar tábornokok közül való s jelenleg Csernoviban időző gróf Csáky Mihály nevű tábornok valamennyi között legmegbízhatóbb és legtapasztaltabb lévén, magas fermánommal a magyarok gyülekezete fölé básbuggá rendeltetett és kineveztetett s ennek folytán a magyarokat illető ügyek elintézése, a rendetlenkedők megfékezése és fenyítése a nevezett tábornokra bizatott s megparancsoltam azt is, hogy az elhunytnak hagyatékát a defter szerint ő átvegye s a tábornokoknak, vitézeknek járó és egyéb helyen levő tartozásait a megállapodás és végrendelet szerint az illetőknek kifizesse s a tárgyakat és vagyont, hogy el ne pusztuljanak és vesszenek, a szükség szerint biztos helyen megőrizze.

Eme legfelsőbb rendeletem megérkezésekor tehát az elhunytnak összeírt és defterbe foglalt vagyonát az előadott módon a nevezett tábornoknak átadjátok, ő vele pedig jól megértessétek, hogy az elhunytnak tábornokait, vitézeit illető és más helyen levő tartozásait a határozat és végrendelet szerint az illetékeseknek kifizesse s a szükségnek megfelelően a tárgyakat és vagyont, hogy el ne pusztuljanak és el ne vesszenek, biztos helyen megőrizze és senkivel igazságtalanság ne történjék, az említett tárgyak közül a leg-

csekélyebb el ne vesszen és a hitelezők közül császár udvaromhoz senki panasszal ne forduljon. Mindent ennek megfelelően elintézzetek és ha az elhunytnak a defterbe foglaltakon kívül más helyen valami vagyona van, a nevezett tábornoknak azokat is átadassátok.

Ali pasa ruszcsuki parancsnokhoz — legyen tartós a szerencséje! — Hadsi Mehemedhez, magas Portám kapudsibasijai közül a magyarok mellé kirendelt defterdár-helyettes-hez — legyen tartós a dicsősége! — a ruszcsuki kádihoz és a nagyvezir agái közül a biztosul kirendelt Huszeinhez — növekedjék a méltóságuk! — intézve e magas rendelet adatott. Kelt az 1151. évi Sevvál hó 10-én. (1739. jan. 21.)

(Szeráj levéltára.)

CXXXIX.

[Ez okmány szerint Rákóczi József kíséretében tizenhat francia is volt, kiket a szultán Konstantinápolyba rendelt.]

Csernovi falutól Konstantinápolyig az útba eső járások kádijaihoz, kehájákhoz, janicsár szerdárokhoz és a vilájet alkormányzójához.

Megparancsoltam, hogy a Csernovi faluban tartózkodó magyarok társaságában levő tizenhat francia Konstantinápolyba jöjjön s utazás közben a szükséges napi ellátásuk járásaitok lakósaitól adassanak meg s azok ára adóikba beszámíttassék.

Ezért Ti, akik a fennemlítettek vagytok, eme legfelsőbb rendeletem folytán, midőn a nevezett franciák utazás közben járásaitokba érkeznek, az elküldött defter követelménye szerint járásaitok lakósaitól a szükséges ellátást összerendeljétek azon feltétel alatt, hogy annak ára adójukba lesz beszámítva s az átvételről a hozzájuk biztosként kirendelt . . . . . — nagyobbodjék a dicsősége! — kezéből pecsétes nyugtát vegyetek s attól nagyon óvakodjatok, nehogy eljárástok következtében szükséget és nélkülözést szenvedjenek. Kelt az 1151. évi Sevvál hó 19-én. (1739. január 30.)

(Szeráj levéltára.)

CXL.

[Csáky gróf tartásdíjának megállapítása.]

Rendelet a nagyvezir agái közül a magyarok mellett levő defterdár-helyettes Abdullához — legyen tartós a dicsősége!

A nemrég elhunyt Rákóczi királyfinak napi száz gurus tartásdíjából az elhalt helyébe a magyarok básbugjává rendelt Csáky tábornok csakis huszonöt gurust fog kapni, a többi 75 gurus kifizetése és a nevezett tábornoknak a sztámbuli vámpénztárból járó napi 300 ákcse tartásdíja pedig megszünik. Ennélfogva Te, aki a fennemlített defterdár-helyettes vagy, az elhunytnak halálozási napjától kezdődőleg a nevezett tábornoknak 25 gurust adj és tőle az átvételkor okmányt végy.

Ez ügyre vonatkozólag a legfelsőbb fermán értelmében eme magas rendelet adatott. Kelt az 1151. évi Sevvál hó 25-én. (1739. febr. 5.)

(Szeráj levéltára.)

CXLI.

[Csáky grófot Vidinbe rendeli a szultán.]

A vidini dsebedsi-basihoz.[1]

Jelenleg Ruszcsuk környékén téli szálláson levő Csáky tábornok a kíséretében levő magyarokkal a vidini szerászker, Mehemed pasa vezirem mellé rendeltetett, azért megparancsolom, hogy húsz darab sátor, húsz szegbán sátor, nyolc legjava víztömlő, ásó, üst és más szükséges tárgy adassék neki a vidini hadiszertár készletéből.

Ennélfogva Te, aki a fennemlített vagy, eme magas rendeletem megérkezésekor, a megpecsételt és aláírt defter-másolat értelmében a szükséges számú sátorokat, kis sátorokat, vizes tömlőket, ásót, üstöt és más szükséges kellékeket a nevezett vár hadiszertára készletéből kiadd és a

[1] *Dsebedsi-basi*, a hadiszertár felügyelője.

és a magyar sereg defterdárjának, Musztafának — nagyobbodjék a dicsősége! — átszolgáltasd s az átvételről pecsétes nyugtát végy tőle. Erre vonatkozólag a kibocsátott legfelsőbb terman értelmében a vidini dsebedsi-basihoz intézve eme magas rendelet adatott. Kelt az 1152. évi Mohárrem hó 3-án. (1739. április 12.)

(Szeráj levéltára.)

CXLII.

[Csáky gróf, mint básbug, gondoskodott a magyarok szükségleteiről, mint ez okmány mutatja.]

Musztafa defterdárhoz.

A magyarok közül a lovasok számára húsz para zsold nem elég, azért Csáky tábornok, a magyarok básbugja kérte, hogy árpailleték is adassék nekik, azért Te, a fennnevezett defterdár vagy, eme magas rendeletem megérkezésekor nézz utána s az említetteknek saját lovaik számára naponként egy-egy abrakot is adj. A magyarok defterdárjához, Musztafához intézve — nagyobbodjék a dicsősége! — eme magas rendelet iratott. Kelt az 1152. évi Mohárrem 15-én. (1739. április 24.)

(Szeráj levéltára.)

CXLIII.

[Az előbbi okmányhoz hasonló ügy.]

Musztafa defterdárhoz.

A magyarok básbugja, Csáky tábornok kérte, hogy a defter értelmében a tiszteknek azelőtt megadott élelmezése, havi zsoldja, fegyver- és ruhapénzből álló ajándékai és a közemberek számára ennekelőtte kibocsátott rendelkezés szerint járó napi zsoldja és élelmezése ezután is megadassék, azért Te, aki a fennevezett defterdár vagy, eme dicsőséges, magas rendeletem megérkezésekor a közreműködéseddel átvizsgált és régebben kiadott defter értelmében a

tiszteknek napi ellátását, havi zsoldját, fegyver- és ruhapénz-ajándékait, valamint az előbb kiadott rendelkezés szerint a közemberek napi zsoldját megadd. Ez ügyben a magyar csapatok defterdárjához, Musztafához — nagyobbodjék a dicsősége! — intézve e magas rendelet adatott. Kelt az 1152. évi Mohárrem hó 15-én. (1739. április 24.)

(Szeráj levéltára.)

CXLIV.

[A szultán rendelkezése a Vidinbe menő magyarok úti szükségleteiről.]

Ruszcsuktól Vidinig az útban levő kádikhoz, a nikápolyi muszulmánok vajdájához s a vilájet alkormányzójához.

Jelenleg Ruszcsuk környékén téli szálláson levő Csáky tábornok a kíséretében levő magyarokkal a vidini szerászker, Mehemed pasa vezirem mellé rendeltetett, szükséges tehát, hogy Ruszcsuktól Vidinig menve azon állomáshelyeken, ahol megszállanak, az élelmiszerek megadassanak nekik. Ennélfogva ti, akik a fennemlítettek vagytok, eme dicsőséges, magas rendeletem megérkezésekor, azon feltétellel, hogy a szükséges árak a defterdár által megadatnak, a naponként szükséges élelmiszereket megvásároljátok s elegendő számú és alkalmas lakásokról gondoskodjatok s vigyázzatok, hogy élelmiszerekben szükséget ne szenvedjenek.

Ruszcsuktól Vidinig menve az útban eső kádikhoz, a nikápolyi muszulmánok vajdáihoz, a vilájet alkormányzójához és az ügyek vezetőihez intézve e magas rendelet adatott. Kelt az 1152. évi Mohárrem 15. (1739. április 24.)

(Szeráj levéltára.)

CXLV.

[Az előbbihez hasonló ügyben kiadott rendelet.]

A vidini defterdárhoz és bevásárlóhoz.

Jelenleg Ruszcsukban téli szálláson levő Csáky tábornok a magyarokkal együtt a vidini szerászkerhez, Mehemed pasa veziremhez küldetett, azért szükséges, hogy amíg azon

a környéken tartózkodnak, elegendő mennyiségű kenyér-, hús-, árpa-, széna- és fajárandóságuk megvásároltassék azon feltétel alatt, hogy azok ára a magyar sereg defterdárja, Musztafa által — nagyobbodjék a dicsősége! — megadassék. Ezért ti, akik a fennemlítettek vagytok, eme hatalmas, magas rendeletem megérkezésekor gondoskodjatok, hogy az említett nép számára a kincstári árak megadása mellett elegendő mennyiségű élelmiszer vásároltassék a nevezett defterdár által.

A vidini defterdárhoz és azon környéki bevásárlóhoz intézve e magas rendelet adatott. Kelt az 1152. évi Mohárrem 15-én. (1739. április 24.)

(Szeráj levéltára.)

CXLVI.

[Fizetésrendelés Spatz András számára, ki egykor Rákóczi Ferencnek volt sebésze és első komornyikja.]

Musztafa defterdár-helyetteshez.

A magyarok mellett jelenleg sebészi szolgálatban levő Andria[1] nevű magyar már a mult esztendőtől fogva sebészettel foglalkozik mellettük, azért a magyarok azt kérték, hogy a mellettük sebészi szolgálatban állott Baron nevű franciának egy gurus napi illetéke az említett sebésznek adományoztassék.

Az említett Baron nevű francia az 1151. évi Rebi-ülákhir hónapban Konstantinápolyba távozott s járandósága is megvonatott, azért megparancsolom, hogy az említett Baron nevű franciának napi egy gurus illetéke a nevezett Andria nevű sebésznek adassék az 1152. évi Szafár hó elejétől kezdve, ameddig azon szolgálatban lesz, azon feltétel alatt, hogy mint sebész a betegek és sebesültek szolgálatára álljon.

Eme legfelsőbb rendeletem megérkezésekor tehát az 1152. évi Szafár hó elejétől kezdve, a betegek és sebesültek

[1] Spatz András, ki már a fejedelemnek is sebésze volt Rodostón

szolgálatának feltételével, amíg ezen szolgálatban lesz, az említett Baron nevű franciának beszüntetett napi egy gurus járandóságát a nevezett Andria nevű sebésznek add meg. Kelt az 1152. évi Szafár hó 6-án. (1739. évi május 15.)

(Szeráj levéltára.)

CXLVII.

[Rákóczi József és a magyar katonák lovairól gondoskodás.]

A ruszcsuki bevásárlási felügyelőhöz, Musztafához.

A Csernovi faluban lakott s most már elhalt Rákóczi királyfi lovai számára s a katonáinak tulajdonában levő lovak számára a vidini táborozáskor kibocsátott magas rendeletem értelmében a rád bizott ruszcsuki bevásárlási készletből általad adott árpának számadásodba való beszámítása végett a magyarok jelenlegi főnökétől, gróf Csáky tábornoktól pecsétes nyugtát végy, — így parancsolom.

Magas Portám kapudsi-basijai közül, császári trónom kapudsi-ketkhudájához, a jelenlegi ruszcsuki bevásárlási felügyelőhöz, Musztafához — legyen tartós a dicsősége! — e magas rendelet adatott. Kelt az 1152. évi Szafár hó 6-án. (1739. május 15.)

(Szeráj levéltára.)

CXLVIII.

[Máriássy tábornok halála Khotinban és tartásdíjának átutalása báró Zay részére.]

A moldvai vajdához.

A jól őrzött Khotinban tartózkodó Máriássy tábornok elhalt[1] és most helyébe báró Zay nevű magyar tábornok rendeltetett s ennek folytán megparancsoltam, hogy a neve-

[1] Ebből az okmányból most bizonyossá vált, hogy Máriássy tábornok Khotinban halt el 1739-ben. Thaly „Rákóczi-emlékek Törökországban" című munkájában (70. l.) Máriássy halálának helyéről és idejéről azt írja, hogy ismeretlen s eddig csakugyan ismeretlen volt.

zett elhunytnak akár a sztámbuli vámból, akár a magyarok defterdárjától rendelt összesen 600 ákcse napi ellátási díját Te, aki a fennemlített vajda vagy, a moldvai adópénztárból neki megadd, ezért tehát eme dicsőséges, magas rendeletem megérkezésekor az 1152. évi Rebi-ül-evvel hó elejétől kezdve, amíg a nevezett tábornok Khotinban tartózkodik, a 600 ákcse ellátási díjat a gondviselésedre bizott moldvai adópénztárból hónapról hónapra megadd s minden hónapban az átvételt bizonyító pecsétes nyugtát végy tőle. Kelt az 1152. évi Száfár hó 6-án. (1739. május 15.)

(Szeráj levéltára.)

CXLIX.

[Báró Zay számára lakásrendelés Khotinban.]

A khotini parancsnokhoz.

Báró Zay az elhalt Máriássy tábornok helyébe rendeltetett és Khotinba küldetett, azért az elhunytnak lakását add át neki lakásul. Kelt az 1152. évi Száfár hó 6-án. (1739. évi május 15.)

(Szeráj levéltára.)

CL.

[Báró Zay számára úti szükségletek rendelése Khotinba való utazásra.]

Az oláh vajdához és a moldvai vajdához.

A jól őrzött Khotinban tartózkodó és ott elhalt Máriássy nevű magyar tábornok helyébe ugyanazon nép tábornokai közül báró Zay nevű tábornok rendeltetett s megparancsoltam, hogy a nevezett tábornok számára Ruszcsukból Khotinba menetel végett szükséges egy darab kocsit és hat darab lovagló paripát az oláh határ széléig Te, aki az oláh vajda vagy, a moldvai határhoz érkezése után egész Khotinig pedig Te, aki a moldvai vajda vagy, megadjátok.

Eme legfelsőbb rendeletem megérkezésekor tehát az említett tábornok számára szükséges egy darab kocsit és

hat darab lovagló paripát Ruszcsuktól kezdve az oláh határ széléig Te, aki az oláh vajda vagy, a moldvai határba belépése után pedig egész Khotinig Te, aki a moldvai vajda vagy, megadjátok s egy nappal előbb őt rendeltetése helyére elküldjétek.

Ligor moldvai vajdához és Kosztantin oláh vajdához intézve e magas rendelet adatott. Kelt az 1152. évi Szafár hó 6-án. (1739. május 15.)

(Szeráj levéltára.)

CLI.

[Mikes 1739. június 4-én kelt levelében írja, hogy őt a szultán Moldvába rendelte. Mikes Kelemen ez útjáról szól e fermán.]

Az oláh vajdához.

Elrendeltem, hogy a magyar bejzádek közül jelenleg Ruszcsukban tartózkodó Mikes nevű bejzáde Moldvában lakjék, azért megparancsolom, hogy Ruszcsukból Moldvába menetelekor podgyászának elszállítása végett Te, aki a vajda vagy, egy kocsit és négy paripát adj számára.

Eme legfelsőbb parancsolatom megérkezésekor tehát a nevezett bejzádenak Ruszcsukból Moldvába menetelekor a szükséges egy kocsit és négy paripát megadd és gondod legyen rá, hogy egy nappal előbb azon vidékre küldessék. Konsztantin oláh vajdához intézve eme magas parancsolat adatott. Kelt az 1152. évi Szafár hó 6-án. (1739. május 15.)

(Szeráj levéltára.)

CLII.

[Tursek kapitány, kiről már fennebb szó volt, a pancsovai ütközetben harcolt, ez okból hátralékos tartásdíját megkapta.]

A magyar kapitányok közül való Tursek[1] nevű kapitány a pancsovai ütközetben az iszlám hadsereggel teljes erővel fáradozott, azonban az isztámbuli vámból kirendelt

[1] L. a CVII. sz. okmányt.

napi hetven ákcse tartásdíját az 1150. évi Zilhidse hó eleje óta nem adták meg neki s kegyelmemet kérte, hogy az megadassék.

Az említett időtől fogva mostanáig úgy maradt az ügy s mivel tudva van, hogy attól az időtől kezdve az ellátási díjat a vámpénztárból fel nem vette, azért az 1150. évi Zilhidse elejétől az 1151. évi Zilhidse végéig a számítás szerint az ellátási díj 223 gurus összegre megy, melynek a vámfelügyelő nézzen utána, hogy az a vámpénztárból kifizettessék. Erre nézve az előterjesztés folytán a magas rendelet kiadatott. Kelt az 1152. évi Redseb hó 2-án. (1739. október 4.)

(Szeráj levéltára.)

CLIII.

[Ez okirat bizonyságot tesz róla, hogy a fejedelem némi ingatlanokat szerzett Rodostón, melyeknek későbbi sorsáról még egy okmányt találtam (l. alább), azután nyoma vész, hogy miként kallódtak el.]

A rodostói kádihoz, az ügyek intézőihez és Ali biztoshoz.

Annakelőtte Rodostón lakó, elhunyt Rákóczi királynak és az utóbb elhalt királyfinak amiféle vagyonuk csak volt, az összeiratott és defter készült róla s régebben kibocsátott magas rendeletem értelmében a defternek Konstantinápolyba küldetése végett a fennebb nevezett biztos kirendeltetett s említett elhunytak által bírt lakóház, kert, zöldséges kert törvényes módon összeirattak s értékük is hozzávetőleg meghatároztatott s a defter elküldetett és a jelentés róla megtörtént.

Megparancsolom, hogy az elhalt királyfinak vagyona és tárgyai és az összeírt ingatlanok örökösének[1] adassanak át, ezért Ti, akik a fennemlítettek vagytok, e legfelsőbb rendeletem megérkezésekor az elküldött defternek megfelelően az elhunytnak vagyonát azon feltétel alatt, hogy örököse jelentkezésekor annak átadassék, kellőkép megőrizzétek.

[1] Itt úgy látszik Rákóczi testvérére, György hercegre gondoltak, hogy az örökségért majd jelentkezni fog.

Te pedig, aki a nevezett biztos vagy, mivel semmi ok sincs rá, hogy tovább is ott tartózkodjál, térj vissza Konstantinápolyba.

A rodostói kádihoz, magas Portám gönüllüjei közül Alihoz, — nagyobbodjék a dicsősége! — az alkormányzóhoz és a vilájet ügyei intézőihez e magas rendelet adatott.

Rákóczi királynak Rodostón megőrzendő ingatlanai:[1]

1. A nevezett király által saját pénzén vásárolt felső és alsó lakosztályt magában foglaló *száz* számú lakóház:[2]

1 darab ház
1000 gurus.

2. A nevezett király tulajdonában levő palotával összefüggő terület s az előbbi bosztándsi-basi,[3] Elháds Kháir aga örököseinek kikölcsönzött területére épített négyszögű, romladozó kioszk és kert:

150 gurus.

[1] Thaly Kálmán 1888-ban látogatott el Rodostóra s útjának eredményeként írta meg „*Rákóczi-emlékek Törökországban*“ című szép munkáját. E könyv azonban egy helyen olyan állítást is tartalmaz, — kétségtelen jóhiszeműségből — aminek az okmanyok határozottan ellenmondanak. Jelzett munkájában (55. l.) azt írja, hogy III. Áhmed szultán „1720-ban ide telepítvén Rákóczit, nemcsak egy egész utcát vett meg és ajándékozott neki s híveinek, hanem a Rodostóhoz tartozó vakuf-birtokok egy részét is . . . Ez adományozásról ünnepélyes fermánt állított ki s megküldé azt a hatóságnak. Áhmed szultán ezen fermánja most is megvan a rodostói városházán“. Ez okmányok azonban világosan elmondják, hogy Áhmed szultán csupán bérbe vett Rákóczi és hívei számára huszonnégy házat és Rákóczi lovai számára legelőt, de „*örök joggal*“ *nem ajándékozott semmit*. Elutaztam Rodostóra s kerestem az állítólagos adománylevelet, de annak ott semmi nyoma nincs, miként nincs a sztámbuli levéltárakban sem. Ami ingatlana volt a fejedelemnek, azt mind saját pénzén vette s azokat felsorolja a jelen okmány. Az állítólagos adománylevelet Thaly sem látta soha.

[2] Azt hiszem, ez lehetett az a palota, melyben a fejedelem maga lakott, amely a most meglevő utca egyik sorát egész hosszában magában foglalta. Valószínűnek tartom, hogy a fejedelem a számára bérbe vett házat az 1725. év után megvásárolta s azt a maga kedve szerint átalakíttatta. Ez „a felső és alsó lakosztályt magában foglaló“ ház nagy terjedelmű lehetett, mert a becsértéke is 1000 gurus volt, mi az akkori pénzérték szerint jelentékeny összeg.

[3] Bosztándsi-basi, a szultáni paloták és kertek főgondnoka.

3. Az említett kioszkkal összefüggő gyümölcsös kert, földszintes ház és ismeretes nagyságú szőlő s körülbelül két hold terjedelmű káposztás és patlidsános[1] kertnek nevezett zöldséges kert és közelében a tenger felől épített nyolcszögletű romladozó kioszk:

2 darab
60 gurus.

4. *Tek-tük szükjárá*[2] néven ismeretes helyen levő szántóföld: 1 darab, 10 hold
100 gurus.

Kelt az 1152. évi Sában hó 12-én. (1739. nov. 4.)
(Szeráj levéltára.)

CLIV.

[Rákóczi József után készpénz is maradt ez okmány szerint.]

A magyarok napi tartásdíjának előkészítésénél nehézség merült fel, azért a királyfinak őrizett alatt levő készpénzéből kölcsönkép ötezer gurus vétetett el azon feltétel alatt, hogy mikor majd a magas Portáról pénz érkezik, az helyére tétessék és visszafizettessék s erről a defterdárhelyettes Mehemed aga pecsétes nyugtát adott s a fermán értelmében ez bejegyeztetett és megőriztetett. Kelt az 1152. évi Zilhidse hó 6-án. (1740. március 6.)
(Szeráj levéltára.)

CLV.

[Báró Zay és Mikes Kelemen tartásdíjáról újabb rendelkezés.]

A rodostói kádihoz és vámfelügyelőhöz.

A magyarok közül báró Zay nevű magyarnak napi 600 ákcse és Mikes bejzádenek napi 300 ákcse tartásdíja ennekelőtte a moldvai adópénztárból fizettetett ki, de mivel

[1] Törökországban termelt növény, melyet főzelékül használnak.

[2] *Tek-tük szükjárá*, valami tréfás elnevezés, mert magyarul annyit jelent: hébe-korba becsipett.

hosszú idő óta nem kapták meg azt, azért megparancsolom, hogy báró Zaynak naponként 300 akcse, Mikes bejzádenek napi 240 akcse ellátási díja az 1153. évi Dsemázi-ül-ákhir hó elejétől kezdve a rodostói[1] vámpénztárból fizettessék ki hónapról hónapra, ameddig csak arra érdemesek lesznek s az említett pénztárnál való elszámolás végett az átvételt bizonyító pecsétes nyugtát végy tőlük és azt megőrizd. Kelt az 1153. évi Dsemázi-ül-evvel hó 18-án. (1740. júl. 31.)

(Szeráj levéltára.)

CLI.

[Az 1740. évben Rodostón tartózkodó magyar közemberekről és asszonyokról való kimutatás és azok tartásdíjának megállapítása.]

A rodostói kádihoz és a rodostói vámfelügyelőhöz.

A már régebben elhalt Rákóczi-oglu[2] közvetlen környezete számára naponként 600 akcse ellátási díj rendeltetett, mivel azonban névjegyzékük nem volt elkészítve, azért mikor üresedés fordult elő közöttük, az is ismeretlen maradt s így világos, hogy napi ellátási díjuknál kevesbedés nem állhatott elő.

Hogy tehát üresedés esetén a kincstárnak haszna meglegyen, evégett a Diván-i humájun tolmácsának közvetítésével a kísérethez tartozó férfiak és asszonyok, összesen harmincan, névszerint összeirattak és defterbe foglaltattak és a 600 akcseből rangjuknak megfelelően kaptak napi ellátási díjat. Mivel pedig még tizenegy magyar van napi tartásdíj nélkül, azért ellátásuk tekintetében ezek is sáhi magas kegyelmemre szorulnak. Ezért tehát a mostanában elhalt Pápai János[3] nevű tábornoknak felszabadult 300 akcse napi tartásdijából 60 akcse díjemelésképp a magyarok básbugjának, a 300 akcse napi tartásdíjat élvező gróf Csákynak, a fennmaradt 240 akcse pedig a napidíj nélkül levő tizenegy magyarnak adassék s mivel ezek mindannyian Rodostón laknak, azért e rendelkezés szerint napidíjuk az

[1] Mikes 1740. június 21-én érkezett vissza Rodostóba.

[2] Rákóczi-oglu = Rákóczi-fi.

[3] Meghalt Bukarestben 1740. május hóban.

1153. évi Dsemázi-ül-ákhir hó elejétől[1] kezdve, hónapról hónapra, ameddig csak érdemesek lesznek rá, a rodostói vámpénztárból adassék meg s ha üresedés lesz köztük, az a kincstárra szálljon vissza, ezért magas fermánom kibocsáttatott, hogy névszerinti defterjük a főszámvevőségnél bejegyeztessék és e magas rendeletem másolata kiadassék.

Az említetteknek a defter másolata szerint napi ellátási díjuk hónapról hónapra a rodostói vámpénztárból megadatván, tőlük pecsétes nyugtát vegyetek és a vámpénztárba való beszámítás végett megőrizzétek, mikor pedig üresedés történik, azt a kincstárra háramlás végett magas Portámra bejelentsétek.

Rákóczi-oglu kíséretének tartásdíja és névszerinti defterje az 1153-ik évben:[2]

Magyar kapitányok:

Istvándi feleségével napi 45	Pogán János napi 30	Holló kapitány napi 30
Horváth kapitány napi 30	Káldy kapitány napi 30	(Olvashatatlan név) napi 60

Magyar közvitézek:

Nads István[3] napi 24	Andria Iszváds[4] napi 24	Szécsi János napi 24	Varliafi napi 24
Kőszegi[5] napi 24	Krisztián feleségével napi 24	Molnár feleségével napi 24	Makafi feleségével napi 30
Pap Antal napi 30	Csáki Ádám napi 18	Antal Szekel napi 15	Horváth napi 20
másik Horváth[6] napi 12	Istók napi 12	Miska Rudel napi 12	Ujvári . . . napi 12

[1] 1740. augusztus 23.

[2] E névsorban számos olyan bujdosó neve kerül elő, kikről egyáltalában sehol, még Thaly irataiban sem találunk említést. Első sorban az itt említett kapitányok a fejedelem idejében aligha voltak Rodostón, mert róluk sehol említés nincs, hanem Rákóczi József szolgálatában állottak.

[3] Bizonyára Nagy István volt az igazi neve.

[4] Ez Spatz András sebész lehetett.

[5] Kőszegi János, Rákóczi fejedelem fegyverhordozója, ki nagyon népes családnak lett a törzsatyja Rodostón. Női ágról való leszármazottjai ma is élnek. (L. Thaly, Rákóczi-emlékek Magyarországon. 102—111. l.)

[6] Horváth nevű magyar több is volt Rodostón, mint e névsorban is kettő kerül elő.

Magyar asszonyok:

Eszpacsina[1] napi 15	Szabó Krisztina napi 12	Kocsis Jutka napi 12	Erzsók napi 12

Pápai János után üresedés:

Csáky tábornok napi 300 60 360	Pázmán ezredes napi 60	Kovács Jörgi biró napi 30	Kovács Miska napi 24
Bódi János[2] napi 12	Veloszki napi 15	Senli kapitány napi 20	Miska[3] napi 15
Manolszki napi 18	Sohonafi napi 12	Vasvári Mihály napi 12	Omo napi 22

Kelt az 1153-ik évi Dsemázi-ül-evvel hó 18-án. (1740. augusztus 9.)

(Szeráj levéltára.)

CLVII.

[A belgrádi békekötés után többé nem volt szükség a magyar katonákra, azért Csáky tábornokot Konstantinápolyba hívták, katonáit pedig Vidinbe küldték.]

Rendelet a magyarok mellett levő defterdár-helyettes Musztafához és a vidini dsebedsi-basihoz.

Megparancsoltam, hogy a magyarok egész csapata Vidinbe menjen, básbugjok, gróf Csáky tábornok pedig Vidinből Konstantinápolyba jöjjön, ezért tehát a kincstár részéről annakelőtte adott sátorokra, kis sátorokra és más felszerelésekre többé szükség nincs s elrendeltem, hogy azok a vidini hadiszertárnak átadassanak.

[1] A török írásban pontozás nélkül így találtam: اساحسه, melyet sokfélekép lehet olvasni. ¦Én az Eszpacsina olvasást tartom helyesnek, mert akkor a rodostói anyakönyvekben előforduló Spacz vagy Spax Erzsébet neve elferdítésének tekinthető.

[2] Törökül írva: بودی s ez olvasható Bódi vagy Bődy alakban is.

[3] Ezt a Miska nevű magyart a rodostói halotti anyakönyvben is csak egyszerűen Miska néven jegyezték be 1743. november 9-én történt halálakor.

Eme legfelsőbb rendeletem megérkezésekor tehát a nevezett népnél levő kincstári sátorokat, kis sátorokat és egyéb hadiszereket Vidinbe érkezésed után, szabályszerű deftert készítvén róluk, a vidini *dsebedsi-basinak*[1] valamennyit átadd és az átadásról tőle pecsétes nyugtát végy, azonkívül a nálad levő teherszállító lovakat, tevéket és kocsikat is engedd elvinni. Te pedig, aki a dsebedsi-basi vagy, az átvételt bizonyító pecsétes nyugtatványt kiadván, valamennyit a vidini hadiszertárba helyezd és megőrizd. Kelt az 1153. évi Dsemázi-ül-ákhir 15-én. (1740. szeptember 5.)

(Szeráj levéltára.)

CLVIII.

[A rodostói lakások elrendezése a bujdosó magyarok számára.]

A rodostói náibhoz.

A mostanában Drinápolyban időzött Csáky magyar tábornokkal együtt Zay és Mikes nevű tábornokok magas Portámra jöttek és jelenleg Konstantinápolyban időznek, mivel megparancsoltam, hogy a velük levő magyar tisztek és az elhunyt királyfinak egész környezete Rodostóban az elhunytnak házában lakjanak s parancsom megérkezésekor az említett ház átvizsgálása után a hozzáértő emberek azt jelentették, hogy a magyar tisztek és a királyfinak egész környezete a jelzett házban sehogyan sem lakhatnak meg, hanem a szomszédságból még öt háznak hozzácsatolásával lesz elegendő lakásuk s kegyelmemet kérték arra nézve, hogy azok kibérelésére magas rendeletet adjak.

Te, aki a fennemlített náib vagy, magas Portámra azt jelentetted ez alkalommal, hogy a parancsom értelmében Rodostón lakó magyaroknak ellátási díja a rodostói vámból kiutalványoztatott és kirendeltetett és ez bejegyezve van, de semmiféle rendeletet nem adtam ki arra nézve, hogy akik Rákóczi házában lakni nem hajlandók, azok számára külön ház rendeztessék be. Nem is szükséges, hogy azok

[1] Dsebedsi-basi, a hadiszertár felügyelője.

számára külön ház rendeztessék be, akik a jelzett házban nincsenek, hanem azok, kik a jelzett házba bele nem férnek, akárhányan legyenek is, a számukra adott ellátási díjból, bárhol rendeznek is be helyzetüknek megfelelő házat, annak kibérelésében és ott lakásukban semmi ellenkezés ne történjék.

Erre vonatkozó magas rendeletem megírására nézve előterjesztés történt s ennek megfelelő császári rendeletem kiadatására a magas fermán kibocsáttatván, a rodostói náibhoz intézve e magas rendelet iratott. Kelt az 1153. évi Redseb hó 27-én. (1740. évi október 16.)

(Szeráj levéltára.)

CLIX.

[Jankó kapitány számára lakás és ellátás rendelése Rodostón.]

A drinápolyi kádihoz és a drinápolyi vámfelügyelőhöz.

Jankó főkapitány[1] a császári Divánhoz folyamodott, mivel a lefolyt háborúban fáradozott és száz magyar lovas katonája volt és azok agájává neveztetvén ki, Belgrád őrizetére rendeltetett. A béke létrejöttével az agaságot megszüntették s ő az összes magyarokkal együtt Belgrádból eltávolíttatott s azt a kegyelmemet kérte, hogy neki és a vele levő Nafero (?) nevű karagoldsi tisztnek, a többi magyarokhoz hasonlóan, Rodostóban lakás és elegendő mennyiségű ellátási díj adassék.

Az ilyen menekülőknek, akik magas birodalmam javán és dicsőségén fáradoznak, a táplálásuk és ellátásuk a szultánság kötelessége, azért a nevezett Jankó kapitánynak naponként hatvan ákcse, társának, Naferonak, pedig harminc ákcse rendeltetik s azt a főszámadásba beiktatva az 1153. évi Ramazán hó elejétől kezdve a drinápolyi vám-

[1] Jankó kapitány származásáról s személyéről adatokat nem találtam. Ez okmány szerint az 1737—39. háború alatt hasznos szolgálatokat tett a Portának. Egy ideig Drinápolyban, azután Rodostón, majd pedig Konstantinápolyban lakott s ott is halt meg. Felesége a Kőszegi családból volt.

pénztárból megadd s tőle hónapról hónapra az átadást igazoló pecsétes nyugtát végy és azokat a számadásodba való beszámítás végett megőrizd. Kelt az 1153. évi Ramazán hó elején. (1740. november 18.)

(Szeráj levéltára.)

CLX.

[Rákóczi udvari nemesének, a francia Vigouroux bárónak tartásdíja.]

Báró Viguru (Vigouroux)[1] az elhunyt Rákóczi királynál ketkhudai szolgálatban volt, tehát kegyelmemre érdemes. Ez okból a naksei (Naxos) szandsák jövedelméből napi hatvan ákcse tartásdíj rendeltetik számára s az 1157. évi Rebi-ül-evvel hó 2-án kibocsátott magas fermán értelmében a megfelelő parancsolat kiadatott és bejegyeztetett. Kelt az 1157. évi Rebi-ül-evvel hó 6-án. (1744. április 18.)

(Szeráj levéltára.)

CLXI.

[A szultán új kimutatást kíván a rodostói magyarokról.]

A rodostói náibhoz és vámfelügyelőhöz.

A parancsolatom szerint Rodostón lakott Rákóczi kíséretéből való és a rodostói vámpénztárból napi 24 ákcset húzó *La* (?) *István*,[2] a 60 ákcset húzó *Jorgiaki*,[3] a 60 ákcset húzó *Ujvári*,[4] a 15 ákcset húzó *Laszko* és a 12 ákcset

[1] Báró Vigouroux János Rákóczinak kiváló francia diplomatája, ki különösen Spanyolországban, majd utóbb Lengyelországban működött mint diplomáciai ügyvivő. Fia, az ifjabb Vigouroux báró, Rákóczi nemes testőrségében szolgált. A Vigouroux-család utóbb Naxos (törökül Nakse) szigetén telepedett le, hol leszármazottjaik ma is élnek.

[2] Valószínűleg ez a Thaly által Lázy Istvánnak tartott bujdosó, ki Rodostóban halt meg 1746-ban.

[3] A CXLIV. okmányban ez a név nem fordul elő. Thaly említ (i. m. 72. l.) egy Gordiák (György Diák) nevet, de többet ő sem tudott róla. Talán ez a Jorgiáki, vagy a CXLIV. okmányban említett Kovács Jörgi biró.

[4] Ujvári nevű magyarnak a fennebbi okmány szerint 12 ákcse tartásdíja volt naponként.

húzó *Miska*[1] nevű öt magyar elhalt s így az általuk élvezett napi tartásdíj megüresedett, miként ezt Te, aki a fennemlített vagy, pecsétes leveleddel magas Portámra bejelentetted.

A császári irattáramban levő defter megvizsgáltatott, az említetteknek *nevei és napi tartásdíjai az eredeti bejegyzéssel nem egyeznek* meg, szükséges tehát ez ügyet a maga helyén újra megvizsgálni és magas Portámra bejelenteni. Ezért Ti, akik a náib és a vámfelügyelő vagytok, eme magas rendeletem megérkezésekor az említett elhaltaknak neveit és az általuk élvezett napi tartásdíjakat a császári irattáram defterjében foglalt bejegyzéssel egyező módon a valóság szerint megírjátok és hogy napidíjuk attól az időtől kezdve, amikor elhaltak, császári kincstáramba visszaszálljon, evégett elhalálozásuk idejét magas Portámra bejelentsétek. Kelt az 1159. évi Dsemázi-ül-ákhir hó 15-én. (1746. július 7.)

(Szeráj levéltára.)

CLXII.

[Csáky gróf és Jankó kapitány egyenetlenkedése; Jankó kapitány Konstantinápolyba megy.]

A drinápolyi vámbérleti pénztárból napi hatvan ákcse ellátási díjat élvező Jankó nevű főkapitány folyamodványt nyujtott be, amely szerint ő is a magas rendelet folytán Rodostón lakó magyarok közé tartozik, de az említett helyen közte és Csáky Mihály magyar tábornok között egyenetlenség támadott s emiatt a nevezett tábornok környezetében lehetetlen tovább meglaknia, ezért kéri, hogy a fennemlített vámbérletből utalványozott 60 ákcse napi ellátási díját a sztámbuli vámpénztárból kaphassa meg.

Mivel a nevezettnek 60 ákcse napi ellátási díja bejegyezve van, azért megparancsoltatott, hogy a kapitány

[1] Miska nevű magyarnak a fennebbi okmány szerint 15 ákcse tartásdíja volt.

Konstantinápolyba jöjjön, ott lakjék és előírt ellátási díja is a sztámbuli vámpénztárhoz helyeztetik át oly módon, hogy az 1161. évi Rebi-ül-evvel hó 16. napján kelt császári parancs folytán az 1161. évi Rebi-ül-evvel hó elejétől kezdve az ellátási díj a sztámbuli vámhoz helyeztetett át. Az erre vonatkozó magas fermánnak megfelelően a legfelsőbb rendelet kiadatott. Kelt az 1161. évi Rebi-ül-evvel 17-én. (1748. január 17.)

(Szeráj levéltára.)

CLXIII.

[Jankó kapitány feleségének tartásdíja.]

Kőszegi folyamodványt nyujtott be s ebben azt kéri, hogy neki, mint a Rodostón tartózkodó magyarok közül Jankó főkapitány feleségének, a rodostói vámpénztárból napi 24 ákcse tartásdíja jár s mivel férjének napi illetménye a sztámbuli vámpénztárhoz helyeztetett át, azért az ő napi tartásdíja is a sztámbuli vámpénztárhoz helyeztessék át felvétel végett.

A magyarok közül való Kőszeginek napi 24 ákcse ellátási díja világosan bejegyezve és beiktatva van, ennélfogva az 1161. évi Dsemázi-ül-evvel hó 20. napján kelt császári parancs értelmében az áthelyezésre nézve e magas rendelet kiadatott. Kelt az 1161. évi Redseb hó 3-án. (1748. június 29.)

(Szeráj levéltára.)

CLXIV.

[A magyarok tolmácsai és azok díjazása.]

A Rákóczi kíséretéből való és Rodostón tartózkodó magyarok mellett napi 60 ákcse fizetéssel tolmácsi szolgálatban állott Alexandre Emva[1] nevű tolmács nemrég elhalt,

[1] Ez okmányban említett magyar-török tolmácsok — nevük után ítélve — nem magyar származásúak voltak.

azért a megállapitott fizetéssel az említett nép mellett a tolmácsi szolgálatra Imatu nevű tolmács kineveztetését kérték s az 1160. évi Rebi-ül-ákhir hóban erre vonatkozó császári rendeletem ki is adatott.

Ámde az említett Imatu nevű tolmács a moldvai vajda szolgálatába állva Moldvába ment és szolgálatát itt elhagyta. Mivel pedig a magyaroknak tolmácsra okvetetlen szükségük van, azért a magyar tábornokok közül báró Zay nevű tábornok folyamodványában kérte, hogy a jelzett vámpénztárból napi 60 ákcse fizetéssel a tolmácsságra Jagob fia Petro nevű rája neveztessék ki. A szolgálatát elhagyó Imatu nevű tolmács számára kiadott császári rendelet előmutattatott s ennek értelmében kineveztetése végett fődefterdárom, Mehemed — legyen tartós a dicsősége! — előterjesztést tett, mely előterjesztés értelmében kineveztetése ügyében az 1161. évi Zilhidse 25-ik napján kelt császári rendeletnek megfelelően e tezkere kiadatott. Kelt az 1161. évi Zilhidse 25. (1748. december 16.)

(Szeráj levéltára.)

CLXV.

[Vigouroux tartásdíjának kiutalása a sztámbuli vámból.]

A magyarok közül való báró Viguru (Vigouroux) az elhunyt Rákóczinak szolgálatában volt mint ketkhuda és a naksei (Naxos) szandsák jövedelméből naponként 60 ákcse tartásdíj rendeltetett ki számára. Ámde mivel az említett liva pénze évenként a tengerészeti emireknek szokott utalványoztatni s így három évi ellátási összeget nem vehetett fel és méltatlanság történt vele, azért az említett ellátási összegnek más helyre való átutalványozását kérelmezte.

Az említettet illető napi 60 ákcse ellátási díj az 1157. évtől kezdve a naksei szandsák adópénztárából utaltatott ki s az említett évi Rebi-ül-evvel 6-ik napján adatott ki róla magas parancsom.[1] Mivel a többi magyarok ellátási díja a

[1] Lásd a CLX. sz. okiratot.

rodostói vámpénztárból utaltatott ki, az említettnek 60 ákcse napi ellátási díja is a 67-ik évtől kezdve a rodostói vámhoz helyeztetik át és az említett vámpénztárból való felvételre nézve a főszámvevőhöz beiktatás végett magas parancsom iratott és hivatalához való értesítés és elszámolás végett magas fermánom értelmében a' rendelet kiadatott. Kelt az 1166. évi Sevvál hó 26-án. (1753. augusztus 24.)

(Szeráj levéltára.)

CLXVI.

[A magyar tolmács díjazása.]

A magyaroknak Rodostón tartózkodó tolmácsa, Jagub fia Petro, kinek a rodostói vámpénztárból naponként 60 ákcse tartásdíja rendeltetett, jelenleg Konstantinápolyban tartózkodik tolmácsi szolgálatban, azért az említett vámpénztárból kirendelt tartásdíjának felvétele nehézséggel jár s emiatt báró Zay magyar tábornok folyamodványában kérte, hogy az említett tartásdíjat az isztámbuli vámpénztárból vehesse fel s oda helyeztessék át.

A rodostói vám számadásra nézve az isztámbulinak függeléke lévén, a főszámvevőségtől mellékeltetett, hogy az 1161. évtől kezdve Jankó magyar bas-karagoldsi feleségének napi 24 ákcse tartásdíja is a rodostói vámpénztártól az isztámbuli vámhoz helyeztetett át, miként ezt Abd-el-Kadir fődefterdár jelentésében előterjesztette. Az előterjesztés értelmében az isztámbuli vámhoz helyeztetik át s a régi berátnak a főszámvevőségnél való megőrzése végett az 1167. évi Rebi-ül-ákhir hó 18-ik napján kelt császári rendelet kiadatott, melynek értelmében az új berátnak a számvevőségnél való jelentése megparancsoltatott. Kelt az 1167. évi Rebi-ül-ákhir 18. (1754. február 11.)

(Szeráj levéltára.)

CLXVII.

[Csáky gróf halála és Zay báró kineveztetése a magyarok básbugjává.]

A rodostói náibhoz és a vámfelügyelőhöz.

A régebben Rodostón elhunyt Rákóczi király alattvalói és magyar kapitányai fölé básbuggá kinevezett s Rodostón lakó gróf Csáky nevű tábornok a folyó évi december hó elején elhalt[1] s a magyarok szabályzata szerint a rend fenntartása végett más básbug kinevezése vált szükségessé. Ennélfogva a szabályzat feltételei szerint az említett elhunyt után a napi 360 ákcse ellátási díj a kincstár haszna lesz, helyébe pedig a magyarok közül 300 ákcse napi ellátási díjjal báró Zay nevű tábornok a magyarok fölé básbuggá kineveztetik és kirendeltetik.

Ezért Ti, akik a náib és a vámfelügyelő vagytok, mihelyt eme legfelsőbb rendeletem megérkezik, mivel a nevezett báró Zay tábornok az említett elhalt helyébe a magyarok básbugjává kineveztetett és kirendeltetett, a nevezettnek a básbugságba lépését ne akadályozzátok. Kelt az 1171. évi Rebi-ül-ákhir hó 14-én. (1757. december 25.)

(Szeráj levéltára.)

CLXVIII.

[Jankó kapitány halála és özvegyének tartásdíja.]

A Konstantinápolyban lakó magyarok közül a sztámbuli vámpénztárból napi 60 ákcse tartásdíjat élvező Jankó főkaragoldsi elhalálozását Petro nevű tolmácsuk a vámhivatalba jövén bejelentette. Tudvalevően az általa húzott 60 ákcse tartásdíj a kincstár javára marad s a magas fermán értelmében a jelzett időtől kezdve a kincstárra maradásról ez értesítés kiadatott.

[1] Csáky gróf meghalt 1757. december 7-én.

Jankó főkaragoldsi feleségének, Kőszegi nevű asszonynak, kinek ugyanazon íven napi 24 ákcse járandósága volt, ezentúl is a járandósága a maga helyére bejegyeztessék. Kelt az 1172. évi Szafár hó 22-én. (1758. szeptember 23.)

(Szeráj levéltára.)

CLXIX.

[Mikes Kelemen kineveztetése a magyarok básbugjává.]

A rodostói náibhoz és a vámfelügyelőhöz.

A magyarok közül Mikes pecsétes előterjesztésben bejelentette, hogy az egykor Rodostón elhunyt Rákóczi király alattvalói és magyar kapitányai fölé básbúggá kinevezett s Rodostón lakó báró Zay nevű tábornok a jelen évi Szafár-ül-kháir hónap 20-án[1] elhalt s a magyarok szabályzata szerint a rend fenntartása végett más básbug kinevezése szükséges.

Az említettnek megüresedett helyére tehát a nevezett Mikes a magyar nemzetségbeliek básbugjává 240 ákcse napi járandósággal ezennel kineveztetik. S mivel legfelsőbb parancsomnak kezébe való átadása is kérelmeztetett, a császári irattárban őrzött számadási defterek megnézettek s a bejegyzés szerint báró Zay az elhalt Csáky gróf tábornok helyére neveztetett ki a magyarok básbugjává és a básbugságról a magas rendelet az 1171. évi Rebi-ül-ákhir hó 14-ik napján adatott ki s mivel a nevezett Mikesnek napi 240 ákcse ellátási díja a rodostói vámpénztárból már kiutalványoztatott, az említett elhunytnak 300 ákcse napi illetéke a kincstár haszna lesz.

Magas fermánomat bocsátottam ki tehát, hogy a jelentést beterjesztő Mikes naponkénti 240 ákcse járandósággal a magyarok básbugjává kineveztetvén, erre nézve legfelsőbb parancsom megirassék, az említett elhaltnak 300 ákcse napi járandósága pedig a kincstár bevétele legyen.

[1] 1758. október 21.

A básbugság ügyére nézve a rodostói náibhoz és a vámfelügyelőhöz — nagyobbodjék a dicsőségük! — intézett eme magas rendeletem kiadatott. Kelt az 1172. évi Rebi-ül-evvel 20-án. (1758. november 19.)

(Szeráj levéltára.)

CLXX.

[Spatz András sebész és Horváth nevű bujdosó halála.]

A sztámbuli vámfelügyelőhöz.

A rodostói vámpénztárból való felvétellel és megüresedés esetén a kincstár javára visszamaradás feltételével, Rákóczi kíséretéből az említett helyen lakó és 24 ákcse napi ellátási díjat élvező Andria Iszváds[1] elhalálozott, miként ezt a vámfelügyelő pecsétes levelével jelentette s ugyancsak az említettek közül 24 ákcse napi tartásdíjat élvező Horváth nevű magyar is elhalt, miként ezt Petro, a magyarok tolmácsa jelentette.

A jelzett feltétel értelmében ezek napi ellátási díja okvetetlen a kincstár hasznára marad vissza, azért az 1175. évi Rebi-ül-evvel elejétől az üresedésbe jött összegnek, összesen napi 48 ákcsenek a kincstár javára való átírása végett a fermán értelmében a sztámbuli vámfelügyelőhöz eme tudósítás és rendelet adatott. Kelt az 1175. évi Rebi-ül-evvel hó 22-én. (1761. október 19.)

(Szeráj levéltára.)

CLXXI.

[Mikes utódjának, Pápai Antalnak kineveztetése a magyarok básbugjává.]

Pápa Anton básbuggá neveztetett az 1175. évi Rebi-ül-evvel hó elején.[2] Az előterjesztés és magas fermán értel-

[1] Spatz András.

[2] Mikes 1761. október 2-án halt meg s ez éppen Rebi-ül-evvel hó első napjaira esett.

mében Pápa Anton, a magyarok básbugja, pecsétes nyugtáját átadja 1175. Rebi-ül-ákhir hó 20-án. (1761. okt. 16.)[1]

Básbug: 30 ákcse
Magyarok: 382
412
30
12,360
103 gurus.

(Szeráj levéltárában, a számadási defterben.)

CLXXII.

[Rákóczi ingatlan birtokának erőszakos lefoglalása ellen Szakmári András básbug panaszlevele a szultánhoz és az arra kiadott szultáni rendelet.]

A rodostói náibhoz.

A magyarok közül való Szakmári András nevű magyar császári Divánomhoz folyamodott, mivel ő az említett nép básbugjává neveztetett és rendeltetett s így arra, hogy a közülök elhaltaknak ingatlan vagyonába, földjeibe és ingóságaiba másnak is beleszólása és beleavatkozása legyen, semmi szükség nincsen s mégis a régebben elhalt *öreg királytól* maradt egy darab szántóföldet[2] a rodostói szubasi[3] lefoglalta és másnak eladta, ezért azt kérte, hogy az említett szántóföld ily módon történő elfoglalásának megakadályozása és megtiltása végett magas rendeletem adassék ki.

A császári Divánomban őrzött számadási deftert megnézettem és az 1152. évben magas rendeletemet adtam ki arra nézve, hogy a Rodostón vendégkép lakó Rákóczi király-

[1] Kétségtelenül bebizonyul ez okmányból és a következőkből, hogy Mikes halálával a Rákóczi-emigráció még nem oszlott fel s a Porta még ezután is nevezett ki básbugot. Pápa Anton (talán Pápai Antal) személyére vonatkozólag semmiféle közelebbi adatot nem tudok. Eddigelé különben még a neve is ismeretlen volt. Lehet, hogy az egykori kapitiháknak, Pápai Jánosnak vagy Gáspárnak valami leszármazottja vagy rokona volt.

[2] Ez volt ama 10 hold terjedelmű szántóföld, melyről a CLIII. sz. alatt közölt okmányban van szó.

[3] Szubasi, rendőrfőnök a városokban.

nak és a később elhalt királyfinak ami ingatlana csak volt, az összeirassék s azután az említett elhaltak által bírt lakóház-, kert-, zöldséges kert- és tíz hold földnek ára megállapíttatván, magas Portámra bejelentessék s a jelentés után az elhalt királyfinak vagyona, ingósága, örökösének való átadás feltételével megőriztessék. Sőt másik rendelet kiadatásának bejegyzése is találtatott, mely azt mondja, hogy a maga helyén törvényes módon megőriztetvén, a valóság bejegyzése és bejelentése végett a magas rendelet megiratott és a jelentés értelmében a maga helyén a vagyon csakugyan meg is őriztetett.[1]

Ez alkalommal is a valóság bejelentése végett magas fermánomat kibocsátottam s ennek megfelelően a rodostói náibhoz most e magas rendelet adatott. Kelt az 1189. évi Mohárrem hó 6-án. (1775. március 8.)

(Szeráj levéltára.)

CLXXIII.

[Csalási kísérlet Jankó kapitány feleségének nevében.]

A sztámbuli főszámvevőhöz.

Régebben magas Portámra jött és Rodostóban való tartózkodásra utasított Jankó nevű főkapitánynak felesége, Kőszegi nevű keresztény nőnek a sztámbuli vámhoz tartozó izmidi[2] vámpénztárból való felvevés végett az 1153. évi Dsemázi-ül-ákhir hónaptól kezdve kiutalványozott s azután a 61. évben a sztámbuli vámpénztárhoz átutalt napi 24 ákcse ellátási díja az 1208. évi Sában hó elejétől Zilhidse végéig három hónap óta már nem adatott meg, noha azt kérte.

Ámde a jelzett ellátási díjnak az említett számára történt kiutalványozása óta teljes ötvenhat esztendő mult

[1] Az 1775. évben tehát az *„öreg királytól"*, Rákóczitól szerzett ingatlanok, ház, kert, zöldséges kert és a tíz hold föld még megvoltak.

[2] Ez nyilván tollhiba *edirnei* helyett, mert Jankó kapitány és felesége először az edirnei, vagyis drinápolyi vámpénztárból kapták tartásdíjukat.

már el s mivel az utalványozáskor a nevezettnek a férjhezmenésre már alkalmasnak kellett lennie, azért jelenleg már, mivel azt írja, hogy a kapitány felesége, legalább hetven évesnek kell lennie. Csakhogy ő, ki azt mondja: „Az ellátási díjra jogosított én vagyok", még fiatal korú és követelését kora meghazudtolja,[1] ez okból bizonyosság végett saját nembeliei által megvizsgáltatott s mivel beigazolódott, hogy az ellátásra jogosított elhalálozott és a jogosultságot ő eltulajdonította, azért a kincstári haszon megőrzése végett a főszámvevő ezt beiktatta s hogy a vámfelügyelő agát is erről értesítse, ez okból a fermán kibocsáttatott s amiként a főszámvevőnél beiktatva van, a vámfelügyelő agának is értésére adassék. Kelt az 1209. évi Szafár hó 19-én. (1794. augusztus 15.)

(Szeráj levéltára.)

CLXXIV.

[Az utolsó magyar básbug Rodostón, aki még 1811-ig Rákóczi nevéből élt meg s ezzel lezáródik a Rákóczi-emigráció.]

Ellátási díj a Rákóczi kíséretéből való s Rodostón lakó Szakmári János, a magyarok básbugja számára, mely básbugi hivatal Szakmári András elhalálozása folytán[2] megüresedett és arra Szakmári János kineveztetett az 1197. évi Zilkáde hónap 22-én kelt fermán által. (1783. okt. 18.)

A básbugság az említettnek elhalálozása után megüresedett s napi 30 ákcse ellátási díjnak a jelzett vámpénztárból való felvétele mellett a fennebb nevezettnek adományoztatik s a magas fermán kibocsáttatott, hogy a főszámadásba való beiktatás után az kifizettessék. Ennek értelmében a kegydíj beiktatva lett s a másolat kiadatott. Kelt az 1197. évi Zilkáde hó 25-én. (1783. október 21-én.)

[1] Ki lehetett ez a kalandornő, aki Jankó kapitány feleségének adta ki magát, ismeretlen.

[2] Szakmári András meghalt 1782. december 24-én. Az új básbug Szakmári János az előbbinek fia volt.

Szakmári János napi 30 ákcse ellátási díjának miként eddig, fenntartása és az izmidi vámpénztárból való felvétele és kifizetése végett a jelentés és magas fermán értelmében a rendelet kiadatott és a parancsolat beiktatva lőn. Kelt az 1210. évi Mohárrem 15-én. (1795. évi július 31.)

Rákóczi kíséretéből a Rodostón lakó Szakmári János, a magyarok básbugja számára a napi ellátási díj a rodostói vámpénztárból, miként eddig, ezután is kifizettessék. Kelt az 1218. évi Mohárrem hó elsején. (1803. évi április 23.)[1]

(Utolsó fizetési feljegyzés a következő:)

1226. év (1811.) napi 30 ákcse
181 napra
5430 ákcse = 45 gurus.

(Szeráj levéltára.)

[1] Ez az utolsó irat az emigrációról; azontúl Rákóczi nevéért és emlékéért a Porta többé tartásdíjat senkinek nem fizetett, mert valóságban magyarok sem voltak már Rodostón. Akik még ott éltek mint a magyarok leszármazottjai, azok magyar nemzetiségüket már elvesztették. Különös találkozása az eseményeknek, hogy 1703-ban jelent meg Rákóczi nevével az első hivatalos irat, a híres *Recrudescunt*, mely felkelésre szólította a nemzetet s ezzel elkezdődött a Rákóczi-mozgalom és éppen egy század multával, 1803-ban jelent meg Törökországban az utolsó hivatalos irat *Rákóczi nevére való hivatkozással*, mely befejezi az egész Rákóczi-mozgalomnak és emigrációnak a nyilvános életben való hivatalos szereplését.

A Rákóczi-emigráció irodalma.

E könyv bevezetésében említettem, hogy a Rákóczi-emigráció történetére vonatkozólag eddigelé is számos kisebb-nagyobb közlemény, részint önálló munka jelent meg és pedig nemcsak a hazai, hanem a külföldi irodalomban is. Az emigráció történetének teljességéért itt közlöm mindazoknak a munkáknak és közleményeknek címeit, melyek Rákóczinak és bujdosó társainak törökországi bujdosása történetéhez szolgáltatnak adatokat.

E munkák és közlemények az írók nevének betűsoros rendje szerint a következők:

Angyal Dávid, Adalékok II. Rákóczi Ferenc törökországi bujdosása történetéhez. Budapest, 1905.

Angyal Dávid, De l'histoire politique du prince François Rákóczi II. — Revue de Hongrie, 1908. 163—175. és 293—310. l.

Arneth Alfred, Prinz Eugen von Savoyen. II. köt. 339. l. és III. köt. 267—269. l.

Domján Elek, Rákóczi Ferenc fejedelem önéletrajza. A latin eredetiből ford. Miskolc, 1903.

Fiedler József, Actenstücke zur Geschichte Fr. Rákóczy's und seine Verbindungen mit dem Auslande. — Fontes rerum Austriacarum. II. oszt. XVII. köt.

Fraknói Vilmos, II. Rákóczi Ferenc vallásos élete és munkái. — Kath. Szemle, 1904. 321—421. l.

Hammer J., Geschichte des osmanischen Reiches. Pesth, 1840. IV. 172. és 176. l.

Horn Emil, François Rákóczi II. prince de Transylvanie. Paris, 1906.

Hurmuzaki, Documente. VI. köt. 205., 249., 252., 255., 499. l. — Supl. I. 412. 469. 480—483. l.

Hurmuzaki, Fragmente zur Geschichte der Rumänen. IV. 112., 194—195., 201—230., 245., 257., 303. l. — V. 15—16., 17. l.

Huttkay Lipót, Mikes Kelemen törökországi levelei. Eger, 1905.

Kajlós Imre, II. Rákóczi Ferenc vallomásaiból. Magyar Könyvtár 359. sz.

Karácson Imre, Rákóczi a török történetírásban. — Kath. Szemle, 1903. 753. l.

Karácsonyi János, II. Rákóczi Ferenc fejedelem vallomásai. — Kath. Szemle, 1903. 627. l.

Kont Ignác, Les derniéres années de François Rákóczi II. — Revue de Hongrie, 1910. 32—46. és 183—204. l.

Kürti Menyhért, Mikes Kelemen kiadatlan munkái. Eger, 1907.

Kvacsala János, Közlemény Rákócziról. — Századok, 1898. 594. l.

Lehoczky Tivadar, Történeti kalászok. A beregmegyei orosz nép Rákóczi mellett tüntet 1738-ban. — Századok, 1867. 281. l.

Marczali Henrik, Magyar történet kútfőinek kézikönyve. Budapest, 1902. 685. l.

II. Rákóczi Ferenc önéletrajza és egy keresztény fejedelem áhításai. (Confessio peccatoris). Budapest, 1876.

De Saussure Cezárnak, II. Rákóczi Ferenc fejedelem udvari nemesének törökországi levelei 1730–1739. és feljegyzései 1740-ből. Budapest, 1909.

Schefer Károly, Mémoire historique de France à Constantinople. Paris, 1894. 126. l.

Simonyi Ernő, Londoni könyv- és levéltárakból. — Magyar tört. okmánytár. I. oszt. V. köt. Pest, 1859.

Szádeczky Lajos, A bujdosó kurucok emlékei Törökországban. Budapest, 1904.

Thaly Kálmán, Rákóczi-emlékek Törökországban és II. Rákóczi Ferenc fejedelem hamvainak feltalálása. Budapest, 1893.

Thaly Kálmán, Rákóczi-féle unicum a Bosporus partjáról. — Századok, 1889.

Thaly Kálmán, Egykorú jellemzés Mikes Kelemenről. — Századok, 1898. 490. l.

Thaly Kálmán, Rákóczi-tár. I. köt. 266., 353. l.

Thaly Kálmán, Archivum Rákóczianum. VII. köt. 180—191. l.

Theyls, Mémoires curieux de la guerre dans la Morée et en Hongrie. Leyde, 1722. 288. l.

Vandal, Une ambassade française en Orient sous Louis XV. Paris, 1877.

Zágoni Mikes Kelemen, Törökországi levelei. Díszkiadás. Budapest, 1906.

Névtelenül megjelent művek:

Feldzüge des Prinzen Eugen von Savoyen. VIII. 274. l. és XIX. köt. 30. l.

Merkwürdige Geschichte des Fürsten Franz Rákóczi und der durch die ungarischen Miszvergnügsten erregten Unruhen und Kriege. Berlin, 1795.

Histoire des révolutions de Hongrie. A-la-Haye 1739. VI. köt. 65. l.

Testament politique et moral du prince Rákóczi. A-la-Haye, 1751.

Theatrum Europaeum. 1717.

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ.

A, Á.

Abd-el-Kadir, 150.
Abdi, 13, 14, 32.
Abdullah, 128, 131.
Adil Géráj, 16.
Aga, 13.
Ahdnáme, 47.
Ahmed III., 3, 9, 63, 73, 103, 139.
Akcse, 10, 24.
Akkerman, 17.
Albánia, 99.
Alberoni biboros, 40, 61.
Alexandre Emva, 148.
Ali pasa, rumiliai, 15.
» » ruszcsuki, 128, 129.
» » sehid, 13.
Ali tezkeredsi, 23, 27, 28, 29.
Anatolia, 99.
Andria, 134, 142, 153.
Antal Szekel, 142.
Anton Pápa,
Arneth, 1.
Ausztria, 106, 113.
Azmet Géráj, 19.

B.

Baron francia, 134.
Básbug, 128.
Bázárgián-basi, 33.
Bejzáde, 100.
Belgrád, 15, 18, 21, 74, 145.
Bender, 54, 55, 57, 59, 66, 72, 73.
Berát, 79.
Bercsényi, 3, 11, 13. 14, 16, 23, 26, 27, 29, 30, 31, 41, 46, 48, 49, 50, 68, 77, 97.
Bercsényi katonái, 49.
Binbasi, 37.
Biredsik, 99.
Bódi János, 143.
Bosznia, 14, 99.
Bosztándsi-basi, 51, 139.
Böjük-Csekmedse, 122.
Böjükdere, 42.
Brusza, 100.
Bukarest 69.

Cs.

Csádir, 92.
Csáki Ádám, 142.
Csáky Imre gróf, 93.
Csáky Mihály gróf, 20, 25, 32, 41, 46, 64, 72, 74, 92, 97, 99, 100, 102, 127, 128, 129, 131, 132 135, 141, 143, 147, 151.
Csáky Zsigmond gróf, 93.
Csáksir, 38.
Csaus, 25, 89.
Cserkeszföld, 17.

Csernovi = Csernavoda, 49, 115, 116, 117, 119, 120, 125, 127, 129.
Csetrofcsa, 73, 75, 97.
Csiftlik, 71.
Csorbadsi, 92.

D, Ds.

Daszti, 116, 117.
Defter, 13.
Defterdár, 10, 24.
Demetráki, 67.
Diárbekir, 16.
Dirhem, 12.
Ditrich, 69.
Dragonyos, 11.
Drinápoly, 10, 15, 17, 22, 30, 39, 42.
Dsebedsi, 12, 99.
Dsebedsi-basi, 144.
Dsemázi-ül-evvel, 61.

E.

Ejálet, 14.
Elháds Ibráhim, 75.
Erdély, 15, 16, 17, 18, 113.
Erzsók, 143.
Eszád efendi könyvtára, 87.
Eszpacsina, 143.
Esztaivill (Steinvill), 83.
Eszterházy, 5, 6, 19, 25, 37, 41, 44, 45, 53, 57, 58, 60, 66, 72, 73, 74, 80, 82, 87, 88, 89, 94.

F.

Fehér tenger, 95.
Fermán, 10.
Fiedler, 1.
Forgács, 25, 32, 36, 40, 41, 77, 85.
Franciák, 130.
Franciaország, 63, 106, 112, 116.

G.

Galata, 49, 68, 123.
Gallipoli, 21, 22.
Gáspár (Pápai), 102.
Gedeklü, 22.
Gombos, 106, 118.
Gurus, 13, 76.

H.

Hádsi Mehemed, 126, 128, 129.
Hálim Géráj, 16, 19.
Hán, 28.
Hansz Jákob, 68.
Holló kapitány, 142.
Horn, 1.
Horváth, 142, 153.
Horváth Ferenc, 9, 10, 37, 47, 63, 69 70, 76.
Hurmuzaki, 1.
Huszein pasa, 124.

I, J.

Ibráhim müteferrika, 87, 99, 104.
Ibráhim pasa, 72, 80.
Ibraila, 44, 102, 106.
Ilosfai = Ilosvay, 112, 116.
Imatu tolmács, 149.
Infanterie, 12.
Insallah, 23.
Irasova (l. Virasova).
Istók, 142.
Istvándi, 142.
Isztámbul, 67
Jagob fia Petro, 149.
Janaki vajda, 65, 69.
Janicsárok, 100, 101, 103.
Jankó kapitány, 145, 147, 148, 150, 151, 155.
Jaroszláv, 112.
Jaszdik, 33.
Jávorka, 108, 112.
Jeniköj, 47, 51.
Jeniköji háztulajdonosok, 51.
Jorgiaki, 146.

K.

Kajmakám, 40.
Káldy kapitány, 142.
Kapitiha = kapu-ketkhuda, 9.

Kapu-khálk, 17.
Kapudsi-basi 22, 38, 63.
Katona, 12.
Kházine, 92.
Khizir = Khidreliász, 115.
Khotin, 13, 17, 29, 63, 65, 81, 105, 111, 118, 121, 135.
Kibrisz, 14.
Kile, 37.
Kipcsak, 17.
Királyfi (l. Rákóczi József).
Kisze, 59.
Klobusiczky Éva, 93.
Kocsis Jutka, 143.
Kolcsak Eliász, 19, 107, 109, 121.
Kolozsvár, 87.
Konak, 106.
Konstantinápoly, 5, 40, 43, 44, 61, 74, 80, 105, 113, 116, 120, 125, 134, 139, 143, 148, 150, 151.
Kosztantin, 67.
Kovács Jörgi biró, 143.
Kovács Miska, 143.
Kőszegi, 142, 148, 155.
Kőszegi Zsuzsi, 5, 97.
Krimi khán, 112.
Krisztián, 142.
Krucsay, 108, 112.
Kücsük-Csekmedse, 119, 120, 121.

L.

La (Lázy) István, 146.
Laszko, 146.
Lengyelország, 86, 94, 97, 106, 109, 112, 131, 146.
Lescinszky, 106.
Lompalánka, 83, 88.

M.

Magyar katonák, 28, 56.
Magyar szökevények, 36.
Mahmud I., 103.
Makafi, 142.
Manolszki, 143.
Máriássy, 20, 31, 36, 38, 41, 46, 55, 56, 58, 61 72, 73, 77, 97, 99, 102, 104, 105, 111, 112, 114, 135, 136.
Mehádia, 68.
Mehemed defterdár, 149.
Mehemed Emin, 38.
Mehemed pasa 66, 131.
Mihály vajda, 19, 55, 57.
Mihmándár, 114, 126, 128.
Mikes, 2, 4, 6, 9, 71, 85, 115, 117, 121, 123, 137, 140, 144, 152.
Mir-i mirán, 124.
Miska, 143, 147.
Miska Rudel, 142.
Moldva. 44, 57, 59, 149.
Moldvai vajda 45, 53, 56, 57, 73, 111, 135, 136, 149.
Molitard, 123.
Molla, 49.
Molnár, 142.
Musztafa defterdár, 114, 116, 124, 132, 134, 135.
Musztafa pasa, 17, 18, 29.
Musztafa tolmács, 87.
Müteszárrif, 14.

N.

Nads István, 142.
Nafero, 145.
Náib, 71, 81, 109.
Naksei szandsák (Naxos) 146, 149.
Nedset-Géráj, 17.
Nefer, 108.
Nikápoly, 74.
Nikoláj vajda, 65, 69.
Numán pasa, 14.

O.

Oba, 92.
Oda, 15.
Odsák, 107.
Oka, 24.
Oláhország, 46, 49, 63, 64, 69.

Oláh vajda, 46, 49, 92, 105, 136, 137.
Omo, 143.
Oroszország, 61, 62, 106.
Orsova, 15.
Orta, 100, 101.
Oszmán, 101.

P.

Palánka, 69.
Pancsovai ütközet, 137.
Pap Antal, 142.
Pápa Anton, 153.
Pápai Gáspár, 95.
Pápai János, 63, 64, 65, 81, 102, 104, 115, 116, 141.
Pasa szandsák, 73, 75.
Patlidsán, 140.
Pázmán (Pázmándy), 116, 117, 143.
Petro tolmács, 153.
Pogán János, 142.

R.

Rája, 51.
Rákóczi Ferenc, 5, 9, 11, 16, 43, 51, 52, 61, 81, 92, 94, 99, 100, 103, 111, 146, 149, 152, 153, 154, 156, 157; királyi címe, 21; drinápolyi lakása, 33; konstantinápolyi lakása, 40, 42; jeniköji lakása, 53; rodostói lakása, 71, 81, 83, 86, 97; díszruhája, 38; díszőrsége, 78, 91, 100, 103, 107; cselédjei, 79, 93; hadi sátora, 39; ingatlan birtoka Rodostón, 139; lovai számára legelő bérlete, 78, 89, 93; nyugtája, 48; tartásdíja, 32, 33, 41, 76, 86, 91, 96, 97, 101, 102, 104; vallomásai 1; halála 107, 109, 110.
Rákóczi József (Rákóczi királyfi) 5, 110, 112—122, 124—129, 139, 141.
Rásid történetíró, 35, 63, 71.
Rebuli ház, 50.
Redeni Miklós, 114, 123.
Redseb pasa, 16, 19.
Regiment, 11.
Rodostó, 2, 6, 70, 83, 84, 87—91, 93, 95, 97, 101, 105, 109, 111, 113, 116, 123, 139, 144, 145, 148, 151.
Ruszcsuk, 13, 14, 23, 25, 27, 41, 43, 46, 123, 125, 133.

S, Sz.

Saussure, 2.
Savoyai Eugen, 18.
Sehid, 13.
Senli kapitány, 143.
Seriát, 52.
Sevvál, 61.
Sibrik, 76.
Sohonafi, 143.
Spanyol követ, 40.
Spanyolország, 40, 61, 146.
Spatz András, 134, 153.
Szabó Krisztina, 143.
Szafár, 10.
Szakmári András, 154.
Szakmári János, 156.
Szalih efendi, 31, 81.
Számszundsi-basi, 15.
Szárijár, 42.
Szécsi János, 142.
Szegbán, 99.
Szerdengecsdi, 15, 98.
Sziláhdár, 16, 98.
Szipáhi, 15, 98.
Sztámbuli kajmakám, 41.
Sztámbuli levéltárak, 3, 6.
Szubasi, 154.
Szulejmán defterdár, 107.
Szultán cím, 17.

T.

Tatros, 16.
Tek-tük szükjárá, 140.
Telh-oglu, 113.

Temesvár, 74.
Tergovist, 16.
Tezkere, 10.
Thaly, 1, 69, 87, 112, 139.
Timárbirtok, 16.
Topcsi, 16, 99.
Török nyomda, 87.
Törökországi levelek, 2, 3, 6.
Tugra, 45.
Tursek kapitány, 104, 137.

U.

Ujvári, 142, 146.
Ulu-nogáj, 17.

V.

Váli, 14.
Varliafi, 142.
Varliali, 123.
Várna, 43.
Vasvári Mihály, 143.
Veloszki, 143.
Vidin, 124, 125, 131, 133, 143.
Vigouroux, 146, 149.
Vilájet, 14.
Virasova, 88, 91.
Virmond, 71.

Z.

Zay báró, 100, 114, 135, 136, 140, 144, 149, 150, 151, 152.
Zetkin Bogosz, 101.
Ziámet, 16.
Zolta, 11.

TARTALOM.

	Lap
Előszó	III—VI
Bevezetés	1
Horváth Ferenc kérvénye a szultánhoz	9
Bercsényi memoranduma a kuruc csapatok szervezéséről	11
A kuruc csapatok élelmezéséről rendelkezés	13
Abdi aga számára utasítás a kuruc csapatok költségeiről	14
A szultán fermánja a boszniai csapatok vezéréhez	14
Szultáni rendelet az erdélyi határokon való bevonulásra	18
Máriássy kuruc lovasságának számáról	20
Csáky gróf készpénzben kéri az ellátást a török kormánytól	20
A Belgrádba rendelt magyar tisztek ellátása	21
A szultán rendelkezése Rákóczinak Gallipoliból Drinápolyba utazásáról	21
Rákóczinak Drinápolyba utazása	22
Bercsényi kuruc csapatainak felszereléséről rendelkezés	23
Bercsényi családjának Khotinból való elutazása	25
Újabb rendelet Bercsényi katonaságának felszereléséről	26
Rendelet a Duna mentén összetoborzott magyar csapatok élelmezéséről	27
A magyar csapatok számára küldött pénz megőrzéséről	27
A magyar katonák számára téli szállás rendelése	28
A magyar csapatok zsoldjának kifizetése	28
A szultán kimutatást kér a magyar csapatokról	29
Bercsényi utiköltségei Drinápolyból Ruszcsukba	30
Bercsényi és Máriássy magyar katonáinak számáról kimutatás	31
Bercsényi, Csáky és Forgács családjának ellátása	32
Rákóczi számára ellátási díj rendelése	33
Ugyanazon tárgyban mint az előbbi	33
Rákóczi drinápolyi lakásába vásárolt tárgyak jegyzéke	33
Máriássy a magyarokkal Nis őrizetére ment	36
Forgács tábornok magyar katonáiról rendelkezés	36
A törökökhöz átszökött tizenhat magyar katona	36
Eszterházy és katonasága zsoldjáról	37

Lap
Rákóczi számára keleties díszruhát készíttet a szultán 38
Máriássy lakásáról és ellátásáról 39
Rákóczi számára sátor rendelése 39
Rákóczi számára lakásrendelés Konstantinápolyban 40
Bercsényi és a többi magyar tábornokok családjának Konstantinápolyba utazása 41
Ellátási díj rendelése Rákóczi és a magyar tábornokok számára . 41
Rákóczi számára lakásrendelés Böjükdereben 42
A magyarok elszállítása Konstantinápolyba 43
Rákóczi számára rendkívüli költség utalványozása 43
Eszterházy visszatérése Konstantinápolyból Ibrailába 44
A moldvai vajdához intézett fermán Eszterházynak tartásdíjáról . 45
Csáky tábornok számára ellátás rendelése Oláhországban 46
Máriássy Nis védelmére megy 46
Rákóczi jeniköji háztartásáról 47
Bercsényi ellátási díjának szabályozása 48
Rákóczi nyugtája egy havi tartásdíjáról 48
Bercsényi katonáinak ellátásáról rendelkezés 49
Bercsényi nyugtája két havi házbére felvételéről 49
A jeniköji háztulajdonosok könyörgő levele házaik haszonbére megadásáért 51
Rákóczi kíséretének beköltözése a jeniköji bérházakba 53
A moldvai vajda panaszos levele Eszterházy ellen 53
Magyar katonák panaszos levele a moldvai vajda ellen 56
A moldvai vajda vádaskodó levele Eszterházy ellen 57
Eszterházy jelentése és panasza a moldvai vajda ellen 58
A szultán levele Eszterházyhoz 60
Rákóczi utiköltséget kér Máriássy ezredes számára 61
Horváth Ferenc feljelentése a khotini parancsnok ellen 63
Csáky Mihály kérvénye a szultánhoz 64
Utasítás a khotini pasához Pápai János tartásdíjának megadásáért . 65
A benderi pasa parancsot kap, hogy Eszterházy tartásdíját hajtsa be 66
A jeniköji háztulajdonosok nyugtája 67
Bercsényi utolsó házbére Konstantinápolyban 68
A magyar kapitiha kérelme Hansz Jakab számára tartásdíj utalványozása végett 68
Rákóczi számára Rodostóban lakásrendelés 71
A magyarok eltávolítása a határszélekről 72
A moldvai vajdához utasítás, hogy Eszterházynak ellátást adjon . 73
A magyarok letelepítése Csetrofcsában 74
Horváth Ferenc tartásdíjának rendezése 76
Sibrik főudvarmester nyugtája Rákóczi egy havi tartásdíjáról . . 76
Bercsényi nyugtája egy havi tartásdíjáról 77
A janicsárok élelmezése Rodostón 78
Rákóczi lovai számára rét bérlete Rodostón 78

Lap
A Rákóczi szolgálatába állott rodostói örmények és görögök adója 79
Eszterházy kuruc katonáinak megrendszabályozása 80
Pápai János és a vele levő nyolc katona élelmezése Ibrailában . . 81
A rodostói háztulajdonosok hamis vádaskodása és megfeddése . . 81
Eszterházy panaszos levele a szultánhoz 82
A rodostói örmények lakásaik haszonbérét kérik 83
Forgács gróf távozása Rodostóból 85
A rodostói lakások haszonbérének kiutalványozása 86
Rákóczi és a magyar tábornokok tartásdíjának rendezése 86
Szultáni rendelkezés Eszterházy grófnak Rodostóba költözésére . . 87
A szultán rendelkezése Eszterházy utiszükségleteiről 88
Rét kibérelése Rákóczi lovai számára az 1721. évre 89
Eszterházy podgyászának elszállítására szekerek kérése 89
Az előző kérelemre kibocsátott szultáni rendelet 90
Rákóczi tartásdíjának felemelése 91
Rákóczi janicsár-őrségének zsoldja 91
Rákóczi sátorokat kért 92
Csáky gróf családjának hazatérése Magyarországba 92
Rákóczi lovai számára rét bérlete az 1722. évre 93
Eszterházy családjának Lengyelországba utazása 94
Horváth Ferenc helyébe Pápai Gáspár lett a kapitiha 95
Rákóczi cselédjeiről intézkedő fermán 96
Rákóczi és a magyar tábornokok tartásdíjáról kimutatás 96
Bercsényi halála és családjának távozása Lengyelországba . . 97
A rodostói lakások bérletéről nyugtatvány 97
Rákóczi tartásdíjának leszállításáról szóló okmány 98
Tartásdíj rendelése báró Zay számára 100
Csáky grófnak a kis-ázsiai Bruszában levő lakása 100
A rodostói janicsár-őrség távozásáról rendelkezés 100
A janicsár-díszőrség újra Rodostóra rendeltetett 101
A leszállított tartásdíjakról szóló nyugta 101
Pápai János tartásdíjának újabb utalványozása 102
A janicsár-őrség élelmezése Rodostón 103
A bujdosók közül többnek elhalálozása 103
Rákóczi és a többi bujdosók tartásdíjának visszaállítása 104
Tursek kapitány számára tartásdíj utalványozása 104
Pápai János átköltözködése Rodostóba 105
Máriássy küldetése Khotinba 106
Rákóczi halála folytán a janicsárok visszarendelése Rodostóról . . 107
Rákóczi halála után a bujdosók eltartásáról rendelkezés 107
Krucsay és Jávorka tartásdíjának kiutalványozása 108
Lakásrendelés Rákóczi halála után a bujdosók számára 109
A Rodostón lakó magyarok házbérének kiutalványozása 110
Rákóczi adósságainak kifizetéséről intézkedő fermán 111
Máriássy tartásdíjának utalványozása a moldvai adópénztárból . . 111

Lap
Krucsay távozása Lengyelországba 112
Jávorka eltünése és tartásdíjának beszüntetése 112
Rákóczi József kíséretének elszállásolása Konstantinápolyban . . 113
Rákóczi József emberei számára utiköltség 114
Máriássy tábornok megérkezése a török táborba 114
Rákóczi József kíséretének tartásdíjairól való rendelkezés 115
Rákóczi József tartásdíja 116
Rákóczi József és kísérete számára kiutalt összegek kifizetése . . 117
Rákóczi József kíséretéből Gombos khotini küldetése 118
Rákóczi József és kíséretének utiszükségleteiről intézkedés . . . 119
Ugyanazon tárgyban 120
Rákóczi József utazása ügyéről rendelkezés 120
Szultáni fermán a remélt kurucokról 121
Rákóczi József podgyászának szállításánál felmerült zavar . . . 122
Rákóczi Józsefnek Konstantinápolyban maradt kísérete számára tartásdíj 123
Rákóczi József udvartartása számára szükséges kellékek beszerzése 124
Rákóczi József háztartási szükségletei beszerzéséről 125
Rákóczi József téli szállásáról rendelkezés Csernavodában . . . 125
Rákóczi József halála után vagyonának összeírása 126
Rákóczi József halála után a magyar katonák ellátása 127
Csáky gróf kineveztetése a magyarok básbugjává 127
Szultáni rendelet Rákóczi József vagyonának gondozásáról . . . 128
Rákóczi József francia kíséretének Konstantinápolyba rendelése . . 130
Csáky gróf tartásdíjának megállapítása 131
Csáky grófot Vidinbe rendeli a szultán 131
Csáky gróf, mint básbug, gondoskodott a magyarok szükségleteiről 132
Az előbbihez hasonló ügy 132
A szultán rendelkezése a Vidinbe menő magyarok utiszükségleteiről 133
Az előbbihez hasonló ügyben 133
Fizetésrendelés Spatz András számára 134
Rákóczi József és a magyar katonák lovairól gondoskodás . . . 135
Máriássy tábornok halála Khotinban 135
Báró Zay számára lakásrendelés Khotinban 136
Báró Zay számára utiszükségletek rendelése 136
Mikes Kelemen útja Moldvába 137
Tursek kapitány hátralékos díját megkapja 137
Rákóczi ingatlan birtokai Rodostón 138
Rákóczi József után készpénz maradt 140
Báró Zay és Mikes Kelemen tartásdíjáról újabb rendelkezés . . . 140
Az 1740. évben Rodostón tartózkodó magyar közemberekről és asszonyokról kimutatás 141
Csáky tábornok Konstantinápolyba hivatása 143
A rodostói lakások elrendezése a bujdosó magyarok számára . . 144
Jankó kapitány számára lakás és ellátás Rodostón 145

Lap
Vigouroux báró tartásdíja 146
A szultán új kimutatást kíván a rodostói magyarokról 146
Csáky gróf és Jankó kapitány egyenetlenkedése 147
Jankó kapitány feleségének tartásdíja 148
A magyarok tolmácsai és azok díjazása 148
Vigouroux tartásdíjának kiutalása a sztámbuli vámból 149
A magyar tolmács díjazása 150
Csáky gróf halála és Zay báró kineveztetése básbuggá 151
Jankó kapitány halála és özvegyének tartásdíja 151
Mikes Kelemen kineveztetése a magyarok básbugjává 152
Spatz András és Horváth halála 153
Mikes utódjának, Pápai Antalnak kineveztetése básbuggá 153
Szakmári András panaszlevelére adott szultáni rendelet 154
Csalási kísérlet Jankó kapitány feleségének nevében 155
Az utolsó magyar básbug Rodostón 156
A Rákóczi-emigráció irodalma 158
Név- és tárgymutató 161

BINDING SECT. NOV 3 1971

DB
932
.5
K3

Karácson, Imre
A Rákóczi-emigráczió
török okmányai

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 09 26 01 14 014 0